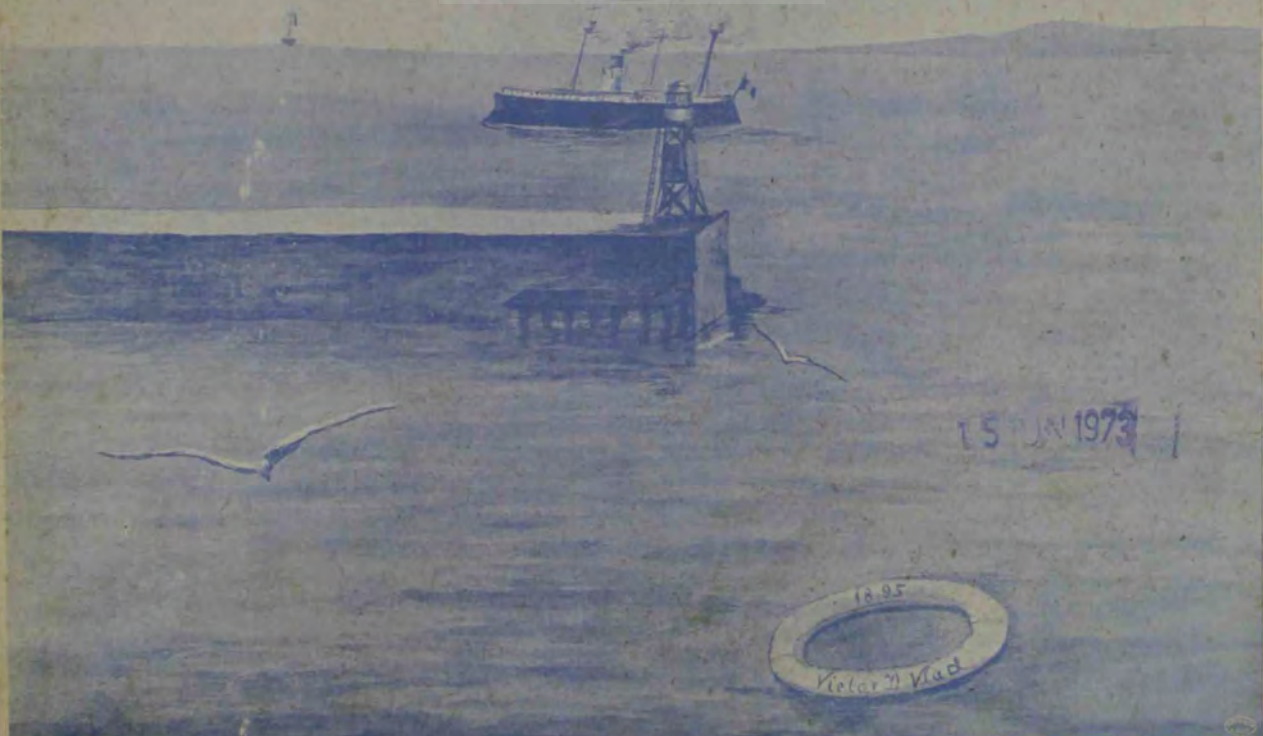

PM-72 S

Anul VII.

Nr. 11-12.

Luceafărul

15 JUN 1973

18.95
Victor M. Vlad

SUMARUL.

Andrei Bărseanu . . .	Poezia populară română.	Z. Bârsan	Răzbunare.
Octavian Goga . . .	Trandafiri. Cântec. Sonet (poezii).	Victor Eftimia	Pastel (poezie).
Victor Vlad	Schițe de călătorie.	B. Lăgătarul	Debatanții în muzică.
I. U. Sorica	Povește (poezie).	Victor Eftimia	Atâta dor de tine (poezie).
Aron Cotruș	Noaptea (poezie).	Octavian Goga	Adevărul.
C. Sanda-Aldea	Dora Priporeana.	O. C.-A. Tăslăaana	Synnöve Solbakken de Björnsterne Björnson (trad.)
M. Cuncan	Povești în prag. Ragăciune. Cântec (poezii).	Dări de seamă	T., Dr. George Gërda: Bă- nata-i Franca.
Oct. C. Tăslăaana	Victor Vlad Delamarina.	Cronică	Vlad Delamarina. O minune. Arta națională. Dela Brașov.
V. Vlad Delamarina	Al mai tare om din lume. Țacă 'l moșă (poezii).		Reviste și ziare. Zaharie Bârsan la Sibiu. Bacovi- nenii în Iași + François Coppée. Știri. — Poșta Re- dacției. — Poșta admini- strației.
Ioan Adam	Împrejurimile Constanței.		
Victor Eftimia	De na mă poți iabi (poezie).		
C. Ardeleanu	Văc soli (poezie).		
Lucia Barbu	Amintiri despre Victor Vlad Delamarina.		

Ilustrațiuni: Aquarele de Victor Vlad Delamarina și fotografii privitoare la V. Vlad Delamarina.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an	12 cor.	Ed. de lux	20 cor.
6 luni	6 "	" " " "	10 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 7 cor.

România și în Străinătate:

1 an	16 cor.	Ed. de lux	25 cor.
6 luni	8 "	" " " "	13 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 Cor.

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mărci postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

Scoarțe pentru Luceafărul

orice an cor. 2.—.

Colecțiile „Luceafărul“ complete.

Legătură elegantă în pinză.

Anul I, epuizat.	
Anul II, (1903)	40 cor.
Anul III, (1904)	30 "
Anul IV, (1905)	40 "
Anul V, (1906) Ed. simplă	16 "
Anul V, (1906) Ed. de lux	25 "
Anul VI, (1907) Ed. simplă	16 "
Anul VI, (1907) Ed. de lux	25 "

Toate colecțiile împreună ed. simplă C. 130 ; ed. lux C. 145.

Colecții incomplete.

Sem. II, 1903, (nrele 9—23)	3 cor.
Sem. II, 1904, (nrele 11—24)	3 "
Sem. II, 1905, (nrele 11—24)	3 "

Cumpărăm „Luceafărul“.

Anul I, (1902), complet sau numerele: 2, 3, 6, 8, 9, 10. (In deosebi nrele 3 și 9—10.)
Anul II, (1903), 2, 4, 7 și 24.
Anul III, (1904), 2 și 5.
Anul IV, (1905), 1, 2, 4, 6, 8 și 10.

■ se adresa administrației noastre.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ

sab îngrijirea unui comitet de redacție.

Colaboratori: I. Adam, I. Agârbiceanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, I. Ciocârlan, V. Cioflec, Al. Ciura, Maria Cunjan, I. Duma, Elena Farago-Fatma, O. Goga, Dr. I. Lupaș, Dr. G. Murnu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldca, M. Simionescu-Râmniceanu, I. U. Soricu.

Orice reproducere, fără indicarea izvorului, este oprită.

Poezia populară română.

Oricine a venit în atingere cu poporul român dela țară, a trebuit să rămână surprins de dragostea, ce o are el pentru cântec. Cântecul este un tovarăș nedespărțit al Românului. El îl însoțește pe plugar la munca câmpului; el scurtează păstorului, din vârful munților, zilele lungi de vară și-i face și mai fermecătoare serile senine și înstelate; el ajută mâna harnică a Româncei la tors, la țesut, la înălbitul pânzei și la spălatul rufelor; el îi ușurează munca în câmp, la secerat și la strânsul bucatelor; el adoarme în brațele mamei pe pruncul gingaș și bălăior; el înlesnește pasul călătorului, alină durerea celui întristat și înveselește petrecerile tinerilor.

Nu este cântecul meșteșugit, învățat din cărți sau din școală, ci este cântecul simplu, exprimat în cuvinte ușoare de înțeles, dar totuș pline de poezie, și turnat în melodii aci duioase, aci vesele, după cum e sufletul aceluia care-l cântă. Căntecele acestea fără autori cunoscuți și care variază adeseori după ținuturi și împrejurări, formează la un loc poezia populară română și sunt tot așa de vechi, ca și poporul însuș. Ele se pot privi, cu drept cuvânt, ca o oglindă a sufletului poporului, deoarece în ele s'au păstrat amintirile trecutului și în ele își dă la iveală omul din popor simțirile, dorințele și aspirațiunile sale.

Căntecele acestea, al căror număr nu se poate controla și care trec din generațiune în generațiune, înmulțindu-se neconștient și suferind adeseori schimbări destul de însemnate, formează o adevărată comoară sufletească a poporului român, și anume o comoară cu atât mai prețioasă, cu cât

vreme îndelungată, până înainte cu 70—80 ani, ele au fost singura expresiune literară și artistică, singura hrană sufletească a masselor celor mari ale poporului.

Deși începuturile literaturii culte române datează încă din veacul al XVI-lea, ba poate chiar din al XV-lea, totuș această literatură s'a mărginit vreme îndelungată aproape numai pe lângă traducerea cărților bisericești și pe lângă câteva cronică scrise cu deosebire în Principatele dela Dunăre. Un învățământ popular mai regulat s'a început pentru Români din Ardeal și din Ungaria numai cătră sfârșitul veacului XVIII. sub Maria Theresia și sub Iosif II; pentru cei din Principate și mai târziu.

Între astfel de împrejurări este ușor de înțeles, că poezia populară română s'a putut dezvoltă în toată libertatea, aproape cu totul neinfluențată de literatura cultă și și-a putut păstră născută și originalitatea sa până aproape în zilele noastre. Ea s'a născut în cursul timpului din bucuriile și din durerile poporului, întocmai cum mărgăritarul prețios se formează în scoica de pe fundul oceanului.

Dar poezia aceasta populară e și foarte variată. Ea cuprinde un număr însemnat de căntece eroice și legendare, așa numitele »Căntece bătrânești«, care tractează în formă de narațiuni epice, de balade și de romane, întâmplări din trecutul poporului și din viața de toate zilele; poezia lirică e reprezentată prin »Doinele« mai cu seamă duioase și prin »Horele« sau »Strigăturile« vesele. Un amestec de poezie epică și lirică aflăm în »Colinde« și în »Orașiile« sau

versurile, ce se rostesc la nunți. De natură mai mult lirică sunt »Bocetele« sau cântecele de jale, obișnuite la înmormântări, pe când »Descântecetele«, prin care mai cu seamă babe bătrâne caută să vindece pe cei bolnavi, sunt un amestec bizar de poezie lirică, epică și dramatică.

Toate aceste produse ale geniului poporului sunt versificate și anume mai cu seamă în versuri scurte de câte 5—6, și 7—8 silabe, provăzute cu rime bogate, care adeseori se repetă mai de multeori. Limba română e foarte flexibilă și ritmică, așa încât poate lua foarte ușor forma de vers, și totodată, fiind foarte bogată în vocale, rimele se pot afla fără mare greutate.

Dar pe lângă poezia aceasta versificată, literatura populară română, ca literaturile tuturor celorlalte popoare, cuprinde multe alte creațiuni poetice neversificate sau numai pe jumătate versificate. Astfel sunt poveștile pline de fantazie și de umor, în cari adeseori versurile alternează cu povestirea neversificată, snoavele sau anecdotele pline de haz, gâcitorile ingenioase și proverbele pline de înțelepciune.

»Cântecele bătrânești« sau »din lumea vechiă« sunt narațiuni epice, uneori foarte dezvoltate, cuprinzând chiar și câteva sute de versuri. Ele se pot asemăna mai mult cu romanele spaniole sau cu »pesmas« ale Sârbilor, decât cu baladele Nordului, deoarece expunerea întâmplărilor în genere nu este așa de repede și de dramatică ca în acestea, ci dimpotrivă e mai dezvoltată, mai bogată în color și plină de repetițiuni. Cântecele acestea se rostesc într'un fel de recitativ de obicei de persoane mature, adeseori de lăutari și de cerșitori, la logodne, la nunte, la hramuri de biserici, la târguri și la alte adunări mai mari, întrerupte fiind adeseori de sunetul fluerului, al vioarei sau al cimpoiului.

Cuprinsul lor e foarte diferit. Unele tratează subiecte mitice sau legendare, ca d. e. povestea Soarelui, care voiește a lua în căsătorie pe sora-sa Iliana Sămzeana, »doamna florilor ș'a garoafelor«, schimbată mai târziu de Atotputernicul Dumnezeu în »mreană de aur« și apoi în lună; legende despre bălauri, a unor râuri, paseri, plante etc. Altele cuprind subiecte istorice, — mai cu seamă din viața Domnilor celor mari din Principatele române și a vitejilor, cari s'au distins în luptele cu Turcii și cu Tătarii, și între cari

adeseori se face amintire de Iancu sau Iencea Sibianu (Ioan Huniade); în altele se povestesc întâmplări dramatice din grelele timpuri trecute din viața plugarilor și a păstorilor; și în fine în altele, multe la număr, se laudă faptele îndrăsnețe ale unor haiduci ca Miul Cobiul sau Mihul Copilul, Novac, Corbea, Vâlcău, Ghemiș, Codreanu etc., cari erau apărătorii și răzbunătorii poporului de rând împotriva Turcilor asuritori și, mai târziu, asupra Fanarioților, a căror domnie adusesese atâta nefericire în cele două principate dunărene.

Multe din subiectele acestea le întâlnim și la celelalte popoare, cu care Românii au trăit în contact mai strâns, și anume cu deosebire la popoarele sud-slavice (în prima linie la Sârbi) și la Maghiari. Astfel este legenda despre Mănăstirea Argeșului, pe care meșterul Manole n'o poate ridică, pânăce nu zidește în temelii pe soția sa, legendă, pe care o aflăm și la Sârbi, la Greci și la Maghiari; »Inelul și năframa« (voinicul plecat la războiu lasă miresei sale un inel; ruginirea acestuia însemnează o nenorocire, ca și topirea firului de aur din năframa dată de mireasă) se află și în poezia populară maghiară; Novac, Gruia, Doncilă (Doicin) sunt eroi cântați deopotrivă de Sârbi și de Români.

Deși însă Românii au împrumutat multe din aceste subiecte dela popoarele învecinate, după cum de altfel eră și natural, — ei le-au știut da o formă particulară, o gingășie de sentiment și o bogăție de color, care sunt proprii poeziei populare române.

Un ciclu întreg de cântece asupra aceluiaș subiect (un erou mare sau un eveniment însemnat), ca d. e. romanele despre Cid la Spanioli sau narațiunile epice despre Marko Kralievici la Sârbi, nu aflăm la Români, ceea ce explică și lipsa unei mari epopei populare naționale a Românilor. Cauza principală a acestei aparițiuni poate fi împrejurarea, că Românii fiind despărțiți în privința politică, nu s'au putut concentra nici-când la vre-un eveniment epocal, care să-i fi luminat pe toți de aceeaș idee și să le fi încălzit inimile de aceeaș simțire.

Doinele și horele sunt expresiunea cea mai credincioasă a sufletului poporului român; ele sunt »tovarășele nedespărțite« ale omului din popor, »isbucnirile clipitelor de jale și mărturiile celor de veselie«.

În doine își varsă cel îndrăgostit focul dela inimă; în doine laudă el însușirile alesei sale și-o îndeamnă să răspundă sentimentelor sale; doina exprimă dorul îndrăgostiților depărtați unul de altul și durerea celui părăsit; și iarăș prin doină se mângâie cel nefericit în căsătorie, orfanul rămas singur pe lume și cel depărtat dela ai săi, mai cu seamă soldatul, ce rătăcește prin țări străine, printre neamuri, a căror limbă n'o înțelege și între oameni, cari n'au nici o milă cu dânsul. Doina, în sfârșit, exprimă sentimentele omului din popor față cu schimbările, ce se întâmplă în natură: bucuria, ce o simte la începutul primăverii, când vede »colțul ierbii cum răsare« și cum »înspică« codrul, și când aude »cucul cântând și mierlița fluierând«; iară de altă parte tristetea, ce-l cuprinde toamna, când codru-și pierde frunza și când voinicii din el sunt siliți a plecă acasă »la copii și la nevastă, la viață ticăloasă«.

Doinele se încep de cele mai multeori cu cuvintele: »Frunză verde...«, și anume cântărețul își alege totdeauna planta sau floarea, care se potrivește mai bine cu starea sa sufletească. Astfel cel îndrăgostit începe de obicei cu »Frunza verde măgheran« sau cu »Frunză verde de sulfină«, cel supărat, cu »Frunză verde măracine«, »Foaie verde de pelin« sau »Foaie verde de mohor«; cântecele voinicești se încep mai cu seamă cu »Frunză verde de stejar«; acelea, în care este vorba de un flăcău frumos, cu »Foaie verde de bujor«, iar acelea care se adresează unei fete frumoase, cu »Foaie verde, rujă creată« sau cu »Floriceică foaie fragă« ori »Floriceică, floricea«. — Toată natura simte împreună cu cântărețul: paserile, florile, codrul, câmpia, până și norii de pe cer. Cel îndrăgostit se adresează cătră fagii pădurii și-i roagă să-l primească la umbra lor împreună cu mândra lui, »căci are mândră tinereă, tinereă și gingășeă, și îi arde soarele pieptul cu mărgelile, brăul și inelele«; lui i se pare că toată lumea se îndreaptă după iubita lui: »Răsu-ți lumea veselește, plânsu-ți lumea amărește, și de dragul dumitale știe chiar și sfântul soare, că la tine când privește, stă și nu mai asfințește«. Dimpotrivă celui supărat i se pare, că »puil cucului din vârful nucului« »așa cântă de cu jale, de pică frunza pe cale, și-așa cântă de cu foc, de oprește Oltu 'n loc.«

El seamănă »Cumu-i cerul innorat, așa's și

eu supărat; cum e cerul plin de stele, așa's și eu plin de jale«, ori exclamă în disperare: »De-ar fi lumea de hârtie, i-aș da foc într'o mână!... Tuturor li-i lumea lume, numai mie mi-i cărbune; tuturor li-i lumea dragă; mie mi-i cerneală neagră«.

Doina se cântă pe-o melodie trăgănată, plină de duioșie și bogată în variațiuni. Ea trece adeseori din melancolia cea mai mare într'o veselie fără margini, după cum e și inima omului vecin în luptă între sentimente triste și vesele. Atât poezia, cât și melodia, de obicei nedespărțite, se numesc »doină«, și adeseori doinașul își continuă cântecul său pe fluer, sau apoi luând fluerul dela gură, doinește mai departe cu vorbe.

Doinele, exprimând toate sentimentele omenești, natural, că sunt foarte variate și număroase. Ele variază din ținut în ținut, și am putea zice, că fiecare ținut, ba chiar fiecare sat își are doinele sale. Ele se înmulțesc neconștient, chiar și acum, când literatura cultă a început a lua oarecare avânt și când cunoștința de carte pătrunde tot mai adânc în sânul poporului. Poezii populare anonime se acomodează împrejurărilor nouă de viață și dau expresiune sentimentelor lor cu aceeași putere și cu aceeași originalitate ca și în trecut. Până și emigrările recente la America, mai înainte cu totul necunoscute Românilor, le vedem oglindite în versuri ca acestea:

»Cine-a scornit jalele?
»Mister cu vapoarele.
»Dar vaporu nu-i de vină,
»Că și pe el focul-i mână!«*)

sau:

»Bate vântul frunza,
»Vine dor dela badea:
»Din fundul Americii,
»Din mijlocul fabricii.«**)

»Horele« sunt niște poezioare scurte, de cuprins vesel, care se rostesc sau se cântă de jucători sau de lăutari în cursul și în tactul jocului. Ele se numesc astfel în Principatele dunărene și în părțile lor de odinioară (Bucovina și Basarabia), unde jocul cel mai obișnuit e »hora«, un cerc de jucători și de jucătoare prinși de mâni, cari se mișcă lin, după tactul muzicii, când într'o parte, când într'alta; pe când în

*) Versurile acestea populare au fost publicate în foaia »Răvasul« din Cluj. Mister = domnul (Englezul).

**) »Floarea darurilor«, Nr. 33 din 1907.

Ardeal și în Țara Ungurească, unde jocurile sunt mai vii și mai repezi, poartă numirea de »strigături« sau de »chiuituri«. »Horele« sau »strigăturile« se improvizează de multeori de jucători în cursul jocului, întocmai ca »Schnaderhüpfeln« la Tirolezi și la ceilalți locuitori din Alpii germani. Ele cuprind sau un compliment galant, adresat vre-unei jucătoare frumoase, sau o glumă versificată, menită a contribui la veselia jocului, sau apoi o observare satirică, de multeori destul de mușcătoare, la adresa fetelor și a flăcăilor, a altor persoane, cari iau parte la joc, ba chiar și a comunelor învecinate.

Flăcăul leneș sau nevoiaș, fata cu vre-un defect corporal sau cu nume rău, cea care-și vâpșește obrazul sau se mândrește cu haine cumpărate din târg, bărbatul bețiv și risipitor, nevasta care face cu ochiul și 'n altă parte, jucătorii răi, ba de multeori chiar și judele satului și oamenii bisericeii, cari nu sunt la locul lor, își aud niște observări, care trebuie să-i usture multă vreme. E foarte interesant, să observi, cum jucătorii se încurajază unii pe alții prin »strigăturile« lor, cum răspunde unul altuia, căutând a se întrece reciproc în ironie, cum astfel animația și veselia crește, încât toți cei de față: jucători și privitori, în adevăr iau parte la petrecere. Nu e vorbă, nu arare-ori se întâmplă la astfel de ocaziuni, că observările făcute sunt așa de aspre, încât cășunează ură îndelungată din partea celor atinși, de nu cumva va urmări și mai grave.

»Colindele« se cântă în sărbătorile Crăciunului și în presara de Anul nou, când Românii, ca și alte popoare, au o mulțime de obiceiuri. Ele nu tractează însă numai subiecte religioase, ci adeseori au cuprins mitic, amestecat cu elemente creștine, sau apoi conțin alegorii poetice, potrivite cu persoana, căreia i se colindă. Așa d. e. la casa unui plugar se cântă întâmplări din viața plugarilor; la casa păstorului se laudă viața păstorească și se prevestește norocul și belșugul stăpânului casei; cultivatorului de vii i se spune, că strugurii s'au copt și trebuie păziți de paserile lacome, lăudându-se totodată nobilul fruct, din care se stoarce sf. Cuminecătură; tinerilor li se cântă întâmplări vitejești (lupte cu lei și cu bălauri și înfrângerea acestora); fetelor li se prevestește un măritiș fericit, iar vânătorilor li se povestesc interesante episoade din viața vânătoarească de odinioară, cu cerbi, că-

prioare, ogari și șoimi dresați, și în care eroul se identifică cu persoana, căreia i se adresează colinda.

»Orațiile«, »Bocete« și »Descântece« sunt ocazionale și nu sunt legate de un timp anumit.

»Orațiile« sunt niște discursuri în versuri, pe care le rostește »vornicelul« sau »colăcerul«; conducătorul oamenilor trimiși din partea mirelui la părinții miresei, ca s'o ceară pe aceasta spre a fi dusă la cununie la biserică. În mod poetic el vorbește de un fecior de împărat, care a plecat în zorile zilei la vânat împreună cu oamenii săi. El a cutreierat »munții cu brazii, codrul cu poienile, câmpia cu florile«, până ce a dat de urma unei căprioare. A urmărit fiara fricoasă, dar aceasta trebuie că s'a ascuns pe undeva prin apropiere. Iei, »colăcerii«, au venit să o caute, trimiși de feciorul de împărat.

Apoi »vornicul« schimbă asemănarea, și vorbește de o »floare frumoasă și drăgăstoasă, care mândru înfloarește, dar nu rodește, căci locul nu-i priete«, spunând, că au venit s'o ia în primire și s'o ducă în grădina feciorului de împărat, unde va fi bine îngrijită și unde va aduce rod.

Versurile acestea alegorice sunt presărate adeseori cu glume mai mult sau mai puțin potrivite, după gradul de istețime al »vornicului«. Cei dela casa miresei încă răspund în versuri și fac și ei felurite glume. Astfel scot la iveală o babă bătrână și întrebă, dacă aceasta e căprioara căutată de vânători; sau apoi arată o ciuhă sau o coadă de mătură, întrebând, dacă aceasta e floarea mult lăudată.

În »bocete« se laudă faptele și însușirile celor morți, se exprimă jalea celor rămași în urma lor, sau în mod alegoric se plânge soarta bradului sau a pomișorului, ce se poartă după sicriu, încărcat cu poame, turte și lumini, și care până ieri eră verde, în curând se va vesteji, întocmai ca și cel dus la îngropare. Bocetele, întocmai ca »nae-niae«-le la Romani, se rostesc într'un ton plângător și trăgănat de femeile înrudite cu mortul, și în lipsa acestora de »bocitoare« tocmită anume.

În fine în »descântece« babele descântătoare sau chiar și bătrânii vrăjitori se adresează în versuri neregulate, rostite în mod misterios, la puteri supranaturale, de multeori însă și la îngeri și la sfinți, rugându-i, să măntuiască pe cel

bolnav, de răul, de care suferă. În acelaș timp descântătorii sau descântătoarele fac diferite semne misterioase și apoi dau pacientului să bea apă descântată, în care s'au stins câțiva cărbuni sau s'au plămădit buruieni, ori și alte amestecături.

Descânțele cuprind adeseori expresiuni întunecoase, alusiuni mitice, cuvinte arhaice și grele de înțeles, — dovadă, că ele datează din timpuri foarte vechi.

(Sfârșitul urmează.)

Andrieu Bârscanu.

Trandafiri.

Nemângăiați flori bolnave,
Voi albi și galbeni trandafiri,
U'a scris o jalnică poveste
Ursita ne 'nduratei firi.

Cum tresăriți voi când vă paște,
Cu ochi flămânzi, păgânul gând,
Și câte patimi vă 'nfioară
Nevinovatul trup plâpând.

Păcate negre dorm în pieptul
Pe care-o mână rea v'a pus,
Și să roșiți voi de sfială,
Nu v'a dat dreptul cel de sus.

Tu n'ai la ușa ta zăvor,
Nici lacăt n'ai la tindă,
Tu n'ai la ușa ta zăvor,
Când eu, ca hoții, mă strecoar
Și bietul suflet călător
La pragul tău colindă,

Tu mă auzi și mă 'nțelegi
Ș'acelaș vis ne poartă,
Tu mă auzi și mă 'nțelegi,
Dar popi, cu cartea lor de legi
Și pravilele lumii 'ntregi,
Îți străjuie la poartă.

Sonet.

Cuprinde-mă din nou singurătate,
Căci țara ta de-atâtea-ori mă cere;
La sânul tău vor prinde 'n veci putere
Avânturile inimii curate.

Nemilostiva lumilor durere
Departă-și strigă multele păcate:
Ca 'ntr'o vrăjită, tainică cetate,
Eu mă închid în sfânta ta tăcere.

Grădina ta atât de mult mi-e dragă,
Sunt flori acolo visurile mele,
Și sufletului dat e să culeagă.

Rătăcitor el florile-și adună
Și, în odihna nopților cu stele,
Își împletește trainică cunună.

Octavian Goga.

Schițe de călătorie.

Călătoriile de vară ale vaselor de resbel române.

Vasele de resbel ale flotilei române fac câte-odată, în timpul verei, călătorii mai lungi, în mări străine.

Plecând din Galați, ajungi în aceeași zi încă la Sulina, unde dai deja cu ochii de mare, — o mare galbenă și tulbure; întocmai ca Dunărea care se înecă acolo, de când se pomenește, și tot nu mai moare.

Departe, departe de tot, orizontul mai limpede și mai verzui se desparte de cer printr'o imensă linie, dreaptă, când marea e liniștită, dar de altădată nu e dreaptă ci foarte colțurată, — semn că doamna mare e cam supărată.

În acest caz sunt valuri; și într'adevăr, eșind din gura canalului »Sulina« încep legănăturile.

Valurile formate și vântul destul de tare dau de lucru. Incurând se aude comanda oficerului de »cart« — »Echipaj la posturile de manevre«!

Toată lumea grăbește la posturile stabilite.

— A desfășură velele! Sus gabieri! Sus!

La aceste comenzi, strigăte puternice că să nu le ducă vântul, se reped ca electrizati marinarii, sus în arborade, desfac legăturile pânzelor și pregătesc totul pentru întinderea lor.

Când e totul gata, se aude:

— Desfășurați! Toate velele sunt desfășurate. Apoi comanda: Jos! La care comandă se coboară ca fulgerul marinarii, pe scările de frânghii. Totul se execută repede și fără grijă, cu toate că înălțimea e mare și legănătura tot așa. Marinarului nu-i e frică. E prieten cu vântul și cu apa.

Apoi vin pe rând comenzile de a întinde velele desfășurate numai.

— A întinde gabierii! — Ridicați! — Intindeți!

— A întinde sburătorii! — Intindeți!

— A întinde rândurile, — etc., un pomelnic de nomenclaturi cari îl interesează numai pe marinar.

Pânzele toate, sunt întinse ca tabla, — vântul le umflă bine. Lemnele scârțâie, frânghiile văjăie, apa despicată stropește cu zgomot și vasul merge săltând, înainte! înainte! având direcția spre Odessa.

Serviciul la bord își urmează cursul lui de ceasornic. Nici o piedecă, nici o nedumerire.

Timpul trece — marea devine din ce în ce mai limpede verde și uscatul dispare cu totul din vedere.

Dela un timp nici paserile de mare nu se mai văd. Cer cu nori goniți și marea cu valuri spumegânde, e totul ce vezi.

Soarele apune, lăsând niște dungi roșii nedecise la orizont, și nu peste mult își ia noaptea neagră domniă.

Vântul bate, vasul merge mereu înainte. Felinarele de drum, așezate la locurile lor, își trimet departe luminele. O lumină albă în vârful arborelui dinainte, una roșie pe coasta stângă și una verde pe coasta dreaptă a vasului.

Din oră în oră se aude din vârful arborelui strigătul aproape plângător al marinarului de serviciu »Bun cart înainte«! și apoi iar urmează o lungă liniște și pace.

Cei cari nu sunt de serviciu, se îndeletnicesc cu somnul, — iar ceilalți stau gata pe cuvertă, pentru a execută orice comandă a ofițerului de cart. Ofițerul de cart veghiază cu o atențiune supra-încordată, neconținut are »binoclul« sau ochianul la ochi.

Atențiune mare înainte! Și cum să nu fie atențiune, când mergi înainte în fugă, prin întunecare? ești ca legat la ochi. Gândul vre-unei ciocniri te înpăimântă. Vre-un vapor cu felinarele stinse, vre-o direcție greșită pe un timp foarte rău — și multe alte cazuri — pot fi spre nenorocirea vasului.

Marinarul din vârful arborelui trebuie să fie foarte atent și să descopere de sus din vreme, orice lumină, — pată sau fenomen ar zări. Adeseori i se aude glasul anunțând: »Se vede o lumină

albă la orizont!« De sigur un vapor care apare sau vr'un far la care ne așteptăm. Ofițerul întrebă: Ce mai face lumina albă?

— Se mărește și se apropie.

De sigur un vapor care se apropie.

— Se văd acum și luminile roșii și verzi!

Nici o îndoială, este un vapor care ne întâlnește. Luminile apar tot mai mult, — ambele vase recunoscându-se țin spre dreapta lor și trec unul pe lângă altul, urmându-și drumul înainte.

Iarăși liniște. Peste vr'o două ceasuri, iar o lumină, — iar aceleași precauții și iarăși liniște. Clopotul sună în fine miază-noapte, și ofițerul dimpreună cu soldații sunt înlocuiți prin alții cari au dormit până acuma și cari vor sta până dimineața la patru, de serviciu.

- Ce-i nou?! — întreabă noul venit.
 — Nimic. Același drum. Atențiune la felinarele noastre ca să nu se stingă, și la luminile ce le vei vedea.
 — Pe comandant îl anunțăm?
 — Nu, lasă-l să doarmă!
 — Altceva?!
 — Altceva nimic. Rămâi sănătos!
 — Somn ușor!

Și ofițerul și soldații deveniți liberi, își găseseră încurând culcușul, unde-i așteaptă un somn din cele mai dulci, după serviciul îndeplinit. Serviciul nou trece ca cel vechiu.

Cum a fost azi așa e și mâine, și astfel într-o continuă atențiune se percurg distanțele de zeci și sute de mile.

»Se zărește uscatul drept înainte!« Anunță deodată cel din arbore. Este punctul la care ajungem, — Odessa. Se strâng pânzele, se pune mașina în marș și încurând alunecă vasul printre digele portului, și nu peste mult se aude »Ancora tribord — funda!!!« Suntem ancorați în portul Odessa.

Odessa,

este primul și cel mai frumos port al mării negre. De departe deja face o foarte bună impresie. Spațiul în care ancorează vasele de tot felul, este foarte încăpător, și digele cari prote-

jează portul, permițând vaselor a intra și a ieși pe două părți, sunt o construcție monumentală de cel mai mare și practic folos.

Ca părți mai însemnate ale orașului sunt: splendidul bulevard pe deal, cu priveliștea la mare. Aici circulă în fiecare seară un public numeros și peste măsură de variat.

La capul scărilor cari duc de jos, din port, sus la bulevard, se vede frumoasa statuie a inginerului Richelieu, un refugiat francez din timpul Caterinei a II-a. Statua este de bronz și poartă pe o dungă a pedestalului o bombă engleză, căzută în rebelul Crimeii.

La capătul dinspre apus al bulevardului se găsește în fața bursei, colosalul bust al renumitului scriitor poet rus »Pușkin«.

Mai înspre centrul orașului este marea statuie a generalului Voronzov.

Teatrul din Odessa atât în interior, unde abundează în aurituri și marmoră roșie, cât și ca exterior, unde nu lasă nimic de dorit în ceea ce privește arhitectura și grădinăria de lux; — este unul dintre frumoasele teatre ale lumii.

»Malinki Fontana«.

Biserici de asemenea, are foarte frumoase orașul.

Între clădirile principale ale Odessei sunt de numărât, bursa, museele, edificiile autorităților, cazarmele, spitalele frumoase, diferitele școli de băieți și de fete, între cari și o universitate, cuprinzând facultățile de litere, de științe și de drept.

Populația de aproape 300,000 de locuitori, este cât se poate de amestecată; jidani sunt aproape 70,000, mai sunt apoi colonii întregi de nemți, italieni și greci. Caracterul general al mulțimei este bigotismul, aplicarea la muncă și veselia sgomotoasă. Mai cu seamă în momentele consacrate iubitului lor zeu Bachus, rușii devin sentimentali la extrem, topindu-se în lacrimi și chiar în sărutări.

Aristocrația rusească însă, aparține unicei clase internaționale prin apucăturile sale, adecă, »beau-mondului«.

Bogații petrec timpul verei, la »Malinki fontana« și la »Balșoi fontana« adecă »mica« și »marea« fântână, localități în afară de oraș, pe unde circulă însă tramvaiul și trenurile aproape tot timpul. Aici stau alături, și se întrec în frumusețe, nenumărate vile și castele, numite pe rușește »datșia«.

Grădini întinse și încântătoare, în cari se joacă Lawn-Tenis, Crocket, Cricket, etc. terasse admirabile cu privirea la mare, boscheté, plantații exotice, fântâni cu jocuri de apă, statuete, fac frumusețea acestui adevărat Eden.

Sevastopol.

Coasta Crimeei, dela Yalta, unde petrece familia imperială pe timpul verei, la Livadia, și până la capul Chersonoz, prezintă o vedere din cele mai frumoase. Munți înalți, abrupti brusce aproape de mare, păduri, stânci, surpături și adesea în mij-

locul unui grup din cele mai sălbatiche stânci, vezi ridicându-se câte o vilă de cel mai pedant gust, sau câte o mănăstire ca a meșterului Manole.

Într'un șir de ani foarte scurt, a făcut orașul un progres simțitor. »Țarul a ordonat, și orașul s'a făcut!«.

Sinope.

Sinope este un orașel situat pe îngustul gât ce leagă peninsula de același nume al coastei nordice din Asia mică, cu continentul.

Sinope a fost fondat de asirieni cu mai multe sute de ani înaintea lui Hristos. Pe la 780 devine colonia Mileză. Mitridate s'a războit pe aici.

Diogene, cinicul, s'a născut aici. La 1204 d. Hr. aparține imperiului de Trapezunt, la 1461 a fost cucerit de Sultanul Mohamed al II-lea, de când și aparține imperiului otoman.

Pe timpul anticilor greci și chiar mai pe urmă, se bucură orașul de o mare importanță, care a tot decăzut, încetul cu încetul, și decade și acum, fără ca cea mai mică tendință de a readuce orașul pe calea progresului, să se ivească.

Uitarea și nepăsarea asiatică îi este scrisă în frunte, bietului Sinope. Ruinele vechii cetăți se mai înalță dintre acoperișele caselor de lemn, din prejur.

În oraș e aspectul cel mai bizar. Dintre

Sinope.

vechile zidiri însemnate nu se mai găsesc decât ruinele vechii case a lui Mitridate și zidurile unui castel medieval, care desparte orașul grecesc de cel turcesc, încolo numai case de lemn cu uși și ferestre ferecate; — ici-colo câte un smochin care-și întinde crengile afară din curte. Bărbații își petrec toată viața la cafenea, pe când femeile stau acasă cu copiii și lucrează. Numai la »bazar« se mai vede puțină mișcare.

Cei răzbiți de foame, rătăcesc a lene dela un vânzător la altul, pentru câte un pepene. Carnea și mâncările substanțiale nu par a avea mare trecere la ei. Grecii însă, cari locuiesc aici, se hrănesc ceva mai bine, și grație spiritului lor neguțătoresc, se găsește câte ceva pentru provizia de hrană ce o iau vapoarele aici. Vinul deasemenea este rău, pentru apă însă par a avea mare grijă, căci mai în fiecare colț de stradă se găsește câte o fântână zidită din piatră.

Distracțiile străinului european sunt foarte răstrânse aici; afară de băile de mare nu oferă Sinope nici o plăcere. Dela nouă ceasuri seara încolo, nu poți avea nici măcar o cafea neagră, fără învoirea câștigată dela domnul primar, în urma unor serioase negocieri. În împrejurimile orașului se pot face excursiuni călare pe cai și măgari închiriați. Drumurile nu sunt bune pentru trăsuri, dar de altfel toată comunicația se face călare. Țăranul când aduce ceva la oraș, încarcă toată marfa pe un biet măgar. Nevesta, cu copii cu tot, găsește încă loc deasupra poverii.

Nimic mai natural! Locomoțiunea, ce-i drept, nu este prea accelerată în acest caz, dar zorul nici nu-l prea cunoaște bietul turc, în toate acțiunile sale.

Garnizoana Sinope este foarte mică. Popolațiunea e foarte înapoiată și îndărătnică în păstrarea »tabieturilor« și a ignoranței orientale.

Stradă în Sinope.

Constantinopol.

Trecând de farul care luminează intrarea Bosforului din Marea-neagră, cea mai frumoasă priveliște ți-se desfășură privirii: în stânga se ridică munții Asiei mici, sălbatici și prăpăstioși. Umbrele aruncate de stâncile mărețe ale acestei coaste, prezintă un colorit de »peisaj« admirabil. Din distanță în distanță însă, se găsesc presărate pe acest țărm, și fortărețe bine organizate, a căror guri de foc, dimpreună cu acelea de după

Sta Sofia.

țărmul opus — asigură o retragere inevitabilă, oricărui inamic care ar cuteză să treacă cu sila.

Din verdețea care învește această coastă, răsar, ici-colo, și grupe de căsuțe — faruri, — și câteva ruini interesante.

În partea dreaptă, coasta Europei prezintă un aspect cu totul deosebit. Vezi ca într'o feerie, vile din cele, mai drăguțe înșirate una lângă alta pe malul mării, la poalele unor munți unde aerul curat și verdețea grea, umbroasă, sunt mai mult ca din îmbelșugare. Priveliștea ce cuprinde

de aici Bosforul, cu ambele țărături, devine din ce în ce mai fermecătoare. Pe această parte se găsește și drăguțul »cuartier« Buiuk-Dere; reședințele de vară ale tuturor ambasadurilor se găsesc aici. Și ambasada română e aici vara.

de bărci și kaice, traversează Bosforul în cruciș și curmeziș, de dimineața până seara.

Galata, Stambulul, Scutari, Pera, Fanarul și celelalte mahalale ale orașului lui Constantin cel Mare, privesc de secol, din giganticul am-

Sta Sofia.

Peste apă, fortul Kavac, unde sunt obligate bastimentele a-și viză hărțile de liber parcurs.

Dela Buiuk-Dere, casele, vilele și palatele se țin lanț, și te întrec pe »nesimțite« în marele și imposantul Constantinopol.

Viața internațională a acestui oraș se petrece în Bosfor.

Vapoare de comerț, corăbii colosale, șalupe, vapoare de pasageri, de resbel, și o enormitate

fiteatru, care se ridică jur împrejur din Bosfor, la această mișcare diavolească și perpetuă.

Panorama orașului e impozantă și prima impresie splendidă. Punând însă piciorul pe uscat, întâlnești nemiloasa realitate, care-ți arată toată goliciunea ei. Par'că ai vrea să închizi ochii, ca să nu vezi părțile umbrite ale tabloului, dar — înzadar!

Deodată te pomenești că te-ai împiedecat de

un câne râios, care schielăie și te face, vrând nevrând, să îți seamă de el, și de miile semenilor săi, cari stau, ca sămănați, pe toate stradele orașului, la un loc cu toate gunoaiile și cojile de pepeni, pe cari le întâlnești la fiecare pas.

În »Galata«, una dintre mahalalele cele mai mari ale Constantinopolului, casele, frumoase de departe, se laudă cam slab văzute de aproape. Mai toate clădirile sunt de lemn, și deoarece verbul »a repara« nu pare a avea loc în dicționarul turcesc, cam strâmbă fețele sârmanele case sub greutatea anilor, și numai Alah le duce grija.

În Galata se găsesc adevărate băi turcești de abur cald, numite »hamami«.

Deși gustul estetic poate suferi într'o baie de aburi; totuși »hamamiul« este interesant de vizitat.

Să intrăm!... Dela ușă te iau servitorii în complimente și mătâni și te conduc cu mult zel, în cabina de desbrăcat, care constă dintr'o sofa largă și două perdele. Primul costum de baie care-l îmbraci, e un fel de șal moale bițos, cu țesături de mătăasă colorată. Niște papuci roșii de piele, completează costumul, cu care descinzi în etajul de jos. Aici îți înlocuiesc servitorii papucii cu niște sandale, și îți dau în loc de șal, un alt costum. De aici ești condus într'o primă

boltă de baie unde te întâmpină privirile spăiate și nemulțumite ale »mosafirilor« ori »mușteriiilor« mahomedani, cari recunosc numai decât ghiaurul și nu-l pot suferi.

Dupăce stai câțva timp aici, iar îți schimbă servitorul papucii și toaleta și te conduce în fine în principala sală de baie. O duhoare neplăcută de abur cald și stătut, te cuprinde; marmora pe care calci și pereții cari îi atingi, sunt tocmai gata să te frigă, până ce te obișnuiești. Deși aburul e des, totuși distingi ușor siluetele leneșilor tūrci, cari se întind aici la căldură ore întregi. Aici vezi un copilaș învelit ca orice persoană mare, — pentru păstrarea bunelor moravuri, — face baie omul! Nimenea nu-i are grija, stă într'un colț și-și mângăie nasul și ochii cu un calup de săpun; în alt colț un bătrân, uscat ca un pește sărat, își rade părul de pe cap și dela subsuori; colo un arap negru ca o ridiche de iarnă, se unge cu uleiuri din diferite sticlute, — într'altă parte iar, un hidropic grețos găfăie și se fierbe la abur, de când s'a deschis baia pe ziua de azi.

Servitorii foarte ocupați cu săpunitul și spălatul mușteriiilor cari plătesc, cântă tot timpul la »manele« monotone, cu mult mai plângăcioase ca doinele noastre de jale, ecolu boltilor de baie, fiind foarte puternic, dă tonurilor o coloratură din cele mai bizare.

Când ai observat totul, și încep să te treacă toate nădușelile, vine un »banabac« cu un lighean enorm în care face săpunul clăbuci, cu ajutorul unui pumn de iarbă de mare și, fără a te întrebă mult, începe

Caic din Constantinopol.

a te inundă cu spuma de săpun în care te pierzi ca o cegă în maioneză. Pe urmă încep spălăturile cu apă caldă, — și ce moleșitoare mai sunt și acestea, Doamne!

La urmă ai dori și tu un duș rece, dar »duș-iote!« duș nu este; în schimb însă ne-numărate învelitori și șaluri cu »ipec« mătasă, și fel de fel de papuci, până ajungi în cabină, unde te lungesti exasperat pe sofa. Cafeaua turcească fierbinte te așteaptă, o sorbi și pe asta și pe urmă îți impui o răbdare de inger până-ți trece căldura.

Imbrăcat din nou, plătești repede ca să scapi cât mai curând; și ușor se poate întâmpla ca să duci cu tine pe lângă amintirea »hamami«-ului, și vr'un mic junghiu de răceală.

excelentele »prima-done«, și tot felul de proveniențe închipuite, furnică aici la cheia Europei, fără a se sinchisi unii de alții.

Stambulul e veritabilul Constantinopol.

Aici se găsește cel mai mare număr de monumente istorice, și originalitatea turcească aici trebuie căutată.

Cutremurul din 1894 a nimicit multe părți interesante, transformându-le în mormane de cărămizi, cari împedecă circulația. În Stambul sunt mormintele sultanilor, sublima poartă, deosebite fântâni de piatră de valoare artistică, câteva clădiri publice însemnate și mai multe gemii, dintre cari cea mai mare este »St. Sofia«.

»St. Sofia« a fost biserică creștină și numai mai târziu au transformat-o turcii în

principala lor moșee. E o clădire enormă cum puțin se mai fac azi. În mijloc se înalță o cupolă formidabilă, purtând în punctul culminant semiluna.

Această cupolă este înconjurată de altele mai mici, și în patru puncte din jurul bisericii se ridică câte-un înalt »minaret«. Interiorul bisericii e vast. Străinul vizitator nu poate intra

Tipuri din Constantinopol.

Ajuns în stradă, ai ocaziune să vezi circulația cea fără răgaz. Toată lumea e reprezentată în Constantinopol. Poți vedea contrastul cel mai mare de figuri, și amestecul cel mai pestriț de culori.

Dela pașalele muiate în aur până la soldații cei zdrențuroși, dela africanii egiptieni până la Suedezii nordici, dela »popi urlători« până la

Tipuri din Constantinopol.

până ce nu-l încalță servitorii bisericii cu o taxă de »doi bișlici« și cu o păreche de papuci în cari ar mai încăpea doi companioni. Pălăria trebuie ținută pe cap. Pe jos, în biserică, sunt întinse peste tot rogojini de papură, pe cari ingenunchiază turcii ceasuri întregi. Din înălțimea boltelor se coboară diferite candelabre masive; patru table mari, în formă de roată, vopsite cu verde și scrise cu caractere aurite, sunt atârnată pe pereți; acestea conțin poruncile lui Mahomed. O tăcere mistică domnește în acest haos de biserică; între coloanele grozave de piatră, cari susțin bolta, se văd grupuri de turci ingenunchiați la rând, cari se trântesc toți la fel, cu fața la pământ, ca popa din 'naintea lor.

Tot timpul cât durează rugăciunea, fața se ține spre răsărit, — nimenea nu vorbește cu vre-un vecin și nici nu întoarce capul. O disciplină neobișnuită în toate bisericile noastre, unde damele cu deosebire au să-și spuie întotdeauna câte ceva interesant. Sunt în biserică locuri destinate anume pentru bolnavi, cari aduși aici, pot să se roage și culcați. În anumite colțuri se vede câte o fântână sau rezervor de apă, la care își spală credincioșii mâinile și picioarele înainte de rugăciune.

În coridorul bisericii se postează câte-o vrăjitoare, care spune de noroc. Se vede că și aceste prezicătoare se bucură de scutul bisericii, căci chiar oameni inteligenți și de seamă — ca bunăoară un căpitan de infanterie, — ingenunchiază dinaintea unei asemenea babe scofălcite și »se îmbată cu apă rece«, cum zice românul.

În curtea bisericii sunt neguțatori, cari vând mătânii de lemn mirositor și chiblibar, — deosebite lemne sfinte, uleiuri de trandafiri și felurite mărunțișuri orientale.

Rodos.

este capitala insulei cu același nume. Vechiu oraș istoric, astăzi sub stăpânirea Turciei, este locuit de: Greci, Turci și Evrei spanioli. Sărăcia este în floare și aici, ca și în celelalte insule. Fructele asigură și aici traiul populației; un locuitor de aceștia, dacă a mâncat o felie de pepene, vr'un strugure și câteva masline, luând și vre-o două inghițituri de mastică la stomac, e mulțumit și pe deplin convins că s'a săturat pe acea zi. Ca zidire e foarte interesant Rodosul. Jur împrejur îl încing niște ziduri groaznice de cetate; negreșit foarte importante pe timpul zidirei lor; astăzi însă nu mai au nici o valoare. Sunt niște cingători monstruoase. Cele mai multe strade din interiorul orașului, nu sunt mai largi de 3 pași. Casele zidite într'un stil vechiu și bizar, au câte două etaje și sunt legate cu cele de peste drum prin niște arcuri, al căror rost e cam greu explicabil. O tăcere mistică domnește în aceste strade înguste și întunecoase chiar în ziua mare. Rar vuieste vr'un trecător. Îți vine să crezi că nu ți-e permisă trecerea prin aceste locuri asemenea celor povestite în »o mie și una nopți«. Numai în apropierea portului este și circulația mai vie. Aici poți vedea fel de fel de tipuri orientale cari mișună prin port, prin cafenelele, tutungeriile și prăvăliile de cătră mare.

În afară de incinta orașului sunt câteva case mai moderne, locuite de consuliile statelor maritime. În interiorul insulei se găsesc încă niște ruine din timpul cruciatelor. Și rămășițele celebrului »Colos dela Rodos« sunt vizibile la suprafața mării.

Suda.

Portul Suda, situat în golful cu acelaș nume al insulei »Creta« sau Candia, este unul dintre cele mai însemnate porturi de rezel ale Turciei, așezat fiind în capul unui golf foarte adânc, la adăpostul tuturor intemperiiilor mării.

Ca oraș nu prezintă Suda nici o importanță, căci afară de arsenalul marinei, abia mai are câteva căsuțe pe ici colo.

Dealuri și munți înalți înconjoară golful; structura lor stâncoasă nu permite decât în unele locuri cultura de grădini și vii.

În schimb însă, comunică Suda cu Canea, capitala insulei Creta și principalul ei port comercial. Șoseaua este foarte bună și probabil că cea mai bună pe care o are insula; comunicația se face cu cai închiriați, foarte moi și cu trăsurile comode trase însă de niște cai și mai comozii. Deși nu faci nici o oră până la Canea, ai de luptat cu o căldură extrem de plicticoasă. Pozițiunile din jur sunt romantice; în dreapta și în stânga drumului vezi o mulțime de tufe de cactus, ficus, etc. etc., cari cresc în libertate și belșug, ca la noi urzicile și spinii câmpurilor.

Canea, demna soră a celorlalte cuiburi orientale, nu face eforturi de a le întrece în nici o privință. Aceeași murdărie, aceeași înapoiere, același »lasă-mă să te las« caracteristic.

Populația, compusă din creștini și mahomedani, trăiește într'o vecinică ceartă și păruială, — fiecare vrea »dreptul celui mai tare«.

Suda.

În port se găsesc multe prăvălii și mai cu seamă cafenele și tutungerii; tutunul de Candia e renumit în Orient. De mirat însă este faptul că se găsesc și cofetării; da, cofetării în toată regula, păcat însă că toate prăjiturile sunt gătite cu »său de oaie!« Zahărul de ghiată, cunoscutul »Candel-Zucker« tot în Candia se fabrică.

Taranto.

Deja de departe, venind pe mare, începe a se desemna frumoasa coastă a Italiei.

Vederea, din nedecisă și slabă ce pare la început, devine tot mai pronunțată și mai frumoasă în colorit, pe măsură ce te apropii.

Tot ținutul ce înconjoară baia Tarantului, se prezintă ochiului, cu varietate de culori încântătoare. Deasupra albastrului frumos al mării, se ridică coasta alburie galbenă, presărată cu întinse grădini de pomi roditori, al căror verde întins împistrețiază armonios covorul natural desfășurat vederii. Mai aproape sosind, încep a se distinge și diferitele clădiri, cari ies încetul cu încetul în relief. Tarantul e aproape. Casele sale înalte, cu câte patru, cinci etaje, stau înșirate dealungul portului, într'un fel, care îți aducee aminte »casele de jucării« din cari clădesc copiii orașe întregi pe masă. Unele albastre, altele albe, verzi, galbene sau chiar și roșii, — de un ton puțin obișnuit prin alte părți. Ferestrele dese și negre, pe asemenea culori vii, le dau și aspectul feliilor de pepeni (lubeniță), din cari se ivesc la suprafață sămânțele negre.

Trecând de frumosul și înaltul far Galipoli, vezi separându-se cele două insule fortificate ale băii de Taranto. Aceste două insule bine armate, bat întreaga intrare a portului, care are de altfel băi excelente.

Prima baie poartă numele de »Mar grande«. Aici ancorează puținele vase de comerț, care frecventează portul. Vasele cari ancorează aici, sunt mai cu seamă guelete de pescari și alte mici corăbii. Cât se vede și se petrece în această parte a Tarantului, de sigur că nu întrece cu mult viața din trecut a portului, dar mișcarea și viața modernă a orașului, nu trebuie căutată aici, ci, ceva mai înăuntru, la »mar piccolo«, o altă baie mai mică, în interiorul orașului.

Taranto are și câștigă din ce în ce mai multă importanță militară. Este pentru Italia, ceea ce este Sevastopolul pentru Rusia. Se ridică pe țăr-

murile a două băi excelent adăpostite, cari comunică între ele. Baia interioară, numită »mar picolo« e complet ascunsă dinspre baia mare, printr'o limbă de pământ, pe care se ridică vechiul Taranto, legat cu »Taranto nuovo« printr'un pod de fier, mișcător, de o construcție ingenioasă, numit »Il ponte girevole.« »Mar picolo« comunică cu »mar grande« printr'un canal de toată frumusețea, ce trece printre zidurile înalte ale unei cetăți vechi restaurate, și acelea ale unei noi construcțiuni.

»Taranto vechio« are strade foarte înguste, strânse între case înalte și vechi, cari se umbresc una pe alta tot timpul. Ferestrele apărate cu gratii de fier și balcoanele închise, îi dau caracterul general al orașelor sudice. Piatra, ieftină peste măsură în acest ținut, este material de construcție, întrebuințat de toată lumea. Aici, în orașul vechiu, sunt mai multe mănăstiri transformate în cazărmi. Ca clădiri mai însemnate, găsim câteva biserici vechi cu câteva tablouri de valoare. »Banca d'Italia«, o clădire foarte frumoasă; edificiul primăriei »Il municipio«; posta și telegrafalul într'o clădire veche, și școale primare, toate pe cōrsoul »Vittore Emanuele«; adăugând și seminarele din cari mișuna, spre seară, la plimbare, roiri nesfârșite de popi de toate vârstele, am terminat cu tot ce prezintă vr'un oarecare interes în Tarantul vechiu sau »Taranto vecchio« cum zice populația.

În »Taranto nuovo« aspectul este cu totul altul. Dela prima vedere poți constată ființa orașului modern. Strade largi, drepte, paralele, case frumoase, clădite cu gust deosebit, magazine elegante, etc.

Aici în orașul nou, se găsesc cele mai multe din clădirile publice, o mică grădină publică, școalele, »Il museo nazionale« cu o colecție frumoasă de obiecte antice; diferite hoteluri și mai multe cafenele.

În »Mar picolo«, care încinge această parte de oraș, staționează vasele de rezel. Aici se găsește și un frumos arsenal al marinei de rezel, cu un basîn foarte frumos.

Populația taranteză este o mână de oameni cu temperament sudic prin excelență. O lene dulce, atât în vorbire cât și în acțiuni; — se mulțumește cu puțin tarantezul. Lucrează puțin dimineața pe răcoare, câștigă sau nu câștigă ceva, mănâncă vr'un pește, vr'un măr și pe urmă stă și stă și se gândește.

După ce i s'a urit cu gândul, se mai întinde și doarme unde se nimereste, sub prietenul soare, pe stradă, pe vre-o bancă, prin biserici și nimenea nu-i zice nimica. Spectacolul și muzica însă îl atrag mai mult ca orice și pe tarantez ca pe oricare italian. Seara vezi adunate masse întregi pe o piață, dinaintea vr'unui teatru de păpuși.

Interesul e viu și aplausele pornesc frenetice.

Muzica clasică, mai cu seamă, e ascultată cu deliciu dela mic până la mare. În tumultele de stradă e mai mare tăcere, decât în biserică, când se execută o bucată frumoasă.

Nu e italian care să nu iubească muzica. Dar de altfel »frumosul« în toate sensurile este nedespărțit de italian. Cer frumos, pământ frumos, femei, bărbați și copii frumoși încotro privești, singurul cusur este: sărăcia și »il dolce far niente« cari au prins rădăcini solide la »i nostri fratelli«.

La muzica de piață, seara, ai ocaziune să vezi

adunată toată populația Tarantului. Toate tipurile își defilează pe dinaintea ochilor. Cei dintâi, cari își fură ochii, sunt frumoșii carabinieri, stăpânii ordinii; și într'adevăr, cum s-ar putea să nu-ți bată la ochi atâta putere de pene roșii din enormul penaj al unui bicorn de carabinieri?

Carabinierii umblă câte doi întotdeauna. Ținuta lor în negru și argint, cu garnituri roșii, este foarte elegantă și prin faptul că nu se alege la acest serviciu decât bărbații cei mai frumoși și impunători, respectul nu lipsește. E de observat de altfel că acești jandarmi cu toate că au de lucru, cu temperamente așa de fierbinți ca ale italienilor, totuși nu umblă armați cu baionete și mustați ascuțite gata să te tragă în țepă, cum umblă jandarmii unui stat oarecare — liberal — al cărui nume mi-e lene să-l pronunț.

Tot atâta atracție, dacă nu și mai multă decât penele roșii, au frumoșii ochi ai fermecătoarelor taranteze. Femeile din Taranto nu pornesc orbis cu moda, știu ele bine ce leșade frumos; de aceea își acopăr capul într'un mod așa artistic cu un fel de dantelă neagră, iar pe umeri poartă un fel de broboade cu ciucuri mititei, cari sunt lucrate cu mâna.

Bărbați frumoși, bine făcuți, cu barbișoane »a la Vittore Emanuele« și cu pălării »Garibaldi« sunt foarte mulți, păcat numai că razimă zidurile toată vremea. Și echipajele frumoase, în cari se arată nobilele taranteze, sunt demne de văzut. Se întâmplă însă să vezi la Taranto și câte un »burtă verde« cu barbele, mustața rasă, mare și gras ca un tapir, cocoțat pe capra unui cărucior de lemn cu două roate mari, vâpsite galben ca lămâia. Șade imposibil, la înălțime și plescăiește din când în când în limba sau cu biciul, ca să-și iutească echipagiul tras de un biet măgăruș împopoțonat cu zorzoane și ciucuri.

Ca tipuri marcante mai împestrețiază mulțimea și călugării cei sobri, rași pe cap, purtând încă sandalele

biblice pe picioarele goale. Acesta este clerul de jos.

Celelalte ilustrități eclesiastice cu privire smerită, sunt mai bine; au haine elegante, pălării și mănuși.

Apoi mai sunt fel de fel de tipuri cu cari n'ai mai isprăvi niciodată, dacă le-ai lua prea cu de-amănuntul.

Se observă însă o însușire caracteristică la acești italieni, când sunt la vr'un teatru unde se produc cântăreți de cuplete, romane și duete neapolitane.

Publicul e comunicativ peste măsură cu artiștii de pe scenă. Cere bucățile care vrea să le audă, aplaudă nebunește bucățile bine executate și flueră fără milă orice fiasco.

Uneori, melodiile favorite îi fac chiar să intre în cor cu artiștii. Peste tot, veselie e mare și avântul călduros, când se trezește italianul din dulcele său »far niente«.

Taranto se cheamă în vechime Taras. A fost fondat sub Phalantos Heraclidul de către spartani la 708 a. Hr. Prin poziția sa excelentă a fost mult timp unul dintre cele mai puternice orașe grecești în Italia de Sud.

Car de închiriat.

Sinope.

Romanii au cucerit Tarantul la 272. În al II-lea resbel punic, a fost cucerit de Hanibal, dar la 207 iar pur Romanii mâră pe el după ce jefuesc întâi și ruinează întreg orașul. La 123 fû populat orașul cu cetățeni romani și porni iarăși pe cale de înflorire.

În evul mediu a aparținut Tarantul imperiului bizantin dar fû cucerit de Saraceni și în fine, căzând sub regatul celor două Sicilii, a trecut, la 1860, la regatul Italiei.

După un popas de aproape o săptămână, în care timp se face cunoștință cu căldura nesuferită a Italiei de Sud, ridică »Mircea« ancora, în vara anului 1894, iese din baia de Taranto și se îndreptează spre Nord-Vest, punând capul pe Ancona.

Adriatica, mare frumoasă ca un lac, oferă timp de vre-o două zile și câteva vântulețe ușoare, răcoritoare, după atâta amar de căldură.

Apropiindu-te din mare de acest port, vezi, înainte de a distinge casele sau conturile uscatului, o mulțime de bărci de pescari, cu pânzele lor care de care mai fantastic colorate, pornind în toate direcțiunile; una este albă cu fășii negre, roșii; alta galbenă cu câte o inițială uriașă; alta portocalie cu câte o stea cu coadă, altele iar au luna, soarele și alte figuri ca marcă. Cele mai multe pânze însă, poartă ca marcă câte un cot care este și marca portului.

— Ancona!!! Ce vedere splendidă — dar farmecul Tarantului lipsește. Din toată vederea

respiră o nuanță mai severă. Jur împrejur se înalță dealurile Ciriaco și Astagno în formă de amfiteatru, acoperite în întregime de case, forturi și grădini. Mai aproape de malul mării, sunt magazii, căi ferate și cheiurile de debarcare ale portului. Mult la dreapta intrării, se vede la poalele dealurilor, frumoasa ruină »Porta pia«, ridicată pe timpul domniei papilor; și azi servește încă ca poartă de cetate. De aici se întinde, în jurul portului, un arc colosal de clădiri mari cu fațadele lor ciuruite de mii și mii de ferestre, toate cu privirea spre răsărit. Între aceste clădiri este și o biserică cu un turn de o formă bizară, răsucit în chipul unei budince.

Apoi, spre capul din stânga intrării, se ridică falnic, frumosul »Arco Traiano«, clădit din porunca divului împărat, la anul 115 d. Hristos de către Apollodor.

Este făcut din marmoră albă; are odinioară ca ornamente, niște figuri de bronz, cari au pierit deja și din cari azi nu se păstrează în muzee decât un cal de bronz. Inscricțiunile se păstrează și acum bine, căci sunt săpate adânc în marmoră și guvernul italian are grijă să păstreze în bună stare arcul.

Istoria ne afirmă că, dela acest arc pleacă divul împărat Traian, cu coloniile sale spre Dacia fericită.

Ancona eră un loc de adunare, de unde a pornit Traian cu moșii și strămoșii noștri spre Banatul, Transilvania și provinciile române de astăzi. Timp îndelungat a trecut de când pleacă moșii de aici, și lucrul naibei că astăzi vin nepoții cu vasele lor proprii, să-și plece genunchii înaintea sfințelor monumente cari vorbesc de originea lor!!!

Aici își găsesc acești nepoți pe frații lor de acelaș neam; frați buni, cari se cunosc bine deși sunt depărtați, inimile lor simpatizează cu căldură și cu toții se aprind de acelaș entusiasm, la auzul trecutului neamului roman, pe care cu toții îl povestesc în acelaș fel.

Poftească aici potrivnicii neamului românesc să susție teorii contrare și zăpăcite, despre originea noastră, dar bine voiască întâi să-și zgâiască ochii la inscripțiile de pe »Arclul Traiano«. — Ar veni ei, dar — »dracul fuge de tămâie!!!«

Veneția.

»La regina del mar«, cum zic venețienii, își merită într'adevăr numele. Multe bune și frumoase am auzit de Veneția, o știu cântată de atâția și atâția poeți, descrisă de atâția și atâția călători, desemnată, colorată și fotografiată de nenumărați artiști, ei bine — toate încercările de a redă Veneția măcar pe jumătate, sunt zadarnice, și nimeni altul decât însăși »regina mării« nu e în stare să vorbească sufletului și să-l farmece.

Lagune din Veneția.

Palatul dogilor și fosta Campanilă. Piața San-Marco, Veneția.

Triest.

Soarele, dimineața, îți arată Triestul admirabil așezat pe munții Carstului, cari se ridică în amfiteatru, în jurul coastei mării. Are una din cele mai pitorești poziții cunoscute dar, — după Veneția... nu mai poate impune decât prin »Geschäfturile« sale!

Nu tot astfel însă este Miramare — la o palmă de loc de Triest.

Nenorocitul arhiduce Maximilian, a așezat pe un țărnm stâncos la marginea mării, dumnezeescul rod al imaginațiunii sale artistice, palatul »Miramare«. Dela intrarea în grădina până în ultima cămăruță a zidirei, totul e artistic, frumos și încântător; totul par'că-ți șoptește că: ase-

menea lucruri nu pot fi chibzuite decât de o inimă bună și de un suflet generos.

Când nu locuiește nimenea din casa imperială în palat, lacheii în livrea, înmănușați și rași de mustăți, stau la dispoziția publicului, pentru a arăta toate apartamentele. Te conduc prin biblioteca bietului Maximilian unde stau intacte mobilele, cărțile și fotografiile de pe mese, precum le-a lăsat el; prin apartamentele de dormit, de joc, de adunări, vizite, primiri, prin sala tronului, odaia chineză, japoneză, și odaia principilor, unde sunt portretele tuturor suveranilor de prin timpurile tinereții.

Peste tot se vede o profuziune de obiecte de artă costând de sigur sume fabuloase. Parchete, tapete de mătase și mobilă luxoasă de cel mai desăvârșit bun gust, ornează toate încăperile.

În etajul de jos este practicată într'un părete o enormă fereastră, ascunsă pe margini cu frunze; pe aici se vede peste mare, panorama întregului Triest. Grădina ce încunjură palatul, e un adevărat paradis; întreținută tot așa bine ca palatul, de atâția ani de zile, pare că stă gata de a-și primi creatorul în boschetele cele răcoroase, care îl vor fi adăpostit de atâtea ori, pierdut în vise de aur. Mexiculi-a fost însă visul cel mai fatal... Maximilian nu se mai întoarce niciodată!

Dela Triest ajungem după o navigație scurtă și plăcută la Pola.

Pola.

Se zice că a fost fondat de Kolhii urmăriți de Jason, la 1350 înainte de Hristos. Unii însă zic că s'ar fi chemat totdeauna Pola, iar

alții susțin că i se zicea și »Bela Persia« pe timpul Romanilor. Romanii au cucerit-o pe la 178 în. de Hristos. Augustus a dărâmat orașul, fiindcă a îndrăznit să dea ajutor lui Pompeius, dar fiind rugat de fiica sa Iulia, l-a reconstruit dându-i numele de Iulia Pietas, populându-l în colonii romane și făcându-l capitala Istriei. Pola era în floare sub împăratul Septimius Severus, și se numea »Republica Polensis«. Prin evul mediu deveni proprietate bisericească întâi și apoi trecând prin fel de fel de peripeții, căzută, când în mâna Veneției când în a Genovei și a Pizei, până puse în fine, la 1797, Austria ghiara și pe aceasta.

Pola, situată pe vârful peninsulei Istria, este un excelent port de rebel. Baia sa spațioasă îl face să descrie un post militar de prima ordine, deoarece este accesibil vapoarelor de rebel celor mai mari.

Înainte de intrarea în Pola sunt insulele Briçnice, cari formează cu continentul, canalul Fasana.

Peste drum de insulă, se ridică vechiul oraș mascat de piciorul unei coline, care purta în vechime Capitolul și pe care se ridică acum un castel din secolul XVII-lea. Jur împrejur sunt grupate apoi părțile orașului nou.

Spre apus și miază-zi se întinde frumosul arsenal al marinei de rebel austriace, compusă din diferite secțiuni în cari se lucrează, și din diferitele magazii enorme.

Din întreaga Pola nu respiră decât un curent militar. Tot ce e de văzut aproape este militar. Astfel sunt: docurile marinei; observatorul, în fața căruia se înalță în mijlocul unui parc, frumoasa statuă a admiralului Tegetthoff de Kundmann; apoi diferitele forturi și nenumăratele cazarme. Clădiri principale mai sunt și primăria, teatrul și câteva spitale. Frumoase sunt însă monumentele din perioada de aur a strămoșilor Romani. Astfel sunt: »Porta aurea« un arc triumfal, ridicat de familia Sergiilor, im-

podobit cu două coloane, două »bas-reliefuri« și două Victorii; apoi »Porta Ercole« și »Porta gemine«. Cea mai impozantă ruină însă este colosalul amfiteatru în formă ovală, lung de 137 m., lat de 110 m. și înalt de 24 m. cu două etaje, conținând fiecare câte 72 arcade. Păcat că nu mai există decât partea exterioră! Afară de aceste mai sunt câteva ruine, dar mai puțin însemnate.

Pola n'are nici o industrie marcantă, nu produce nimic, încât e silită să facă numai importuri. Întreaga populație nu trece peste 27.000 de suflete.

Centrul cel mai inteligent și viața cea mai frumoasă își are locul în casina ofițerilor de marină. Rar se pot întâlni societăți de ofițeri așa de compacte, așa de bine conduse și dispunând de așa fonduri mănoase ca și casina ofițerilor de marină dela Pola. Românii sunt aici primiți cu căldură, se aranjează petreceri în onoarea lor. Veselia e mare și toasturile ridicate pentru Majestatea Sa Regele României și Majestatea Sa împăratul Austriei, sunt urmate de urale nesfârșite,acompaniate de frumoasele imnuri naționale. Se joacă și o horă românească, la care iau parte toți ofițerii tineri, având în mijlocul lor pe bătrânul și simpaticul admiral Cassini. Popașul dela Pola se sfârșește cu un mare bal, dat în onoarea marinei române, care a doua zi dimineața la patru, cu noaptea în cap, trebuie să-și continue călătoria — luând drumul iar îndărăt spre Constantinopol și apoi spre țară.

Marea neagră, de astădată, ne primește cu desăvârșire turburată, — ba ce? — După mai multe ore, ne silește chiar să ne întorcem în Bosfor unde mai stăm la ancoră o zi. Dar timpul se îndreaptă. Ieșind a doua-oară din Bosfor, continuăm drumul fără piedici și ajungem, a doua zi dimineața, 2 Sept. 1894, la Constanța, unde punem piciorul pe mândrul pământ al României.

Victor Vlad.

Tip din Chio.

Poveste.

... Și va muri cântarea menită ca să moară,
 Și ieri și azi și mâne va fi — odinioară.
 Iar pe de-asupra noastră vor trece nori greoi —
 Pustiul înainte și noaptea înapoi.
 Tu nu te 'nduri, minune, să 'nchizi frumoasa carte
 A farmecului dulce și-a viselor deșarte,
 Ți-i milă de o floare să-î risipești parfumul,
 Te doare să-mi lei raza, ce-mi luminează drumul.
 Cât a jeli! Demetra dulceța unei rodii!
 Dar pasul meu spre noapte îl poartă alte zodii
 Și cine-o jeli dorul și visul meu înfrânt?
 Cercă-vei să-i pui și tu o floare pe mormânt?
 Să plâng' așa deasupra-i înduioșat iacintul,
 Când peste fruntea-ți albă va flutura argintul,
 Când înspre ceru-ți mândru plutind, tu vei uita
 Ce visător, lumină, orbi de raza ta.

Ce inger rău îmi spune că nu mă 'nșală gândul.
 Trec clipe și trec ore și zile trec dearândul
 Și 'n noaptea mohorită truditul ochiu mai cătă,
 Dar ce ironic râde fereastra luminată...
 Văd umbra-ți zugrăvită pe albele perdele
 Și ce umbră se lasă pe gândurile mele.

Din aripi negri nori împrăștiu fulgi de nea
 Și cad ușori în urma și înaintea mea.
 Și cad tăcuți, ca floarea nebunului meu vis.
 Ce duhuri rele raiul luminei mi-au închis?
 Tot mai străin mi-i cerul, tot mai hain pământul
 Și-o lume 'ntreagă 'n juru-mi și-a înegrit vestmântul
 Și ce fantome negre se 'nșirue în zare,
 Formând iubirei mele corțej de 'nmormântare.

O, coperiți mai iute cu țărână sicriul,
 De-asupra mea întindă-și aripa lui pustiul,
 Și pacea lui de piatră vegheze minții mele;
 Se 'ntunecă și cade luceafărul din stele
 Și văd cum se îngroapă curata mea lumină,
 Căci astăzi tu ești alta, căci astăzi mi-ești străină.

Tu nu te 'nduri, minune, s'o spui. Te temi pe semne
 C'amarul meu, la blestem, la plâns o să mă 'ndemne...
 Cum știe să iubească o inimă săracă,
 Cum știe să iubească și cum știe să facă,
 Și cum știe să-și spuie vâpaia numai ei.
 Ce-i pasă lumii ce stea jeli-vor ochii mei!
 Ce-i pasă cărui cântec să piară l-a fost dată
 Pe 'ntinsurile mării cu bolta înstelată!

Spre ce 'nălțimi de purpur îmi îndreptasei sborul, —
 Sus, sus, unde lumina își țâinuî izvorul
 Și-ai dat aripi de roze închipuire mele.
 Se poate-atâta farmec, frumoaso, să înșele?
 N'a fost o răfăcire a gândului pribeag?
 Acolo a fost cântec, crescut-au flori de drag
 Ca mii de stele albe invesmântând câmpia...

Cine-a pornit din haos, cu hohol, vijelia?
 Un zeu păgân mă 'ndreaptă din slavă să m'abaf.
 Tu nu. Dar cine-i, cine-i hainul vinovat?
 Coboare-asupra-mi, groaznic din cerul lui potopul,
 În ochi-mi stinși și serbezi să-mi împietrească stropul,
 Năvalnic să mă plece, ingenunchiat durerii...

O, lasă-mi tresărarea și raza primăverii
 O, lasă-mi viersul tainic în suflet obidit,
 Să-l simt cum zilnic bate în zori și 'n asfințit,
 Întoarce-te! Duiosă privește-mă în față,
 Alungă-mi de pe frunte, din cale neagra ceață,
 În ochii stinși și umezi învie strălucirea,
 Făclia să-și aprindă în taina lor iubirea.
 Îndreaptă-mă spre soare, spre ceru 'n veci senin,
 Învăță-mă cucernic în față-ți să mă 'nchin!

E cineva, un demon ce mi-a umbrat altarul
 Și duhul răzvrătirei mi-a spulberat tot harul.
 Gonește-l! Lasă-mi mie norocul de-a cântă,
 Lumină! Călătorul s'apleacă 'n fața ta:
 Redă-mă mie iarăș cu focul de-alfădată
 Și lumii dă lumina și haina ei bogată!

I. U. Soricu.

Noaptea.

Călător un cântec duce Oltu 'n undele albastre,
 Vulturi, tainic bat din aripi, peste stâncile sihastru;
 Tremurată moare-o doină prin trestiașul de pe vale,
 Codrul freamătă pe creste în răsuflute domoale.

Frunza umedă se sbate, când prind umbre să coboare;
 Plin răsună de pe culme cântul de privighitoare;
 În poiana înflorită leneș patima-i pătrunde
 Și se duce să alinte smeureturile afunde.

Fagii-și mlădie tulpina, al lor foșnet mă 'nfioară,
 Când prin negurile nopții somnoroase paseri zboară.
 Din brădet ascull, cum Oltul duce 'n sânul lui suspine,
 Duce visele de aur, jalea doinelor senine.

În pervazul sur al nopții te văd, lună zimbitoare,
 Soră dulce gingășiei, printre stele călătoare;
 Tu ce 'n zimbet plin de farmec porți a viselor comoară,
 Tu ce faci durerea 'n inimi să învie și să moară.

Iron Cotruș.

Dora Priporeanu.*)

II.

Două luni de zile s'a sbătut copila lui Ștefan Priporeanu între viață și moarte, dar a dat Dumnezeu de a biruit boala și într'o bună zi se dădă jos din pat, albă ca un crin și slabă s'o doboare o adiere. Doctorul spusese însă că fata avea nevoie de aer curat spre a se întremă și, în urma stăruințelor lui, Aneta scrisese unui văr al ei care ținea cu arendă o moșie în Prabhova. Răspunsul nu întârziă mult. Dobre Cosac scrie că e »bucuros de oaspeți«, dar că la el »de!.. ca la țară!»

Și după ce înștiințară din vreme pe arendaș, Aneta și cu Dora plecară din București într'o dimineață din luna Maiu. Dora mai fusese odată la Mărgineanca, dar eră micșoară pe atunci și numai amintirea unui mare căne ciobănesc, despre care auzise că »rupe lupul«, îi rămăsese mai lămurită.

La ciasurile zece și un sfert trenul se opri în stația Bivolari și cele două călătore se dederă jos din vagon. Pe peron erau fete cu buchete de flori de câmp și chirigii închinși cu bicele peste braie ori rezemați în codiriști ca 'n niște toiaguri.

Dobre Cosac veni răsând spre ele:

— Hehei! Lume nouă, frate. Bine-ați venit, Bucureștencelor! Te-ai făcut fată mare, Dorico. Ai fost cam bolnăvicioasă, hai? Lasă că te 'ntremezi la Mărgineanca. Ceva bagaj aveți? Ioane!.. Mă Ioane, dă fuga și du bagajul dumnealor la căruță. Stăi, măi hăitoacă, und' te duci fără bilet? Na!.. Hei, și zicând: ați venit la țară, hai? Ce mai faci tu, Aneto? Tot viespe, tot! Ha, ha, ha, ha!.. Dar tu, Dorico?.. Oare de când nu ne-am văzut noi? Or fi vre-o cinci-șase ani? Stai! De când cu anul cel ploios: 97. Tocmai șase ani. Cum trece vremea, domnule!

Și Dobre Cosac flueră a mirare.

— Mergem? — îl întrebă Aneta.

— Mergem, mergem acum. Numai să ducă ăla cuferele la căruță. Dar cumnatu' ce mai face? Îmi scriai că e cam răcit. Auzi d-ta: răcit! Dar

să-l plouă și să-l ningă și să-l bată vânturile ca pe mine?!.. Ai dus cuferele, mă?

— Le-am dus, boierule.

— Na, să bei și tu ceva și nu mai dormi de-a 'n picioare, Somneo... Să mergem.

Se urcară în trăsură și porniră spre Mărgineanca. Căruța cu bagajele veniă după ei, dar abia se zăria prin norul de praf. Trecură mai întâi prin satul Bivolari, risipit de o parte și de alta a șoselei și cârniră apoi la dreapta pe un drum lat de țară.

Dora priviă îngândurată strălucirea indepărțarilor. Din când în când, câte un poponete răsăria în marginea drumului printre buruienile prăfuite, se ridică și sta în două picioare, privind țintă la trăsură cu ochii lui mici și lucitori ca două mărgelile negre.

De la un timp însă, Dobre Cosac nu mai putu răbdă fără să vorbească și întorcându-se spre Dora, o întrebă:

— Și cât ți-e 'n gând să stai la noi?

Fata tresări și se uită la el încurcată, fără a ști ce să răspundă. Dar atunci sări Aneta:

Tu ai întrecut pe cel care a zis: »mai stai, plecar'ai, c'abea veniși, duce-te-ai«.

Așa zău! — făcu arendașul și începă a râde cu hohote.

Apoi, spre a abate vorba, arătă înspre stânga:

— Vedeți plopul cel mare de acolo?

— Da!

— Acolo-i jumătatea drumului. Mai înainte pe acolo eră calea și când treceai pe sub plop, auziai cum îi zuruie frunzișul ca niște zale de oțel.

Dora dădă din cap și nu zise nimic, dar Aneta văzând că vărul ei are poftă de vorbă, îl întrebă ce mai e pe la Mărgineanca și Dobre Cosac atât așteptă.

— Am o păreche de cai — începă el — cum n'are nici Vodă. Niște cai! Maică, maică! Sboară nu altceva? Dar odată eră să-mi puie capul. A! Să vedeți. Plec cu ei într'o zi la gară și pe drum se sperie dracu' de Corbu. Numai ce-și pune capu 'n piept, face gâtul coardă și... du-te, băiete. Celalalt cal, Puiu, târât de Corbu, n'are ce face, fuge și el. Vizitiul ținea de hături cât putea, dar telegarii mei mai tare sburau. »Boierule, apucă și d-ta de hățul lui Corbu că

*) Aflând că numele Priporeanu a fost întrebuintat mai înainte de dl Cazaban într'o schiță de a d-sale, l-am schimbat în Priporeanu.

ne prăpădim! — îmi zice vizitiul. Pun eu amândouă mâinile pe hăț și trag cât pot. Aș! Ce să ții? Mai tare fugea, bătaiosul. Docărașul — că nu plecasem cu trăsura — sărea, vai de capul lui. Uite-așa. Mă mir și acuma cum nu s'a răsturnat. Pe semne o'am mai avut eu zile de trăit. Nu mai vedeam nimic înaintea ochilor, așteptam numai să murim. Când deodată vedem că P u i u își domolește mersul, stă o clipădouă și pe urmă cade plavie peste oiște pe care o rupe. M'am închinat și m'am pus apoi cu bătaia pe Corbu. Dar el, talanul, sforăia ca o scorpie și par'că vrea să treacă peste mine. Așa cal tare 'n gură n'am mai văzut. Și doar mi-au trecut mie câțiva cai prin mână... Dar acum i-am luat un muștiuc cum îi trebuie. Cât vrea s'o pornească nebun, îl strângi în hăț și-i taie limba. Am să vă duc într'o zi cu ei, să vedeți ce mai telegari... Uite, Mărgineanca! Să vedeți ce bine are să-i pară babei Chira când v'o vede! O mai ții minte, Dorico?

— Nu-i ea cam beteagă de un picior?

— Ba da! Ba da! Chiar așa! Încă eu rād une-ori de ea. O întreb: ce mai faci, mamă Chiro? Pui porumb cu piciorul? Cine-i ăla, Ioane? Nu-i învățătorul?

— El.

Când docărașul în care eră învățătorul ajunsese în dreptul trăsorei, arendașul opri trăsura și făcu semn învățătorului să stea.

— Da 'ncotro, domnule Gruia?

— Pân' la gară.

— Ia ascultă: nu poți să vii deseară la noi?

— Nu pot, domnule Cosac. Îmi pare foarte rău.

— Ei, atunci să ne vedem sănătoși.

Drumetii se despărțiră.

— Cine-i ăsta? Învățătorul? — întrebă Aneta.

— Da! — răspunse Dobre.

— De treabă băiat. E însurat?

— Nu!

— Pare foarte cum se cade.

— Un smintit! O secătură! — isbucî arendașul deodată. A băgat oamenilor fel de fel de fumuri în cap. Ci-că să le facă bancă aici în sat și când or strânge bani, să ia oamenii moșia cu arendă. Dar cât o trăi Dobre Cosac, nu pun ei mâna pe Mărgineanca.

Dora întoarse capul și privi pe câmp. Treceau pe lângă un lan de rapiță în floare, care strălucea în bătaia soarelui ca o mare de aur și

dincolo de el fumegea apa morților, pe când de parte, înspre miază-noapte, Carpații albaștri se zugrăviau pe cer. Cum? — se întrebă fata, adineori îl opri în drum și-l pofți la masă, iar acum îl vorbește de rău? De ce atâta răutate în sufletele oamenilor, când Dumnezeu risipește atâta frumusețe sub ochii lor? Ea își ridică privirea în sus și se uită la o îngustă fâșie de nor alb și străveziu ce părea ca un vâl subțire prins de bolta albastră de o mână îngerească...

... Când intrară pe poartă, vizitiul pocni din biciu și patru dulăi de stână se napustiră în spre trăsura, lătrând de bucurie, gudurându-se, dând unii peste alții, încolțindu-se, iar un cocoș se opri din scurmat, frecă din piteni, își înălță semeț capul și prin cucurigatul lui vesel, părea a zice celor din trăsura: bine-ați venit!

După o săptămână Dora Priporeanu se deprinsese cu traiul dela Mărgineanca. La început nu putea fi mai niciodată singură: Dobre Cosac îi spunea fel de fel de fleacuri și avea uneori priviri foarte ciudate, Aneta o puneă să scrie câte trei scrisori pe zi către Niță Silișteanu și apoi le rupea; baba Chira n'o mai scotea din puica bătrânei și n'o slăbiă din ochi. Dar într'o zi copila lui Priporeanu o surprinse ascunsă după un pom și trăgând cu urechea la ce vorbeau doi argați. Din ziua aceea rolul babei Chira i se lămurî în minte: ea eră urechea »boierului« și purtă toate vorbele.

Zicându-i: »e rău ce faci d-ta, babă Chiro!«, Dora trecu pe lângă ea și de atunci baba o urmări mai rar. Arendașul și cu Aneta dormiau totdeauna un cias-două după masă și făceau apoi un »pockeraș«. În acest chip Dora se vedeă deodată liberă pentru câteva ciasuri. Se ducea în grădină cu o carte în mână și se culcă unde eră iarba mai mare. Lumina soarelui răură pe ea, desmierdând-o...

Cum se topiau acolo toate suferințele ei de copilă oropsită și ce mici și nevrednici i se păreau ceice o încunjurau! Închideă cartea și se rezimă într'un cot, privind cu băgare de seamă și ascultând. Foile înguste, lungi și ascuțite ale firelor de iarbă răsfrângeau lumina soarelui ca niște nenumărate spade lucitoare. Unele fire răsăriau mai înălțate, mai grosicioare, stând drepte ca niște arbori voinici; altele erau mai mărunte, mai subțirate, iar sub acestea o altă

vegetație și mai mărunță, cu foi mai late, mai apropiate de pământul ce le hrănește. Musculițele mici treceau sbârâind printre ele, bondari voionici, înzânați în chiurasele lor arămii, se suiau pe tulpinițele mlădioase, încovoindu-le; furnici harnice cărau poveri de două ori mai mari ca ele, le lăsau o clipă-două spre a se odihni și porniau iar una după alta, în rânduri negre, ca o armată disciplinată.

Fluturi colorați se legăneau ușori prin aerul luminos ca niște pansele minunate purtate de ființe nevăzute.

Fata privi cu cișuri întregi la toată această lume și adeseori se întreba dacă și în ea sunt răutăți ca 'n lumea oamenilor...

De câteva ori se pomeni cu baba Chira lângă ea:

— A! Aici erai, puica bătrânei?

— Aici, dar ce cauți mamă Chiro?

— Ia niște buruieni, puicuțo!

Dar fata lui Priporeanu vedeă bine că baba venise spre a-i lua urma, spre a o spiona și din zi în zi tot mai mult se închidea în sufletul ei.

După câțva timp Aneta nu mai putu răbdă traiul dela țară și plecă la București, lăsând pe Dora la Mărgineanca. Spunea că i-e dor de madam Popescu, de madam Ionescu și de alte cunoscute cu care se aveă bine și adăoga că va veni iar la țară după vre-o două-trei luni, căci așa-i ea: »nu poate sta mult timp la un loc«.

Venise acum vremea secerei și văzduhul părea că arde. La curtea lui Cosac nu rămăseseră decât Dora și baba Chira.

Peste zi arendașul da numai în treacăt pe acasă. Doar descălecă și urcă în pridvor, negru la față și infierbântat. Cereă o dulceață, bea două pahare cu apă unul după altul, scoțând apoi un haa! de îndestulare, apucă de bărbie pe Dora, zicându-i: »să trăești, frumoasa moșului!« și plecă. Par'că nici nu mai eră arendașul care dormia după masă și jucă apoi cărți.

Zilele erau lungi și nespuse de călduroase. Fata sta la umbră în ceardac și cetia, iar baba Chira venia adeseori lângă ea și se așeză jos, oftând:

— Tare-i zăduf!

Astfel începea ea totdeauna vorba. Dar toate stăruințele ei de a ispiți pe copila lui Priporeanu și de a află viața ei, rămăneau zadarnice și baba clătina din cap cu mahnire: »n'am mai văzut suflet de om așa de închis ca al d-tale, puica bătrânei!«

... Și 'n ziua când trebuia să se sfârșască de secerat, Dobre Cosac porunci să se puie la trăsura Corbu cu Puiu și luând și pe Dora plecă pe câmp.

Caii, nescoși din grajd de atâta vreme, începură a jucă, dar vizitiul îi ținea bine. Merseră până la capătul moșiei, oprindu-se, din când în când, pentru ca arendașul să dea un ordin sau să primească vre-un raport. Dar când se întoarseră, dădură peste niște flăcăi cari steteau roată în marginea drumului.

— Ce-i, mă? — întrebă arendașul.

— Un ariciu, boierule.

— Ei, și ce-aveți cu el?

— Îi sunăm ca să se desfacă.

Dora, neînțelegând, ceru lămuriri arendașului, care-i spuse că ariciului îi place sunetul metalic și dacă bați din două lucruri de fer, atunci se desface din învelitoarea lui ghimpoasă și începe chiar să joace.

— Vreau să-l văd și eu! — zise Dora.

— Ia sunați, măi, sunați înainte!

Flăcăii începură a bate în seceri, făcând o larmă mare.

Dar atunci trăsura porni deodată căci Corbu își pusese capu 'n piept și svâcnise la goană, sihind și pe Puiu. Din smucitura trăsorei, arendașul care sta în picioare pe scară, căzu jos iar Dora căzu pe pernele din fund.

Vizitiul trăgea de hățuri cât putea, proptindu-și picioarele în tabla de dinainte și lăsându-se pe spate. Câțiva flăcăi se repeziră să iasă înaintea cailor dar rămăseră în urma trăsorei, învăluți în nori de pulbere albă.

Dora înmărmurise în fundul trăsorei, albă la față ca hârtia. Vântul îi sălta pălăria, îi biciuia obrazii, îi incurcă părul. Lanurile se ștergeau în urmă, florile galbene de lipan scăpărau pe marginea drumului.

Fata își aduse aminte de pățania pe care i-o povestise arendașul, când veniau dela gară și inima ei îngheță. Caii fugiau mereu și se apropiu de o vâlceleușă peste care trecea un podet. Atunci Dora avu o vedenie lămurită a sfârșitului ei: trăsura cade de pe pod și o strivește în fundul vâlceleii.

— Ah! Doamne, omoară-mă deodată și nu mă lăsa să mă chinuesc! — își zise fata în gând și închise ochii.

Dar în acelaș timp vizitiul strigă:

— Ații, ații, domnule Gruia!

Fata deschise ochii și văzdu cum un om gonit să iasă în calea cailor. Eră învățătorul. Ca o lumină de fulger trecu prin mintea ei: vedenia unei noi primejdii: învățătorul, sărind înaintea dobitoacelor înfierbântate, căzând sub picioarele lor, călcat de trăsură. Ea se ridică în picioare spre a-i striga să se dea la o parte dar acum eră prea târziu: Gruia înfipsese mâinile în coama lui Puiu și se ținea de ea, atârnat ca un urs.

— Trage de hățul lui Puiu! — strigă el către vizitiu.

Acesta cărnii și trăsura intră pe un loc de curând arat, unde caii se opriră deodată.

— Eră să ne puie capu', domnule Gruia! — zise vizitiul, sărind de pe capră, galben ca turta de ceară. Asta-i a douaoară. Se vede treaba c'a 'ndoit muștiuc' talanu' de Corbu.

Dora nu putea zice nimic și nu îndrăsnia să facă vre-o mișcare.

— Grea cumpănă ați avut, domnișoară!

Și la aceste vorbe ea se mulțumi să dea din cap, fără a găsi un cuvânt de mulțumire pentru celce o scăpase din primejdie și care sta acum descoperit înaintea ei, căci pălăria îi fusese luată de vânt. Limba îi eră prinsă într'o salivă cleioasă care n'o lăsă să se mai miște. Numai ochii ei mari și albaștri priviau țintă în ochii învățătorului și mâna ei se întinse singură par'că spre el.

Oamenii eșiseră la ogoare și vremea se mai răcorise. În văzduh plutea acel farmec nedeslușit al sfârșitului de vară. Câmpul nu mai aveă mai nici o podoabă, nici un alt rod, afară de porumb, ale cărui foi începeau a se îngălbeni pe alocuri. Berzele plecaseră și pe miriștele negorite încă treceau cirezi de vite albe. Și numai glasul ciocârliei se mai auzia în restimpuri. În dulcile amurguri senine, când poalele cerului se înmuiau în trandafiriu spre Apus, fata lui Ștefan Priporeanu se plimbă visătoare pe câmp. Uneori se întâlnea cu învățătorul și inima ei începea a bate de cum îl zărea. Gruia îi da bunăseara și trecea înainte, dar turburarea ei ținea multă vreme după aceea. Din ziua când cu primejdia vieții lui, a scăpat-o dela moarte poate, ea se gândia mereu la el. Chipul lui nu-i mai ieșea din minte și toate sforțările ei de a se gândi la altceva, rămăneau zadarnice...

...Și vremea trecea... Porumburile se cu-

leseră și cele dintâi ploi reci de toamnă veniră. Atunci baba Chira vesti pe arendaș că oamenii au intrat cu plugurile în moșia boierească, arând mușuroaiele de hotar. Dobre Cosac se încruntă și întrebă:

— Cine ți-a mai spus și asta?

— Boierule, — răspunse bătrâna — te-a mințit vre-odată baba Chira până acum?

— Nu!

— Ei, nici acum nu te minte. Au ieșit azi dimineață Predeștenii și Marginenii de-au arat mușuroaiele.

— Ioane! — strigă arendașul — pune șaua pe Corbu!

— Vai de mine, boierule, nu te duce că teucid.

Dar arendașul nu mai vedeă înaintea ochilor. Oprî să se mai puie șaua pe cal și porunci să se înhame caii la trăsură.

— Ce cai să puie, boierule! — întrebă un argat.

— Pe Corbu și pe Puiu! Dacă-și fac de cap și azi îi împușc ca pe niște câini.

Și arendașul intră să-și ia revolverul. Dora se duse după el, și-l rugă să stea pe loc.

— Tu să-ți cauți de treabă și să nu te amesteci unde nu-ți fierbe oala — îi răspunse el, cu o fulgerătură în ochi.

— Atunci merg și eu, nene Dobre!

— Tu?

— Da!

— La ce? Ori vrei să iei vre-un ciomag în cap?

Zicând așa, arendașul luă un revolver mic, scoase toate gloanțele din el și-l băgă descărcat în tocul pe care și-l atârna pe după gât. Apoi luă un revolver mare, îl încarcă și-l puse, împiedecat, în buzunarul drept al hainei.

— Gata? — întrebă el apoi. Să vie logofătul și Ilie Olteanu cu casmalele.

— Nene Dobre, ia-mă și pe mine.

— Fugi de aici.

— Nu! Merg și eu. Mă duc să mă urec în trăsură, să văd ai să mă dai jos?

— Hai, hai odată și taci. Dar să nu mă blestemi, de ți s'o întâmplă ceva.

Trăsura porni și arendașul strigă către vizitiu:

— Mână!.. Mână, mă, nu te 'neurcă!

...Când ajunseră la hotarul moșiei, caii erau tot o spumă. Arendașul oprî în dreptul unui mușuroi și sări jos din trăsură. Dora coborî și ea. Mușuroiul eră arat și oamenii intraseră preț

de două brazde în moșia boierească. Adevărul eră că moșia nu fusese mușuroită cum se cade până la venirea lui Cosac, dar oamenii nu călcaseră hotarul. Arendașul începù însă a intră încet, foarte încet în pământurile omenești și într'o bună zi își mușuroi moșia pe hotarul cel nou, care venia acum pe locurile sătenilor. Arând mușuroaiele noului hotar, oamenii nu făceau decât să-și ia înapoi pământul la care se lăcămise arendașul.

Tot dând ocol mușuroiului, arendașul bombăniă furios, pe când Ilie Olteanu așteptă poruncile stăpânului, cu hârlețul în mână.

Dar vizitiul care se sculase în picioare pe capra trăsurei și privia spre miază-zi, spuse:

— Strașnică negură de oameni vine dinspre Mărgineanca.

Arendașul se prefăcù a n'auzi și arătând mușuroiul arat, zise:

— Să-mi ridicăți aci o movilă.

Apoi scoțându-și tabachera și apropiindu-se de Dora:

— Mi-aș pune capul pe tăietor că Gruia i-a pus la cale.

Fata tăcù.

— Vin încoace, boierule. Ia te uită! — zise iar vizitiul.

Într'adevăr sătenii se vedeau acum venind grămadă. Glasurile lor se amestecau într'o larmă nedeslușită. Apoi deodată se liniștiră ca la o comandă și atunci o tăcere grea, tăcerea clipelor apăsătoare dinaintea oricărei ciocniri, începù a domni peste tot. Dora se uită la ei. Erau acum aproape de tot și ea zări și pe învățător printre ei. Arendașul părea a nu băgă în seamă apropierea lor. Dar vizitiul zise iar:

— E și învățătorul cu ei, boierule.

Atunci Dobre Cosac nu mai putù fi stăpân pe el. Cu vocea sugrumată de furie el zise:

— Îl trage ața să moară pe semne.

Oamenii se opriră și unul din ei întrebă pe Ilie Olteanu:

— Da', ce faci acolo, mă?

Argatul stătù din săpat și se rezimă 'n casma. Iar arendașul răspunse:

— Face ce i-am spus eu.

— Da' ce i-ai spus să facă?

— Ce vezi!

— Așa?

— Așa!

— Par' că-i după cum vrei d-ta?

— Doar n'a fi precum vreți voi. Săpă înainte, mă! Ce te uiți ca un nătărău?

Trei Români se repeziră atunci și smuciră casmauă din mâinile argatului pe când cercul de oameni se strângea în jurul arendașului. Dora îngălbeni și picioarele începură a-i tremura. În acest timp Gruia răsări deodată chiar lângă arendaș:

— Ascultă, dle Cosac! — zise el — Nu te mai pune de pricină acum. Chemăți cu toții un inginer hotarnic, să vă descurce.

— Inginer hotarnic, pe moșia mea, sunt eu! — răspunse țâfnos arendașul.

— Tot așa pot să spue și oamenii ăștia.

— Puși la cale de domnu 'nvățător?

— Ba de loc.

— Lasă, logofete, că n'oiu muri eu.

— Vrei să mă sperii? De sperieturi de-astea mi-e podul casei plin.

Ia ascultă, măi opincarule, cui vorbești tu așa?

Gruia se dete și mai aproape de el, îl privi drept în luminile ochilor câteva clipe și răspunse:

— Tîe!

— Așa-mi vorbești tu mie, mămăligarule? — se răsti la el arendașul și se repezi să-l lovească.

Dar atunci se întâmplă următorul lucru: un om din marginea cetii îmbrânci pe cel dinaintea lui, acesta pe altul, care la rândul lui îmbrânci pe altul dinaintea lui și tot așa până când cel ce nu mai avea nici un rând înainte se pomeni svărlit spre arendaș. Acesta șovăi și isbi într'un om din cealaltă parte a cercului, dar acela îl respinse cu umărul înapoi, așa încât bietul Cosac eră ca o minge, iar Dora începù a țipă.

— Lăsați-l în pace! — strigă Gruia. Lăsați-l în pace că nu dă el în mine.

Dar Cosac se prefăcù a scoate revolverul din tocul atârnat pe după gât. Atunci un Român îi tăie cureaua cu care eră atârnat și i-l smulse cu toc cu tot.

— Uitați mă: a venit cu livorveru' să ne 'mpuște.

Se născù atunci o îmbulzeală grozavă, împotriva căreia nu puteai luptă și Dobre Cosac se pomeni lovit în cap.

— Pe el măi, că nu mai are cu ce da.

Și omul care luase tocul, scoase revolverul din el și vrù să tragă un foc în vânt spre a

speriă pe arendaș. Dar revolverul, nefind încărcat, nu se auzi decât țâcănitura percutorului. Mai apăsă odată pe trăgaci și iar nu se auzi nimic. Când se încredință că revolverul nu vrea să ia foc, îl desfăcu și văzù că n'are nici un glonț în el.

— Pe el mă că n'are cu ce da.

Dar arendașul nu se mișcă. Sta acolo incremenit și nu ziceă nimic. Unul ridică hârlețul să-l izbească în cap și Dora dete un țipăt. Atunci Cosac își scoase revolverul cel încărcat și trase în unul ce eră să-l doboare. Omul căzù, împușcat în fluerul piciorului drept și începù să se vaete. Dora se repezi la arendaș și vrù să-i ia brațul:

— Ce faci, nene Dobre? Stai. Nu mai trage!

Cercul de oameni se dădù acum înapoi pe când furia lor creștea.

— Luați-i livorveru, mă!

— Dați-i la cap!

— Să-l facem una cu pământul, băeți!

Iar rănitul se văietă:

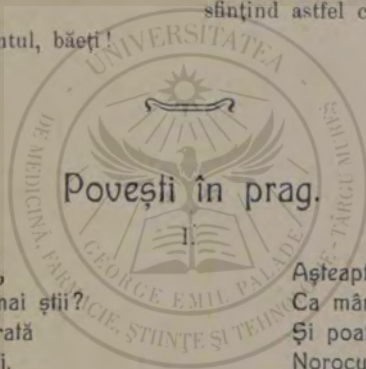
— Aoleo! M'a mâncat fript câinele.

Cercul de oameni începù iar a se strânge, dar Gruia strigă:

— Stați, oameni buni, stați!

O altă îmbrâncitură porni din adâncul mulțimei, trecù din om în om ca un val și svârli pe învățător peste arendaș. Acesta șovăi dar nu căzù. În acelaș timp unul din oameni îi prinse brațul, venind pe la spate și un altul îl apucă de piept. Oamenii se năpustiră atunci spre el într'o îmbulzeală grozavă. Învățătorul fù iar svârlit spre arendaș. Acesta se smuci din strânsoarea celor doi oameni și îndreptă revolverul spre învățător. Dora, care văzù mișcarea, se aruncă înaintea revolverului spre a nu lăsa pe arendaș să tragă. Dar focul pornise și glonțul o nimeri în piept. Ea scoase un țipăt și căzù pe spate sîntînd astfel cu sângele ei hotarul unei moșii.

C. Sandu-Aldea

M'ai întreat odată,
Ce-i dragostea — mai știi?
Ți-am spus înflăcărată
Că nu știu ce va fi.

Eram atunci copile,
Acum suntem femei
Și vezi, de-un an de zile
O știu, surată, ce-i.

Așa te schimbă 'n toate
Că nu mai ești a ta,
Și nime nu te poate
Desmeteci din ea.

Ai vrea mereu să plângă
Ure-un fluer ca să plângi,
De mână să te strângă,
Și mâna să i-o strângi.

Din păsurile mele,
Tu n'ai s'o înțelegi,
Dar n'o fi scris în stele,
Să treacă ani întregi;

Așteaptă c'o să 'nvie
Ca mâne cele văi
Și poate, cine știe...
Norocu 'n ochii tăi.

Și cum o să te lege
Doi ochi și două mâni...
Atunci vei înțelege
Povestea din bătrâni,

Că nu e sărbătoare,
Să n'aibă sfântul ei...
Nici om nu e sub soare
Ca dragul inimei.

„De dragoste n'am frică
Să 'nvie cele văi,
Și-a inimei vâpăi“
Răspunde cea mai mică.

„Durerea m'a lăptat
Și dascăl mi-a fost chinul.
Căințele mi-au dat,
Din cupa lor, veninul

Pe rând cetitu-mi-a
Canoanele lor grele
Și sărbătoarea mea
E ziua morții mele.

Căci n'a rămas un rău
Să nu-mi fi stat în cale,
Dar cea din urmă jale
E chinul cel mai greu“.

Să uită lung surată la surată
O întrebare tainică să sbate
Ca pentru cea din urmă judecată
În inimile lor înfiorate

Cea mare pleacă fruntea gânditoare
Cea mică răsuțește fusu 'n mână —
Și razele sfințitului de soare
Lumină pacinic strașina bătrână.

II.

„În pădurea de mesteacăn
Își au cuibul ciocârliei;
Tu, să nu te duci la vii,
Prin pădurea de mesteacăn.

La izvorul de sub stâncă
Apa, spun că-i fermecată;
Tu, să nu bei nici odată
Din izvorul de sub stâncă.

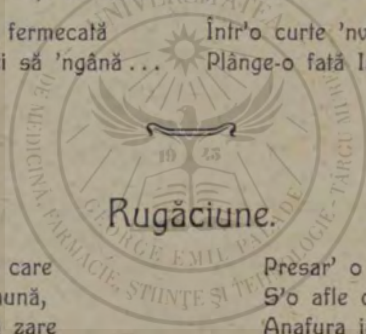
Gândurile de 'ndoială...
Nu mă pot feri de ele.
Vin, ca duhurile rele,
Gândurile de 'ndoială“

El, de mijloc o cuprinde
Și la peptu-i o ridică —
„Ce-ai pățit, copila badei,
Și de care rău ți-e frică?“

Eu, mă tem numai de răul
Cel mai mare: dacă 'n sat,
Rele s'ar vesti de mine
Și m'ai crede vinovat.

Vezi, ești mare printre fete,
Dar ești mică lângă mine.
„Și-acum spune-mi pe 'ndelete,
Spune dragă ce-i cu tine?“

Ea-l cuprinde fermecată Într'o curte 'nvecinată
Cu 'ndoiala ei să 'ngână... Plânge-o față la fântână.

Stăpânul templului în care
Copiii noștri să 'ncunună,
Întinde dreapta ta din zare
Și mâna pune-mi-o pe strună,
Ca unul din curata turmă,
Ca unul din cei trași pe roate,
Cărare, dașilor în urmă
Le fă, cu pieptul tău prin gloate.

Presar' o milostiv pe cale
S'o afle cel care tânjește,
Anafura iubirei tale,
Ce din cuvânt se plămădește.
Stăpânul bolților sub care
S'au botezat și dorm străbunii,
Întinde dreapta ta din zare...
Și 'n mână dă-i viață strunii.

Cântec.

Frunză verde rămurea,
Rămurea plecată,
Mi-ai jurat că vei tăceă,
Inimă șireată.

Jurământul l-ai călcat
Ca pe-o frunză moartă
Să te bata — ce-ai lucrat —
Grijea ce mă poartă.

M. Cunțan.

Victor Vlad Delamarina.

Literatura noastră cultă numără foarte puține creațiuni dialectale de valoare artistică. Explicarea nu o putem găsi, decât în împrejurările între cari s'a dezvoltat mișcarea noastră literară. La început a stat parte sub influența școalelor filologice, cari au frământat în atâtea chipuri limba literară, parte a fost stăpânită de înrăurirea literaturilor străine. Abia pe la mijlocul veacului trecut se începe epoca de premenire sub influența literaturii populare. Ceice au studiat și cules creațiunile geniului popular, nu erau însă oameni din popor și aveau prea puțin în vedere poporul în scrierile lor. Cărturarii căutau numai izvoare proaspete de inspirație, erau atrași numai de partea frumoasă a poporului, în literatura căruia găseau atâtea flori minunate, cu cari puteau împodobi grădina literaturii culte.

La noi ar fi fost mai firesc, ca ori unde, să se nască o literatură care să aibă de bază literatura populară și să fie înțeleasă de părțile largi ale poporului, toată cărturări-mea noastră fiind eșită din țărâtime și purtând, prin urmare, în sufletul ei frumșetea literaturii populare, învățate la vatra părintească. Școala latinistă a fost însă așa de puternică, încât încercările literare ale cărturarilor noștri, până pe la anii 60, sunt scrise, aproape în întregime, în limba artificială etimologică, care tăia orice avânt poetic și care fatal a trebuit să moară deodată cu generațiile de filologi.

Pe la anii 60—70, sub influența curentului pornit din România, încep și cărturarii dela noi a se îndrepta spre literatura populară. Ea nu are însă decât târziu o înrăurire hotărâtoare asupra creațiunilor artistice ale literaturii culte, atunci când limba literară își croise un drum larg. Scriitorii cari răsar la noi scriu în această limbă, adresându-se generațiilor tinere dela noi și cărturarilor de peste Carpați, căci bătrânii noștri au ținut până la moarte la purismul limbii.

Lipsa continuității între literatura populară și literatura noastră cultă a fost determinată de evoluția noastră culturală și socială. Cultura artificială a școalei latiniste ne-a despărțit de popor, iar această diferențiere, prin influența puternică a educației străine de mai târziu ne-a frământat într'o pătură socială, care sufletește a început să se depărteze tot mai mult de pătura din care a eșit. Această diferențiere se manifestă și în literatură destul de pronunțat. Această diferențiere, cre-

dem noi, că explică și lipsa creațiunilor intermediare între literatura cultă și literatura populară. O altă explicație și nuanțele deosebirilor dialectale ale provinciilor locuite de români sunt prea puțin caracteristice și organice pentru a îndrumă pe scriitorii la creațiuni dialectale.

Singur Banatul are un dialect mai specific și mai bogat în particularități. Tot el e una dintre cele mai bogate provincii românești. Și

Victor Vlad Delamarina pe la 1894.

Sofia Vlad n. Rădulescu.

† Ion Vlad (la 1880).

bunăstarea unui popor explică și bogăția lui artistică. Arta fiind o necesitate a vieții își caută deosebite forme de întrupare și întotdeauna perfecționarea și bogăția acestor forme e în strânsă legătură cu condițiile materiale de existență. În Banat găsim cele mai desăvârșite motive în arta decorativă țărănească, minunatele cântece populare și o dragoste de muzică fără pereche. Această viață artistică intensivă a creat și un fel de patriotism local, cu care se mândrește bănățeanul. „Tot Bănatu-i fruncea” e vorba lui predilectă. Chiar și arta cărțurărească aici prezintă mai multe note de înrudire cu arta populară, decât în alte părți. Se poate chiar socoti, cu unele excepțiuni, ca o dezvoltare imediată și firească a artei populare.

În Banat există și o clasă de meșteșugari, pe care ne-a descris-o I. Popovici Bănățeanul. Cultura acesteia a rămas mijlocitoare între țărani și cărțurari. Lugojul eră unul dintre aceste centre de meșteșugari, iar Vlad-Delamarina se poate socoti ca una dintre întrupările artistice-literare ale acestui mediu. Sufletul acestei pături, cu adânci rădăcini în popor, trăește în cele câteva creațiuni ale poetului bănățean.

S'a născut la 31 August 1870 în Satu-mic lângă Lugoj. Tatăl său, Ion Vlad, fecior de învățător din Leta-mare, lângă Oradea-mare, a fost pretore și mai târziu avocat. Mama sa, Sofia Vlad n. Rădulescu, e ficia lui Constantin Rădulescu, feciorul popii din Chisetău, care în tinereță a fost inginer la cadastru în Timișoara, după revoluția din 48, s'a făcut avocat în Lugoj, al cărui primar a fost vreme îndelungată. Victor Vlad Delamarina se pare că a moștenit înclinațiunile artistice dela maică-sa, care a scris poezii și piese pe cari le-a publicat prin „Familia”, „Luminătorul” și „Romänische Revue”. Reuniunea de cântări din Lugoj, anul trecut, a reprezentat „Oala cu galbeni”, piesă teatrală cu cântece, scrisă și compusă de dânsa. E cunoscută și ca compozitoare; amintim: „Doina Primăverii”, pentru voce și pian, „Doina Lăcrimioarei” pentru pian, „Cântecul Ciobanului” și aranjarea jocului „Lugojana”.

Copilăria artistului e descrisă într'altă parte cu atâta dușoșie și sinceritate de sora poetului, d-na Lucia Barbu n. Vlad. Din aceste amintiri, atât de prețioase și pentru descrierea vieții familiare înainte cu 30 de ani, putem cunoaște întreaga copilărie veselă și senină a poetului,

precum și sfârșitul dureros al acestei vieți distinse de artist. Studiile și le-a început în Lugoj, unde le-a urmat, până în cl. IV, la gimnaziul de stat, de unde, în vârstă de 14 ani, a fost eliminat, pentru că a purtat împreună cu Popovici Bănățeanul și alții panglici tricolore. Pe urmă a trecut în România, urmându-și studiile la liceul Sf. Sava, apoi școalele militare din Craiova, Iași și București, de unde iasă sublocotenent de marină, iar la 1895 e înaintat la rangul de locotenent. Cariera de marinar și-o începe pe bricul „Mircea”, iar mai târziu face o călătorie mai lungă pe incrucișătorul „Elisabeta” prin Bosfor, Marea-mediterană și Adriatică.

Impresiile călătoriilor le-a descris și ilustrat în schițele de călătorie, cari se găsesc în posesiunea surorii sale, d-șoara Laura Vlad, din a cărei bunăvoință reproducem atât textul cât și minunatele ilustrații, aproape în întregime.

Îmbolnăvindu-se de piept se caută înzadar pe la Wörishofen, Abazzia și Meran; în 3 Maiu 1896 se stinge, pe moșia „Pietroasa” lângă Herendesti (aproape de Lugoj), în brațele mamei sale, pe care o numea „sfântă”.

*

În viața-i scurtă și sbuciumată, aruncat de soarte într'un mediu străin înclinațiilor lui firești, Vlad-Delamarina nu a putut să ne lase o creație artistică desăvârșită și bogată. Atât poeziile cât și picturile lui sunt mai mult invederarea unui talent artistic, care, ajuns în împrejurări prielnice, putea să creeze opere de o valoare trainică. După cum vedem și din amintirile surorii sale, avea mai multă înclinațiune spre pictură, iar cele câteva schițe, făcute cu prea puțină școală, anunțau într'ansul un pictor de mare talent. Poeziile, încercările lui literare, par a fi făcute mai mult în glumă; ele nu constituie partea esențială a talentului său artistic, care îl îndrumă spre poezia colorilor. Cu toate aceste poeziile lui, adunate în broșură de Dr. Valer Braniște, sub titlul Poezii bănățenești, Întocmiri (Lugoj 1902), prezintă destule note artistice pentru a fi amintit în istoria literaturii noastre, pe care o îmbogățește cu o notă originală, cea dialectală.

Poezia cea mai caracteristică a creațiunii sale este:

Singuru păcat!

Sub lumina ha ștereașcă
Pă largu pământului
În bătaia vântului,
Firile dulșie omeñească,
Graiu blând și cumpătat
Ca în dulșiele Bănat
Nu mai cred să să găsască!

Șie mândrețuri prin câmpie!
Șie dă holge cu rod bun!
Creșce prunu lângă prun
Și struguri frumos' în vie!
Bănățeni-au ochi frumos',
Iei is vredniși, sănătoși,
Și tot natu-i d'omeñie!

Cum răsună 'n ghies pădurea,
Dă glas dulșie dă șimpoi,
Ori dă fluier dă la oi!
Dar auzitu-s'o p'aiurea
Că săceanu lucrător
Ca 'n Bănat să cance 'n cor?
Pun rămaș — că: năcăurea!

Dă cregintă ș'a lui faptă
Bănățanu al frumos
Totd'auna i fâlos!
, Tu șie leșci? Dă-întrebi, ce-așceptă
Dă la-ori care băfețan:
, Bage, — io mis Bănățan!'
O fi vorba lui gireaptă.

P'angă tece estea buñe,
Care is pă la Bănat
leste ș'un micuț păcat,
Nu vă răgeț, — dar l-oi spuñe:
Farba și albelele
Stracă bănățenele
Ca pă flori o uscășiuñe!

În această poezie găsim sinteza sufletului bănățean, care ne explică de ce își iubesc Bănățenii cu atâta îndărătnicie „dulșiele Bănat”, de ce poetul n'a putut să-și uite nici țara, nici limba, nici feliul de a gândi al „natului” său „de omenie”. „Mândrețurile prin câmpie”, „holdele cu rod bun”, „strugurii frumoși din vie” arată bogăția pământului, care face pe „sătenii lucrători”, vrednici, „sănătoși”, și „de omenie”, a căror viață e bogată în manifestări artistice și plină de poezie. Toate aceste crează o solidaritate socială, trezesc într'ansul o mândrie locală și conștiința superiorității lui față de ceilalți vecini, cărora le răspunde cu vorba lui directă: „io mis Bănățan!”. E o mândrie, care place și impune. Acest fond sufletesc al Românului bănățean se

resfrânge în creațiunile poetice ale lui Vlad-Delamarina.

El, care a cutrierat atâtea mări și a avut prilej să admire poezia largă și măreață a valurilor mării, se gândește și descrie cu atâta plasticitate și măiestrie râulețul Timiș, pe care-l cunoaște și iubește din copilărie. Fiind una dintre cele mai reușite poezii ale lui Delamarina o reproducem întreagă:

Mă Cimișe!

Mă Cimișe, dragu meu,
Vreare-ași fi io 'n locu tău.
Numa-o vară, numa una!

Numa-atunși io aş avea
Parcea mea ca parcea tea.

Tu ieșci drac împelițat
Cum nu-i altu prin Bănat
Fece fiin'că tuși într'una!

Fece 'n umbra sălșilor
Cam în ștuda mășșilor.

Mă Cimișe, Făt-frumos,
Făt-frumos și drăgostos
Ieșci viclean pă vreme caldă.

Cu răcoare și cu peșci
Fecela mi le momesci.

Mă Cimișe, io ce șciu
Cum ce mișci ca-arjintu viu,
Când s'arunc' fecela 'n scaldă.

Tu trăcnești, iele trăcneșc
Și cu ciine să iubesc.

Până 'n Sebeș tușii-le
Pă rând tece mândrile,
Nu ți-i greu d'atâta miere?!

Dar tu nu ce becejești!
Tuși și fuji! Lotru măi ieșci!

Dă la Sebeș la Lugoj
Ce dăsmierz dă ochi frumos
Tuși la fece cum să șiere!

Cum ce-o făcut Dumnezeu
Baș așa dă nătărău?

Din Lugoj dacă ce duși
Până 'n Cimișoara tuși
Și la Panciova — ștregare:

Ce pornești îmbătrănit
Cătră Dunăre-osteșit.

Dunărea ca un potop
Mi ce 'nghice ca p'un strop
Ș'apal ce 'neacă și 'n mare!

D'ași trăi ca ciine, mă:
N'ași crăcni; înneșle-mă!

Personificarea râulețului Timiș, susținută cu atâta vioiciune până la sfârșit, arată nota de sensualitate sănătoasă a bănățeanului, pe care poetul ni-o știe înfățișă sub o formă discretă și ștregărească.

Forța fizică a bănățeanului o găsim concretizată în „Ăl mai tare om din lume”, cunoscuta poezie cu sfârșitul rețezat și hotărît:

Ș'Adă sutal — Ișie Blegia,
Că dă nu-ț fac prau comeziall!

Prin plasticitatea descrierii și vioiciunea povestirii, acestea e fără îndoială cea mai reușită poezie a lui Delamarina. Alături de aceasta, descriind tot tipuri din popor, putem aminti „Toaca din Lugoj”, „Calu lu Doancă”, „Lu Ana lu Gica”, „Scrisoare Bincii” și „Țucă-l moșu”. În fiecare din aceste găsim tot atâtea note cari desăvârșesc icoana sufletească a mediului în care a trăit Delamarina. În „Calu lu Doancă” vedem „paurele bun de suflet”, care își dă „gloaba la tot natu” până când rămâne

Din cal frumos!
Piele și os!

Bunățatea stăpânului îl doboară în mijlocul drumului:

Sughice calu! Stă, s'apleacă,
Suspîn, înevoie, cagie, moare
Zmăcîind, sâracu, din pișioare.

În „Scrisoarea Bincii” vedem neajutorarea țărâncii care nu știe carte și e silită să plătească jidovului bani

Pîntru'o carce
În dăparce

trimisă „Dorului ei — Trăilă-onviețu” (honvedu). În „Toaca din Lugoj” istețimea lui „Ioi-a lu Toboc”, calfa de „maistor”, „Țucă-l moșu” e de o gingășie rară, cu descrieri sugestive. Iată cum ne înfățișează pe cerșitorul bătrân.

Chipu lui, bătrân și dulșie
Sămăna, mă gângiam ieu,
Baș' cu a lui Dumnezeu
Și-m veșea să-m fac și crușie.

În „Ana lui Gica“ batjocorește femeile cari își lasă portul, căci:

Lugojana agevărată
Mândră-i numa năschîmbată.

Acest sentiment de conservatism, naționalism, și democratism sănătos îl găsim aproape în toate bucățile, ce ni-au rămas dela Vlad-Delamarina. Biciuește fără cruțare orice înstrăinare de neamul său al cărui erez de viață îl concretizează în versurile:

Tot lucrând
Și rămânând
Om dă rînd
Dar bun dă gînd

(Unui „ghigărl“ rumân întors la perș.)

Naționalismul țaranului și părerea ce o are despre cei dela cîrmă sunt exprimate în răspunsul ce-l dă bănățeanul celui, care-i vorbește de serbările milenare.

— „Auz prostie??“
— Dați voi cu jîoc și cînturi,
D'ăia las nu ție prea pasă!
Voi vis d'ăi aduș dă vînturi
D'apăi noi — noi ție acasă!

Răspunsul Bănățeanului e judecata țaranului Român din întreg cuprinsul Ungariei, pe care l-a învățat experiența să se rezigneze într-o înțelepciune de așteptare: „Apa trece, pietrele rămân!“

Democratismul poetului îl întâlnim în toate poeziile lui, dar mai pronunțat e în satira mușcatoare, intitulată „Pămînt“. O „Doamnă“ își

mânjește „mîna frumoasă cu pămînt și se cutremură de greață“.

„Mă, zic, io: Nu-i lumea șoadă
Cînd o astfel dă năroadă
Dă pămînt să greteleşce!
Să nu ziși: „Doamnă fereșce!“
Doamnă! Dă n'ar fi pămîntu
Cum ț'ar măi ajuta Sfîntu
Să ce zburz în bogăție,
Lenoasă și grăsulie.
Nu ce spurcă iel cu-o pată,
Dar tu — o să-l spurși odată!

Pe lângă aceste poezii, Delamarina mai verifică câteva glume și anecdote, cari, ca și întocmirile, n'au o deosebită valoare. Traducerile și localizările lui „Pentruce mă 'nsor“, „Pe la miezul nopții“, „Lacheul pedagog“, „Gusturile nu se discută“, „Pacienta“ ș. a. de asemenea nu au însemnătate.

Schițele de călătorie, pe cari le publicăm în numărul de față, încheie activitatea literară a celui dintăiu poet bănățean de o valoare artistică. Descrierile sunt interesante mai mult pentru cunoașterea celui ce le-a scris, decît pentru cunoașterea locurilor descrise, căci aceste au fost zugrăvite de atîția alții cu mai mare măiestrie. Ele cîștigă însă o însemnătate prin aquarelele cari le ilustrează. Acestea sunt de o valoare reală și dovedesc talentul de pictor al poetului Delamarina.

Iată, în câteva schițări fugitive, personalitatea acestui suflet distins de artist, care s'a stins de pe orizontul artei și literaturii noastre înainte de a ne fi arătat întreaga strălucire a talentului său.

Oct. C. Tăslăuanu.

Ăl mai tare om din lume.

Trîmbiț, dobe, larmă, chihot,
Fluier, strîgăt, ris și ropot...
Șie să fie? — Șie să fie?
Iacă 'n tîrg, „minajărie!“
O „comegie“ d'a cu fiară
Și 'mprejur lumie și țară.

În călețcă o măimucă
Baș ca omu mîncă nucă
Alta blăstămată, șoadă
Să țînea numa în coadă.
Ș'alcele mîncăle-ar focu
Nuș găsau o clipă locu.

Lupi, urși, mițe, oi, cornuce,
Fel dă fel dă joaviîl sluce;
Chițoraîi, ariși și vulturi
Dă prin lume, din țînuturi
D'elea gîbe, d'elea rele
Feri-mă, Doamnă dă țele!

Mulce-am vîz't, pă baîni viedz biîe,
Cum nu' vege ori și șiîe.
D'apăi l'am vîzut anume
„P'al mai tare om din lume“,
Care să juca cu ței
Și-i băcea dă-i lua toți zmeii!

Cui l'o doborî'n țărîna
Ișia că-i plăcește 'n mină,
O hircie d'a d'o sută
Fără dă niși o dispută.
Dar cum mi ce puîi cu ñeamțu,
Care 'n ghiîț îț rupe lanțu?

Să lovîau fișiorii 'n coace
„Șiîne-î? Unge-î? Care poace?”
Când d'odată, — iacă-amaru!
Sandu Blegia, — tábácaru,
Să sufulcă și tușește
Lingă „comegiant” să-oprește.

Să rîgea ñeamțu dă Sandu
Dará Sandu, fișiorandu,
Mi-l cuprînsă dă subsoară
Și nu să lăsa cu „doară”!
Ștrînjte-î! Sușe-î! Zîi pá nume!
Áluî maî tare dîn lume!

Gîfáia ñeamțu, — a silá
Dar lu Blegia nu-î fu milá.
Hopa-țupa, țupa-hopá!
Ș'o gásit ñemțoîu popá!
Țîne-î, lasá-î! Ia-î dá miná!
Zdup — cu ñeamțu în țărîná!

Bravo! — Sandu — să tráiască!
Dar când fu să îi plăcească
Ișie ñeamțu: „Abár frace...
Nu să prînge cá-î pá space!”
Vrea: Cá-î pungá și cá-î ceacă
Suta zuitată s'o facá!

„Nu ce jioși cu miîne dragá
Asta vîedz în cap ț'o bagá
N'ascult vorbe îo, — și glume,
Cînd mi-s îo maî tare'n lume,
Și'Adá suta!” — Ișie Blegia,
„Cá de nu — : 'ț fac prau comegia!!!”

Țucă 'l moșu.

„Țucă 'l moșu, țucă 'l moșu!”
Iera vorba unui moș.
Cînd vegea copîi drácoș'
Tot cutrierînd Logoju.

Moșului i-o fost zánátu
Să ștersască la crițari.
N'aduna iel bunurî marî,
Dar îl miluía tot natu.

„Viața-mî feste sprá osînda
Pin' la-o sutá am vr'un an,”
Să jelea iel în givan
Cu vorba lui buná, blîndá.

Chipu lui, bătrán și dulșie
Samáná, má gîngeam ieu,
Baș' cu a lu Dumñezeu
Și'm veînea să'm fac și crușie.

Tot' copîi 'l luam cu buna
Nu ca p'áialaț' calîși
„Moșu țucá 'piiî miși”
Ráspungea și iel într'una.

Dá colași și vr'un ou roșu
Cînd pomana să ímparce
Pá la Pașci, îi fáșiam parce
Și lu bietu „Țucá 'l moșu.”

„Dumñezáu să ce tráiască!
Și pá voi pá toț d'aiși.
Moșu țucá 'piiî miși!”
Zîșea iel să multámească.

Într'o iarná d'a cumplitá
Iar veîi moșu 'n oraș
Gîrbovit, zdrențos, golaș,
Dupá zilînica lui pitá.

Fîin'c'o vînt la noi, — vezi bíîne
Baș în zîua dá ajiun:
N'o fi moșu „moș creșîun”?
Má gîngeam ascuns în miîne.

Sara 'n vremea dá colîndá
Cînd sárbátoream la pom
Ies afará ș' — aud un om
Spunînd slujîilor dîn tindá:

„Ia sárit' afará 'n stradá,
Oameñî buîi a lu Cristos
Și veget cá colo jos
O căzut un om grámadá!”

L'or adus omu 'n căldurá
Și l-or pus la slujî pá pat,
„Țucá 'l moșu”-i ínghîetat!
Am strîgat îo ca d'arsurá.

Și frecatu-lor cu ñeauá
Și i-or dat să bea vin fiert,
Dar tírzîu și în deșert...
Dupá șeri căzusa-o steauá.

Și s'o stîns moșu, — firește!
Un biet suflet chinuit.
Pámîntu l'o ínghîțit,
Dar — pomina 'l maî tráiește!

Imprejurimile Constanței. ¹⁾

Legenda lacului Tekir-Ghiol. ²⁾

Intr'o după amiază de vară, am luat-o așa razna pe malul de sus al lacului.

În drumul meu, petreceam din ochi apele închise, care se nșirau în trâmbe sucite. Scăldătorii, unși cu nămol, stăteau la soare în lungul țărmului, negri cu totul, ca niște vinovați cari au eșit din muncile iadului, ca să se mai odihnească.

Incolo liniște și arșiță toropitoare... Luntrele pescuitorilor de nămol, își încrucisau vâslitul în căutarea amestecului fermecat de pe fundul lacului. Dintr'una mai răslătită se ridică un băetan înalt și subțiratic, care se răzîmă obosit în lopată, proiectându-și silueta într'o răsfrângere lungă de umbră întinsă pe oglinda aburită a apei.

Râsul sbucnit al unora și vorba tare a altora, răsuna în adâncătura malurilor dimprejur, ca dintr'o văgăună închisă.

Câmpurile de sus, culese, se întindeau în toate părțile, uscate și nefârșite. Ici și colea mai rămăsesse căpște neridicate. Dintr'un loc, s'auzia sbârânitul unei mașini de treerat, de par'că băzâia un bondar enorm, prins între geamuri. Dacă te-ai fi uitat bine într'acolo, ai fi văzut cum se scarmână, de după zare, o aburire de fum.

Îmi purtam privirile dela lac la împrejurimi, mergând înainte prin ploaia încropită a razelor, ca printr'o baie fierbinte de aburi.

Umblând așa prin miriștea nouă, întâlnesc o turmă de oi care păștea p'acolo. Dela un moșuroi s'aude lătratul unui câne. Când ridic capul, văd culcat într'o rână, un moșneag bătrân cât toate zilele, care mă petrecea din ochi pe sub marginea largă a pălăriei.

Vârsta omului aceuia și oboseala mea, mi-au legat picioarele și m'au făcut să m'apropiu de moșneag ca să mă odihnesc și eu:

- Bună vremea, moșule.
- Mulțămesc dumitale.

¹⁾ Din volumul »Constanta Pitorească» care va apare la vară.

²⁾ În apropierea Constanței, cam la o depărtare de 15 km. înspre miază-zi, tot pe malul mării, este lacul miraculos Tekirghiol, ale cărui apă și nămol, încărcat cu seruri regeneratorii, vindecă o mulțime de boale, între cari, mai ales, reumatismul.

— Da ce faci pe-aici?

— Ia pasc oițele astea.

— Și de mult ești cioban?

— Poi... eu m'am trezit la coada oaiei.

— Și de unde, de loc?

— De pe-aici...

— Vechiu Dobrogean...

— De pe timpul Turcului; și tata tot pe-aici a trăit.

— Ahă... te-ai scăldat atunci dela început în ghiol, de aceea te ții așa de bine...

Moșneagul face o mișcare de silă:

— Ba să mă ferească Dumnezeu, să nu mai am și nevoia asta.

M'am pus și eu jos bucuros c'am dat peste un bătrân, dela care poți auzi multe.

— Și de când se scaldă oamenii bolnavi aici?

Ciobanul meu își duce măneca cămășii la musteată și râde anapoda:

— Tocmai la asta mă gândiam adinioare, uitându-mă la puseria prăpădiților cari vin să se caute. Rădeam singur ca prostul și ziceam: Boierii se strâng aici, da ei nu știu de unde vine leacul ghiolului...

— Da d-ta știi?

— Apoi eu știu, că mi-a spus tata — Dumnezeu să-l erte.

— Și cum e?

— Să vezi dumneata...

Și moșneagul clătină din cap, potrivindu-și pletele albe și încălcite:

— Acù de-o fi minciună, ca minciună ți-o vând, că și tata zicea c'o știe tot din spuse.

Povestitorul meu întinde odată gâtul, înghite pe urmă în sec și-și sughe buzele, ca înaintea unei mâncări bune.

— Zice că, în vremea Turcului ici pe valea Muratanului, întârziase în zile un Turc tare bătrân, Tekir Efendi, care fusese om bogat în vremea lui.

Satul de acolo se risipise așa cu încetul, ba prin moartea unora, ba prin înstrăinarea altora și, într'un târziu, se pomenește Tekir singur în sat, cu dărâmurile celorlalte case prin prejur și cu țințirumul părăsit în spate. Turcului însă îi murise cadănele, feciorii îi pierise în război, rude

nu mai avea pe nicăiri, așa încât s'a trezit singur, bătrân, în tot pustiuul văii aceleia. Dacă avea zile ce eră să facă, trebuia să le trăiască, bune-rele cum i le lăsase Dumnezeu. Ș'asa se proslăvia Tekir în cocioaba lui cu lipitura căzută, fără altă vietate la casa lui, decât o gloabă de cal alb, pe care îl avea din tinereță. Bătrân stăpânul, dar bătrân și calul și când îi vedeai pe amândoi trecând cu căruța cea hodorigită, n'ai fi știut cui să-i plângi de milă. Da Turcul și cu bălanul lui trăiau ca doi moșnegi, cari au crescut de copii împreună.

Turcul înalt și scofălcit, adus mult de umeri ca într'o plecăciune, abiă putea să ridice mâna până la coama calului ca să-l netezească. Tovarășul lui părea și mai ajuns. Avea capul buhos și prea mare pentru trupul acela supt, cetluit în coaste și îmbrăcat în păr lănos și crescut, ca în niște mițe albe atârinate. Picioarele boto-cănoase, aveau noduri la încheieturi și copitele crescute și crăpate, de se sufleau ca o scoarță cojită. Cu toate păcatele lor, Tekir și cu Belghir, — c'asa îi zicea calului, — se iubiau și se îngrijau cu toată inima. Tekir ci-că aduna mazăriche și iarbă grasă și le dădea calului din mână:

— Măncă, bre Belghir, că pentru tine⁴³ dă Alah mâncare mai ușor...

Cei doi tovarăși duceau vara cum o duceau, dar iarna le eră mai tristă și mai grea. Valea părginită a Muratanului rămănea atunci largă și deschisă în bătaia vânturilor și-a vifornitei. Dărămăturile și țintirimul s'arătau, pe o vreme ca aceea, urâte și pline de groază. Cu toate acestea Tekir eșia din casă și-și strângea lai-bărul la gât, ca să nu i-l ia vântul și răzimându-se în mers de peretele casei, se ducea la coșmaga de alături, ca să-și vadă calul și să-l îngrijască. Belghir se 'ncercă să necheze și să se scuture de bucurie la apropierea celuiilalt bătrân.

Tekir se ridică cu greu de șale și apucă bălanul pe sub fâlei ș'asa unul cu vorba, celălalt cu tremuratul buzelor... se sfătuiau și se mângăiau amândoi, de par-că nu se văzuse de mult...

Aici ciobanul se oprește un moment din povestire și scuturându-se ca dintr'o părere de rău, face amărit:

— Ehei... dar bătrânețele aduc cu ele și boale și când n'ai pe nimeni lângă tine, e greu să zaci. — Ș'asa s'a trezit într'o primăvară, cu

picioarele umflate ca două buturugi de de-abia se mai putea țări până afară. Pe lângă slăbiciune însă, mai eră și sărăcie și când te prind nevoile acestea două, în brațe, apoi nu mai e de trăit. — Dar ce să te faci cu zilele cari nu vor să se sfârșească? Stătea Turcul bolnav și prost, trântit afară, dinaintea dărămăturii lui de casă și se lăsă prăjit de soare. Belghir eră slobod și-și trăgea cu anevoe picioarele lui înodate, împrejurul stăpânului beteag, ciugulind câte un ogrinji putred adus de vânt.

Intr'o dimineată, Turcul se scoală mai înviorat și eșind până afară, vede câmpurile verzi năpădite de soare. Pe semne că el tot nu se îndură să moară, că s'a dus la Belghir și apucându-l de după gât, l-a rugat să-l ajute.

— Numai un drum, bre Belghir, — știi așa de-un hatâr...

Calul a nechezat și a tremurat bucuros.

Turcul a pus atunci cum a putut pe cal sforile înodate în chip de hamuri și a prins apoi calul la căruța lui hodorigită. Ce se întâmplase? Tekir își adusese aminte că la Lazmahale, eră un hoge bătrân ascultat de Alah, care știa și leacuri și cu care se cunoștea demult. Voiă și el să-și încerce norocul, să nu zică c'a murit cu zile.

Cum s'a făcut, cum s'a nemerit, — da Belghir a dus pe stăpân până la hoge.

Când s'au văzut cei doi cunoscuți a ridicat fiecare mâinile în sus cu bucurie. Hoge care se ținea mai bine, strigă de departe cu sgomot și vesel...

— Heee... tot mai trăiești, bre Tekir?

— Tot...

Turcul a spus hoguei păcatul care-l aduce până la el.

— Trebuie să fie acolo la coran și leacul meu, că Mohamed s'a gândit la toate.

Hoge a rămas ci-că pe gânduri, întristat dinaintea celuiilalt bătrân ș'apoi fără să zică vre-o vorbă, ia coranul și-l deschide pe genunchi. Intoarce foile, sucește cartea, se pleacă pe slove să le vadă mai bine și când ajunge la un loc, tresare și ridică capul. Tekir a tresărit și el înviorat:

— Ei ce-i?

— Este leac și pentru tine...

— Cum?

— Leac de bătrânețe.

— Care?

— Scrie aici că: »Bătrânul care ajunge la neputință, se poate tămădui cu dragostea feciorilor«...

Tekir dă trist din cap, pe când hoguea îl privește nedumerit.

— Eu nu mai am feciori...

Hogea se pleacă și cetește mai departe:

— ... »sau cu îngrijirea cadânelor«...

— Au murit și ele...

— ... »sau cu prietinia unuia care te-ar iubi mai mult«...

Tekir dă înainte din cap cu amărăciune:

— Eu nu mai am pe nimeni în lume...

Hogea se silește să cetească tot până la sfârșit:

— Ascultă aici Tekir... »mântuirea se găsește numai în iubire, să te încrezi celui care te iubește și să te lași în voea și dragostea lui, că numai așa te vindeci de toate durerile«...

Tekir pareă tot mai trist și îngână înainte:

— Eu nu mai am pe nimeni în lume...

S'au despărțit cei doi cunoscuți, fără să îndrăznească să mai rădă și să se mai privească. Tekir s'a urcat cu anevoe în căruța lui și a plecat cu Belghir.

Pe drum, Turcul se gândia tot la cele cetite de hoga și nu se dumerea el bine asupra tâlcului vorbelor din coran. Îi veniau în minte pe rând cuvintele: fecior, cadână, iubire... prietin... Când ajunge cu gândul la cuvântul acesta, tresare de par'că și-ar fi adus aminte de ceva. Vorbele hogelui dela urmă că... »să te lași în voea și dragostea lui«... îl făcù să tresară ca la o veste bună și și-a zis:

— Da ce prietin poate să fie mai bun, decât Belghir?

Turcul a oprit căruța, s'a dat jos cu încetul, s'a dus la cal și apucându-l de pe sub fâlcii, l-a privit lung în ochi:

— Belghir... eu mă las în voea ta, du-mă la mântuire...

Calul nechiază de par'că ar fi știut și el ceva. Tekir i-a scos hăturile din gură, l-a mai netezit la ochi și suindu-se în căruța, s'a lăsat în mersul calului.

Belghir ci-că prinsese la putere și o luase razna peste câmpuri, nechiezând și cercând să sburde.

Au mers ei așa peste ponoare, până când a început a se vedeă dela un loc balta asta pu-

turoasă, căreia pe atunci îi ziceă balta Tuzlei. Turcul râdeă și el de cheful calului și-l lăsa să meargă cum o vrea.

— Numai în gârlă să nu mă dai, bre Belghir, c'atunci se sfârșeste și cu prietenia noastră.

Bălanul însă ținea drumul tot înainte la apă. Pe semne că-l uitase neadăpat. Săria căruța în mers și trecea peste bolovani, de să nu mai crezi că eră dusă de o globă beteagă. Din câte-va opintituri, Tekir se trezește pe malul lacului, de unde Belghir sare așa înbămat, cu căruța după el, în apa noroioasă și se vâri înainte în baltă.

— La așa cap, am a cialma... zice Turcul, ridicându-se de cărâmbii căruții, ca să nu-l ajungă apa.

Pe urmă însă, se răsândește și-și zice:

— Da, tu ai dreptate Belghir, numai la gârlă mai este loc pentru un hodorog ca mine.

La urmă însă, ce se gândește Tekir, că face de colô ca luminat la minte:

— Da mai ști!... poate aici mi-i mântuirea, că așa zice coranul, să mă las în grija prietinelui.

Turcul se desbracă pe mal și, după ce trage căruța din baltă, deshamă pe Belghir și intră amândoi din nou în apă.

S'au scaldat cei doi betegi cum au putut, s'au tăvălit prin noroiul acela moale ca o alife, au mar eșit la soare, până le-a venit foamea la amândoi. De Belghir eră mai ușor, c'aveă masa întinsă pe malul lacului, rămâneă numai Tekir să găsească ceva de mâncare.

N'a murit nici Turcul de foame, că treceau p'acolo ciobani cu oile și-i asvârleau și lui câte un boțșor de brânză. Trecătorii credeau că Tekir e un bătrân nebun, căruia i se năzare ca la lunatici. Când îi auziau povestea cu hoga și-l vedeau scaldându-se cu atăta credință, ridicau din umeri și să băteau la gură:

— Auzi tu minte, să te tăvălești în nămol ca bivoli și să-ți aștepți de-aici leacul...

Tekir însă să sculdă înainte cu credința omului fără altă nădejde. Cu cât treceau zilele, cu atât Turcul se învioră și căpătă la picioare. Odată cu stăpânul se întăreă și calul. Intr'un timp Tekir ajunge să sprijine chiar bine picioarele în pământ și să facă drumuri mai lungi prinprejur, după cele de-ale gurei.

Belghir năpârlișe și el acum, desbrăcându-se de mițele albe care-i atârnav din iarnă, iar no-

durile dela picioare îi dădeau tot înapoi. Capul nu-i mai eră așa buhos și speriat, căci se curățise de păr și veniă mai potrivit cu trupul care i se împlinise. Cei doi tovarăși se îndreptau văzând cu ochii, stărnind mirare în toți care-i văzuse dela început.

Turcul prinsese acum la curaj de viață și se încercă par'că să se îndrepte de șale și să-și ridice capul iar pe umeri, ca 'n tinerete.

— Alah e mare și Mahomed a știut ce scrie acolo la coran!..

Bătrânul Tekir după ce s'a însănoșat, nu s'a mai întors pe valea pustie a Muratanului, ci a rămas acolo pe malul lacului cu minunea, unde și-a înjghebat un bordeiaș și-o coșmagă pentru cal.

Intâmplarea asta a mers de-a vestea, de-a umplut lumea.

Betegii cum aflau alergau la Tekir, ca să-i învețe scaldătoarea lui.

Șașa, domnule, a rămas numele de Tekir-Ghiol la toată balta asta amară și făcătoare de minuni. Turcul cel bătrân a mai trăit după aceea și a vindecat pe toți cari au venit să se caute. Imprejurul casei lui, s'a făcut pe urmă sat și azi, după cum vezi și d-ta, a ajuns târg unde vin și boierii și săracii din toate părțile, strânși la un loc de aceeași nevoie ca să-și caute sănătatea în balta lui Tekir.

Ioan Adam.

De nu mă poți iubi...

De nu mă poți iubi, frumoaso,
Căci altul ți-e stăpân pe ueci
De ce când te 'ntâlneșe în cale
O clipă — ochii nu ți-i pleci?

De nu mă poți iubi, frumoaso,
Întoarce-ți ochii dela minc;
Țu știi ispita ce s'ascunde
În fundul apelor senine...

În prefăcuta-mi nepăsare
În genele mereu plecate,
Țu nu 'nțelegi mărturisirea
Iubirei mele sbuciumate?

De nu mă poți iubi, femeie,
Întoarce-ți ochii — căci mă tem
Să nu le 'ntunece lumina
Întatul dragostei blestem!...

Victor Efimiu.

Væ soli.

Uitat de mine însu-mi, pe așternut de paie,
Ias gândul să gonească un șir de alte gânduri,
Ce-mi oțeli durerea în nesfârșite rânduri,
Și 'n cumpănă țin viața cu moartea, la bătae...

Atât amar de vreme m'a înălbit ca neaua,
Și de-mi aduc aminte de cele îndurate,
Ușor, ușor cu moartea s'apleacă să-mi arate
Atât amar de vreme, că stinsu-mi-s'a steaua.

O licărire slabă, de-mi năzarește 'n minte
Doi ochi senini, albaștri, un zîmbet de fecioară,
Lumină e în noapte și noaptea stă să moară; —
Și viața? viața-i seumpă, eu fericiri mă minte.

Pe urma unei clipe de mulțămiri se-așterne
Regretul și durerea cu palidele fețe,
Și face ca sudoarea pe fruntea mea să 'nghețe. —
Învingătoare-i moartea; pustiule te cerne...

C. Ardleanu.

Amintiri despre Victor Vlad Delamarina.

— Scrisoare. —

Stimate Domnule Tâslăuanu!

Scrisoarea D-voastră m'a surprins plăcut, văzând cât Vă interesați de biografia fratelui meu Victor.

Cu plăcere Vă împlinesc dorința, să scriu unele amintiri, ce mă leagă de dânsul, deși nici odată n'am scris ceva ce să fie publicat.

Încerc acum să Vă scriu, așa cum știu, cum îmi aduc aminte de toate!

Emult de când m'am despărțit de bietul Victor!

Din copilărie deja, ca elev și marinar, puțin am fost cu el împreună, până ni l-a luat Dumnezeu.

Cele mai multe amintiri plăcute, le am de când eram copii!

De multe ori îmi aduc aminte cum locuiam într'o casă în Lugoj, pe ulița

Făgetului: Victor cel mai mare, de vre-o 9 ani, eu și surorile mele mai mici Paula și Laura.

Victor și eu mergeam la școala gr.-or. primară românească, și învățam pe întrecute.

El eră o fire veselă, ca copil, iar eu mai liniștită. Cu toate astea ne înțelegeam bine; numai câteodată, dacă eu știam mai bine ca el să cânt »Apostolul« și vre-o poezie să recit, mă necăjia.

Țiu minte cum ne învăța »dăscălița Lipovan« pe mine, și pe el »dăscălu Gașpar«, o felicitare de ziua tati la »Sf. Ioan«. El nu a voit să o învețe bine, s'a împedecat pe la mijloc, și eu am spus-o toată.

Tata eră mulțumit că eu mai mică, am știut-o, iar Victor se supărase rău pe mine.

Până a doua zi i-a trecut supărarea.

Seara învățam amândoi, cu tata, poezia »Meșterul Manole«, și altele; iar surorile mai mici, ședeau pe lângă noi la masă, cu »alfabetul«, litere mari, făcute pe carton, demama, fiecare literă separat, — și așa am învățat noi, pe rând, să cunoaștem literele.

Mama ne desemnase în câteva linii, pe »Baba cu mere«, care ședeă toată ziua, peste drum de noi, în colț.

Seara ne dădea mama la fiecare, o bucățică de creion, de cele ieftine cu 1 cr. (nu »Kohi-Noor« și câte se pretind azi — dela școlarii mici) câte o hârtie mică, ca să desemnăm și noi, pe o parte pe »baba«, și pe cealaltă un »Coșeri« (hornar) cu scara, și cu mătura, care tot trecea pe la noi.

Victor le făcea mai bine, și încercă și el să desemneze tot felul de obiecte și caricaturi. Se vedeă talentul la desemn încă de pe atunci.

D-na Sofia Vlad cu copii (1885).

A desemnat și caricatura unui dascăl jidan, care îi dădea oare de »Matematică« (socoată, cum ziceam noi). Nu putea să-l sufere pe jidan că era și urit foc, și rău. A mers un timp și la școala jidovească, dar nu voia să învețe la jidani. Așa i-a rămas o ură contra lor, toată viața, și i-a imitat perfect; ne făcea să râdem totdeauna când venea dela școală.

Vlad Delamarina în etate 4 ani (1875).

Dumineca, iarna ne jucam cu păpușile, și Victor era medicu păpușilor. Le dădea cafea neagră, și ni le murdăria pe haine.

Îi plăcea lui să se joace cu noi fetele și cu prietenele noastre Geni și Tinca Simonescu, cari pe atunci ne erau vecine. El singur și-a desemnat, pe lemn și a compus un teatru mic, de pus pe masă, cu o scenă mică, cortină, culise și tot ce trebuie la teatru.

Când aveau câte o »libră« (10 crețari) își cumpăra coale cu figuri tipărite în culori. »Împărați«, »Regine«, »Printese«, »Pagi«, toată »curtea«, și tot felul de obiecte ce găsea el tipărite, la o librărie, unde era o jidană groasă, care îl cunoștea și-l avea drag pe Victor.

Spunea ea, când a auzit că a murit Victor, cât râdea, când venia el, ca copil, la ea în librărie, și îi tot zicea: »Jidovoaneo roșii! dă-mi iconi«.

Venea într-o fugă acasă, le lipia pe carton, și tăia separat fiecare figură, apoi le lipia pe bețe, scurte, puse în mosoare goale, dela așa ce o isprăvia mama și maica, când coseau la mașină. El adună toate mosoarele!

Așa îl priviam noi cei mai mici, și el tot zicea: »Las' că vegieți voi șie fac!«

Ce nu găsea complet la librărie își desemnă el. Mereu își adunase, culise și persoane pentru piese mici ce și le-a compus el cu mama, după poveștile pentru copii: »Rosa din spini«, »Schneewittchen«, »Fata cu scufița roșie«, și altele.

Toate erau așa potrivite și Dumineca Victor ne dădea: »representații«. El la masă cu scena spre noi, sună clopoțelul și ridică cortina; noi surorile, Tiberiu, Caius Brediceanu, verișorii noștri, frații Dogariu, prietenii lui Victor, și fetele Simonescu cu fratele lor, eram publicul. Cu păpușile în brațe, stam înșirați la teatru.

Cu câtă plăcere îmi aduc aminte de zilele acelea. Îmi plăcea atât de mult! Mai cu seamă în »Schneewittchen« unde înșiră Victor pe scenă atâția pitici! și paturile lor — unul mai mic decât altul. Victor cetia așa de bine, cu glas schimbat, la fiecare persoană ce o mișcă. Era voios că ne place, și în fiecare Duminecă aveau câte ceva nou.

Când juca Petculescu cu trupa lui la Lugoj, Victor era tot pe la teatru, la reprezentații pentru copii, și pe »minagerie«, la »circ«, la »comedie« să vază pe cei cari să luptă.

Piesele ce le juca Petculescu la teatru le reprezentă și Victor acasă: »Chirița în voyage« și altele.

Într-o iarnă, zi de sărbătoare, am jucat noi

D-șoara Laura Vlad.

D-na Lucia Barbu n. Vlad.

copiii, instruați de mătușa Elena Dobrin Rădulescu, și de Victor, — două piese: »La Maia!«, scrisă de mama pentru noi, și »În cămin« scrisă chiar de Victor.

Cu cei doi prieteni Dogariu și fetele Simonescu, am jucat piesele acestea, în salonul D-nei Simonescu, înaintea Damelor, conoștințele mamelor noastre. Victor și Geni aveau roluri principale.

Ce zi frumoasă a fost aceea pentru noi!

Vara, Dumineca, când nu aveam »teatru«, ne cântă un Neamț, înalt, uscat, cu »flașnetă«, și noi dansam, cu băieții și cu servitoarele noastre, »sub poartă«.

Așa am învățat noi să dansăm.

Când mergeam la »Maialul« școlii care pe atunci eră abia așteptat, noi fetele ne pregătam eu cântări. Victor eră mare deja la »școala nemțească«. El fiind mai mare, își închipuia, că e ceva mai mult decât noi! Ne tot imita cum cântăm noi »Oh șie mai cântări șciți voi!... »A, a, a, trăiască Domnișoara« și: »if, if if, trăiască și Franz Iosif!« Așa erau cântările noastre ce le învățam în școală, pe atunci; dar vă puteți închipui, să ne supere el în mândria noastră! Îl certam, și el ne supără și mai mult, zicea: »Dar'ar Dumniezău să ploaie!« (adecă la Maia!).

Când mă gândesc la toate, mi se umplu ochii de lacrimi!

Ce mulțămită ași fi să-l mai aud și acu, cu observările lui făcute în voie bună, numai să fie între noi!..

De »Moșu« acela despre care zice Victor în poezia lui »Moșu țucă puii mici«, știu ce milă îi eră, de bietul moș!

Toți crițarii ce îi aveam adunați, îi dam moșului, și mâncare căpătă dela mama. Nu mai știă moșu, cum să ne mulțumească. Puneă mâna lui sfios, pe capul nostru, și zicea: »Moșu țucă puii mici«.

Se vede din poezie cum l-a impresionat pe Victor, moartea »Moșului«, când l-au găsit servitorii noștri, pe Moșu înghețat afară în drum, lângă poarta noastră. Știu că l-am adus, într'o odaie, în-curte, și dimineața l-au dus în cocie, pe paie la spital, dar pe noi nu ne-a lăsat mama, să-l vedem.

Când erau zile ploioase vara, Victor eră tot pe afară, la drum, cu »corăbii« de hârtie, făcute

de el, și de mama. Le puneă pe apa din șant, și noi, trei fete, surorile la fereastră, să vedem când se înecă corabia.

Mai făcea cornete de hârtie, care le umplea cu năsip, și cărămidă, să le pună la drum, și să se uite cu noi alături, cum le rădicau oamenii, cari treceau cu târgueli. Vesel eră Victor și-i plăcea, să poarte el jocurile, și noi să-l ascultăm.

La o popicărie ce o avea în curte, adună pe toți colegii săi români, între cari și pe Ioan Popovici »Bănățeanul«, pe care noi îl batjocoriam: »Niță mere, peres«, cum ziceau Lugojenii lui tată-so.

Victor se supără și ne mai bătea ca să le dăm »pașie« că iei sunt mai mari.

Așa o viață veselă a dus Victor, până la vre-o 11 ani, — când a plecat tata cu mama, la București la »Încoronarea Regelui și Reginei«. Călo tata s'a bolnăvit foarte greu, și a fost dus la Pesta. Mama a venit singură acasă și atunci ne-am mutat într'o casă cu tata moșu, Rădulescu, și cu maica, numai câteva case mai departe.

Victor eră în gimnaziu deja. Țiu minte, ce greu învăța la »limba latină«. Mama ne da oare de pian, și cântare. Cântam cu el »Un boboc de crin«, un cântec închinat repositaei Princesse Maria a României; și »Hora Griviței«.

Lui Victor îi plăcea să cânte numai »Hora Griviței«. La pian să exersăm »școala« nu ne plăcea. De câte ori ne puneă mama în colț!

Când am isprăvit eu cu școala primară, eram de 9 ani; atunci s'a hotărît mama să meargă la București, cu noi trei fete. Bunul și nobilul general Davila, ne-a primit în »Asilul Elena Doamna«, unde eră el protector.— Pe mama ca profesoară de »limba germană« și pian, iar noi să studiem.

Victor a rămas la tata moșu, să urmeze la gimnaziu, — dar cătră primăvară ne-a scris tata moșu, că pe Victor l-au eliminat din gimnaziu, fiindcă a purtat, cu Ioan Popovici și alții, panglică, tricolor românesc, și au dus cărți românești la școală.

În vacanțe am venit cu mama acasă în doliu, că tata murise iarna la Pesta, și sora Paula, primăvara chiar în 10 Mai la Asil.

Pe Victor l-am luat cu noi în Septemvrie. Mama l-a dat în București la un pension ca să urmeze studiile la Liceul Sf. Sava. Ne scria

Victor la Azil, că-i place în România, și se va face soldat, și ia pe toți Ungurii în »ștapă«. Știa el deja de Vlad Țepeș — numai limba franceză nu o putea ușor învăța.

Uneori mergeam cu mama în oraș, să-l luăm la plimbare, și directorul îl ținea închis că nu știa franțuzește.

Îmi eră așa milă de el, că nu poate merge cu noi. Câteodată venia și el la noi în Azil. Mergeam cu mama prin parcul Cotroceni, care e lângă Azil, numai gardul ne despărțea de parc.

În vacanță am venit iar acasă. El s'a preparat pentru școala militară. A plecat prin August la Craiova, și noi l-am cercetat în Septemvrie, când am mers iar la Asil.

Ce fricos eră, când i-am dat o persecă frumoasă dela via noastră din Lugoj, care am ascuns-o eu, așa sigur, să o pot trece la Vârciorova; a mâncat-o în cancelarie și așa se grăbiă, să nu-l vadă vre-un ofițer. Spunea el cum s'a dus într'o Duminecă la un Hotel să întrebe de rudenii, dar numai a intenția, ca suind treptele să vază, în o oglindă mare, cum îi stă uniformă!

Un ofițer ne-a spus că Victor e băiat bun și învață bine.

Așa a și fost! În școala militară s'a deșteptat Victor la studiu și a eșit la finea anului »gradat frunțaș«.

Dela Craiova a trecut la școala din Iași pe 3 ani, și acolo aveă un profesor bun de pictură, care lăudă talentul lui Victor.

Spre iarnă noi plecasem din Azil că și Laura se bolnăvisse, și a venit maica să o ducă la Lugoj.

Am stat în București la unchiul, Dr. Rădulescu, o lună, în care timp s'a închis școala militară la Iași și Victor a venit la noi.

Într'o zi mă plimbam cu el prin oraș. Mergeam la o fostă profesoară din Azil. Mie îmi părea drumul prea lung și mă durea o măsea. Pe drum i-am zis: »Vino la Dr. Lempart să mi-o scoată, și să spun mamei, că nu mi-a fost frică!«

Victor voios, voia să râd și eu, — îmi răspunse: »Poate crezi tu că ți-o trage d'aftea!« ca să nu zică d'afcea; credea, adecă știa el, ce comic sună vorba asta, dacă pune t în loc de c. Noi vorbiam altfel, ca și în »ștară«. Cu doru însă de Lugoj, — ne aduceam aminte de vorbe Lugojenești, și râdeam tare, nu ne mai gândiam că suntem pe stradă.

Prin Februarie eram la Lugoj deja și Victor iar la Iași. Într'o zi primim știrea că Victor e rău bolnav la Iași, și dacă se va face bine, vine la Lugoj în concediu. Eram chiar la cină când a venit. Ne-a surprins ce slab eră, și cât crescuse, așa repede. Atunci cred eu că s'a atras boala. Ne spunea el că un profesor l-a închis, mai mult din antipatie, că e »de dincoaci«, și l-a ținut două zile într'o odaie rece, să și doarmă.

M'a cuprins așa o milă de el atunci!

Nu știam ce să-i mai facem ca să-l îngrijim mai bine.

După o lună s'a recules, și a plecat înapoi, iar cătră vără a trimis o scrisoare acasă, în care spunea, că e disgustat de viața militară, și roagă pe mama și pe tata-moșu să-l lase, să plece în Italia, să învețe pictura.

Dorința asta nu i-au împlinit-o!

Erau toți îngrijați, cum să plece el dela carieră sigură, la nesigur?

El nu se gândia în pasiunea lui pentru pictură, ce greu va ajunge la vre-un renume!

Eu așa de mult voiam să-l lase bătrânii să-și îndeplinească dorința, și ziceam mamei, că-i dau zestrea mea numai să-l văd mulțumit, să poată studia mai bine pictura.

Nu s'a învoit mama de fel, — și Victor a rămas în școala militară mai departe.

După ce a isprăvit la Iași, a trecut la București în școala de acolo, pe un an. În vacanțe a făcut o călătorie pe »Bricul Mircea«, și la întoarcere, a eșit sublocotenent la »marină«.

Tata moșu cu bucurie i-a făgăduit: »Să știi, Victore că primele epolete de aur ce le ai la uniformă, eu ți le cumpăr«.

Din București s'a oprit întâi pe la mama, care eră cu Laura la Zaizon, lângă Brașov, și acolo au serbat avansarea lui, apoi a vanit la Lugoj.

Eu eram acasă cu bătrânii! Ah! ce frumos eră Victor în uniforma aceea, ce înalt și puternic eră atunci! Am avut o zi de sărbătoare familiară cu venirea lui! Toți îl ascultam cu mult interes cum ne povestea de călătoria lui pe »Marea neagră«, și cum el nu se simțea rău pe Mare. Ne arătă schițe făcute de pe Mare, cari voia să le piceteze în timp liber, și ne cetia și câte o poezie nouă de ale lui.

La plecare, după ce și-a isprăvit concediu nu voia să ne vază triste la gară. Rămânând

acasă, ne plimbam prin curte cu mama, și eu tot plângeam: »Cine știe dacă îl mai vedem la anu?»...

Nu mă puteam obișnui câțva timp cu ideea că Victor iar se duce pe Mare.

Când s'a întors iar, abia în iarna altui an, eu eram măritată. Veniă și la mine la Caransebeș, dar nu mai eră așa de voios, și nici așa de voinic ca în primul an.

Mi-a adus și mie din Constantinopol, pantofi cusuți, cu fir de aur, să-i port la costumul românesc. Știa el că-mi plăcea să merg la petreceri tot în costum.

Ne-a arătat schițele după natură, ce le-a lucrat, în culori, și tipuri de prin Turcia, așa de bine, și naturale, în culori vii — și descrierea dela fiecare oraș unde a stat cu vaporul.

Tot gândiam ce bine ar fi fost pentru el să fi studiat pictura perfect, cu talentul ce se vedeă, din tablourile ce le făcea. Poate ajungea pictor renumit.

Toți superiorii lui îl admirau, cum lucrează de natural picturile.

Se obișnuise el și cu viața de marinar. A avut ocazie să admire natura, și să o copieze, de rămâneă sănătos, ar mai fi lucrat multe!..

Mi-a pictat și mie, aici la Caransebeș, pe o pânză, unde încercasem eu o pictură. Într-o oară a lucrat, un soldat marinar, foarte expresiv!

După concediu acesta s'a dus la »Isaccea« în Dobrogea, acolo eră staționat, și de acolo a făcut ultima lui călătorie pe Mare, cu »Încrucșătorul Elisabeta«. A mers, pe »Marea Mediterană«, și pe »Marea Adriatică«, prin Italia atât dorită de dânsul.

Și de acolo a luat schițe, și a lucrat un caet întreg, curat pictat, în aquarelle și cu descrierea orașelor, — care a voit să-l prezinte »Regelui«, să obțină o bursă pentru a studia pictura.

Boala însă nu l-a lăsat să-și gate lucrul; a venit bolnav acasă, și mai lucră câte-odată la peisage, dar de tot apatic deja.

Știu cum a aruncat penelul odată, și a zis: »Nu mai lucrez nimic«. Așa a rămas caetul cu picturile nesfârșite. Numai descrierile le-a continuat mama după manuscriptele rămase dela Victor. Acasă s'a mai recules puțin, și s'a întors la Isaccea, cu mama, ca să-l mai îngrijască. Aici a mai stat cu mama o vară, — locuia într-o căsuță simplă, unde eră o liniște plăcută, și vol-

bură, în toate colorile, se întindea pe un coridor deschis.

În sufletul lui Victor nu mai eră liniște, — se vedeă bolnav, și nu mai putea servi.

Supărat, amărit; și-a luat concediu nedeterminat, și s'a întors cu mama acasă la Lugoj.

De aici s'a dus pe la Wörishofen, prin Italia, dar toate în zadar.

Victor al nostru eră perdut! Nu pe Mare, în valuri, cum gândiam la plecarea lui în călătorii.

Întors acasă, din valurile lunei, a zăcut în odaia, — în patul unde a dormit ca copil, — până a rămas un schelet.

Îi eră așa greu să vază că plânge cineva, și când m'am dus și eu pentru ultima oară să-l văz, să-mi iau adio dela el, — vai Doamne! abia îmi stăpânam plânsul.

Când tuseă, oftă și suspină! Tăbărit mă ținea de mână, și zicea: »Ce bine ești tu! ești ca o romană; vezi, eu ce am ajuns, și mami e ca o sfântă, așa e de bună; eu mă prăpădesc, și nici ea nu-mi mai poate ajuta cu nimic!«

Vă puteți închipui ce durere sufletească am avut, auzind vorbele lui!

Mama venise iar în odaie, că nu ne lăsa să stăm mult cu-el.

L-am sărutat, și mi-a zis: »Adio Lucio, cine știe dacă ne mai vedem!«

Am eșit din odaie, plângând amar, și am plecat la Caransebeș, că mă aștepta fetița mea cea mică.

La câteva zile, două săptămâni înainte de ce a murit, s'a cerut să-l ducă cu trăsura, afară la moșia maicei, »Pietroasa«, lângă Herendești, să stea la aer, având speranță... că totuș se va face bine.

Mama i-a împlinit dorința. L-au dus încet, pe perini până afară.

În 3/15 Maiu când am primit știrea că a murit, acolo afară, — am plecat cu Laura, la moșie cu trăsura.

Ce zi plină de durere! Îmi părea jalea și mai mare, când vedeam stejarii, cu frunza fragedă verde, și câmpul cu iarבă, și grâul ce o apă lină verde! Tot plin de viață! — și noi mergeam, să vedem un suflet abia întinerit și pierdut, pe veci!

Vântul suflă prin grâul, care se mișcă ca niște valuri ușoare.

Și azi, când e primăvară în Maiu, mă prinde tristeta aceea — fără cuvinte! — gândind la el!...

Ajungând afară la moșie l-am găsit pe iubitul nostru frate în odăița mică, simplă ca la țară, întins în coșciug!...

Țărancile veniau cu flori de »Liliac« și »Lăcrimioare«, și le puneau în coșciug, pe lângă el! Victor iubiă mult florile!

M'am dus și eu în păduricea din vale și am luat, trei frunze de stejar. — cari le-am pus la capul lui!...

Mama păreă mai tare în durerea ei, și ne mângăiă;... dar ce cuvinte pot mângăiă în așa jale?...

Ne spuneă mama cum, cu o zi înainte de a muri, Victor a dorit, să-l ducă în curte, să vază păduricea și verdeața câmpului. Tot ziceă mamei: »Să mai știi mamă că eu voesc să mă îngropați în pădurice, să mă ducă numai cu carul cu boi, și băieți din »Satu mic« unde m'am născut, — să fie pe lângă car! Mișcând mâinile încet în semn de binecuvântare, spre pădurice a zis: »Ce frumoasă e natura! binecuvântată să fie verdeața asta!... eu acusei mă duc«!

Din clipa aceea i-a fost tot mai greu și tot mai rău i-a fost, până la două ore noaptea, când, în chinuri mari, s'a stins!

Așa s'a dus din lume Victor, mândria noastră, și ne-a lăsat, cu sufletul zdrobit de jale!

Eră prea dureros, să vedem, cum a venit un medic din Lugoj, — un jidan, cu tinichigiul să încheie coșciugul cu plumb, ca să-l treacă, peste hotarele satelor, în oraș — fiindcă mama nu s'a putut hotări, să-l îngroape în pădurice.

După ultima slujbă făcută acolo de preotul satului Herendesti, au pus coșciugul într'o ladă, până la hotarul Lugojului, și așa mergeă încet cocia, cu băieți din Satu mic pe lângă el.

Mama și noi mergeam cu trăsura după coșciug!...

La hotarul Lugojului așteptau celelalte rude și cunoscuții, — preoții, corul și carul mortuar, care l-a dus pe Victor, până la cimitir, înconjurat fiind carul de băieți țărani, cu faclii. — Nu

mai am cuvinte să Vă descriu câtă jale am suferit atunci!...

Am rămas cu amintirea lui; și cu cripta rece unde mă duc, când sunt în Lugoj, să-i mai duc flori!...

Acolo ași stă ciasuri întregi, pe o bancă lângă criptă! — În liniștea aceea adâncă, stau și mă întreb: »De ce a voit soartea să ne răpească atât de curând, așa suflet bun, tânăr în toată puterea, cinstit, talentat, iubit!...

Totul tace! nu ne mai răspunde nimeni! Din când în când, o salcie plângătoare își mișcă, încet, crengile, — pare a șopti ceva!... e un freamăt așa lin, ce nu-l pot înțelege!...

Obosită de jale, sărut crucea și plec! gândind: »Ar fi fost prea frumos! N'a fost să fie«!

Fotografia lui ce o am, pe clavier, îmi aduce zilnic aminte de el.

O privesc, când cânt! De multe ori cânt, »Dor de Mare«, de Mureșan, poezie de Nenitescu!

«Când scăpă-voi de fortună
Când la mal o să ma 'ntorc?
Vai! în mintea mea nebună
În zădar speranță torc,
Căci ce e pierdut odată
E pierdut pentru vecie; —
Și ursita-mi blăstămată
Vră, ce-a fost, să ou mai fie!»

Mă gândesc la soartea lui, cântând așa! Un caet cu primele lui schițe din călătoria pe »Bricul Mircea«, e alături de fotografie, il frunzăresc adeseori și oftez!

Atât! Am scris, cum mi-a șoptit sufletul în jalea ce o am și acum după el!

Mângăere mai am, când aud și citesc că îl apreciați, multe suflete luminate și simțitoare!

Nu știu, dacă Vă va fi pe plac, ce am înșirat aici?

Cu stimă
Lucia Barbu.

Caransebeș, 9 Martie st. v. 1908.

Răzbunare.

Se vor miră cei ce mă cunosc; am fost rău, am fost și eu odată rău și m'am răzbunat.

Eram în clasa întâi gimnazială la Brașov. Aveam chipiu cu panglică roșie, vre-o câteva cărți și o frică grozavă de profesorul de latinește.

Eră un om ciudat. Când eră în clasă, îmi auziam bătaia inimei. El se plimbă printre băieți cu niște pași de urs și vai de celce-și mișcă un deget; îl trăsniă cu un linial de-i amorția mâna.

Par'că-l văd și acum mișcându-se prin tăcerea aceea împietrită, vâjeind cu linia prin aer. Din când în când esclamă cu vocea îndesată:

Benvenuto Cellini!! noi nu pricepăm vorba asta, dar ni se părea că trebuie să însemneze trăsnet și pară sau așa ceva; mi-aduc numai aminte că rămăneam încremenit. Când rostiă: Benvenuto Cellini, știam că-i cătrănit rău, dascălul nostru.

Până 'n ziua de azi nu mi-am putut da seama ce rost aveă numele celebrului italian în gura cizmosului nostru dascăl.

În »azilul de noapte« al lui Gorki e un individ care se trezește rostind fel de fel de vorbe înalte ca de pildă: transcendental și altele... și când e întrebat de ceilalți ce zice, el le răspunde; nu știu... am auzit și eu așa...

Cam astfel mi-am explicat eu mai târziu esclamația dascălului nostru, care m'a făcut de atâteaori să tremur.

La dreapta mea, în banca a treia de lângă fereastră, eră un gligan de fecior de pe țara Oltului și-l chemă Pasăre. Mă uitam la el cu evlavie ca la un turn de biserică. Eră îmbrăcat țărănește cu cămașe cu cusături frumoase, încins cu șerpar, și cu niște ghete cu o talpă groasă cât scândura băncii.

Am rămas îngrozit într'o zi când l-am văzut cu un pachet de tutun, făcându-și o țigară în școală. Și-apoi, când stetea cu mâinile pe bancă și-i vedeam degetele osoase și palma aceea mare, m'apucă amețea. Îmi eră frică să-l și agrăesc de teamă să nu se răstească la mine.

Eram bisericos, lucru mare pe vremea aceea, și într'o Duminecă, nu știu cum, m'am rătăcit prin biserică grecească. De aici s'a pornit nenorocirea. Prin mulțimea adunată la rugăciune eră și Pasăre. Ce-o fi căutat el acolo, nu știu.

Mi-aduc numai aminte ce curios mi s'a părut să-l văd pe vecinul meu din școală, aici în biserică.

Și pe când toată lumea se închină, Pasăre al meu cu ochii căscați pe la icoane știți ce făcea? Măncă prune uscate... Da, prune uscate! Îl vedeam cum scotea una câte una din buzunarul sumanului, cum încet încet o ducea la gură, făcându-se că se șterge la nas, cum i se mișcau fălcile, par'car fi supt bomboane și cum pe urmă se făcea iar că se șterge la nas slobozindu-și sămburele în palmă, pe care apoi îl lăsă frumușel să-i cadă jos pe lângă picior.

Eu bisericos cum eram îmi venea să mă reped să-l strâng de gât și să-i strig: porcule!... dar un respect grozav de sf. biserică și de palmele colegului, mă ținea locului. Fierbiam în mine de ciudă. Să mănânce el prune în biserică, asta nu puteam să i-o iert odată cu capul.

A doua zi când m'am dus la școală, m'am suit în picioare pe-o bancă și le-am spus la toți băieții: »Copii, Pasăre eri a mâncat prune uscate în biserică la Greci!« Toți se porniră pe râs, iar eu... ce să vă mai spui... m'am trtezi apucat de un picior și tras jos și-am mai simțit apoi niște pumni sdraveni în spate de mi se părea că s'pe altă lume... Și se făcū liniște, vorba poetului.

Din ziua aceea steteam lângă Pasăre, dar nu mă mai uitam la el. Simțiam numai cum îmi crește în suflet dorul de răzbunare. Fel de fel de idei îmi treceau prin minte; ba să-l ademenesc să vie într'o Vineri în târg, când vine tată-meu să-i arză tata câteva cu biciu s'o pomenească câte zile o aveă, ba să-l iau cu vorba și să-l duc în turnu dela biserică neagră și să-l împing de-acolo să-și rupă gâtul... și câte altele, gânduri de copil!

Vremea trecea și vedeam că nu pot să fac nimic.

Odată, înainte cu vre-o două săptămâni, ciudatul nostru dascăl de latinește ne spune: »Măi, să știți, fiecare are dreptul să-i dea vecinului lui o palmă dacă se mișcă!«

Mi-adusei aminte de asta. Eră singura mea cale de răzbunare. Să se miște Pasăre și să-l cărpesc să-i sară ochii. Și așteptam... Dar de

geaba. Pasăre par'că-mi făcea în necaz: nu se clinteă afurisitul. Steteă cu ciolanele de mâni întinse pe bancă, cu capul sus și cu pieptul afară privind fix păretele din față. Eu, cu un gând la ce spune profesorul și cu zece la vecinul. Dar de geaba!

Am așteptat așa o săptămână, două, nu mai știu câte...

Într'o zi la ora de latinește dascălul eră cătrănit rău. L-am cunoscut după felul cum a intrat în clasă. Nu s'a uitat la noi de loc, s'a dus drept la masă, a luat liniarul și a început să-l vâjeie: Benvenuto Cellini!! și să se plimbe cu pași mari de colo până colo. Eră rău, eră semn rău!!

Mie puțin îmi pasă de toate astea. Eu cu grija mea: să clintească vecinul și să-l tămâi.

Picurau grele clipele, în liniștea aceea de spaimă. S'auziau doar pașii dascălului grozavi cum nu se pot descrie.

Eu fierbiam în mine. Nu mai puteam... Și Pasăre nu se mișcă...

De la o vreme simții cum mă stăpânește tot mai mult pornirea să-l trăznesc, s'o potrivii, nu s'o potrivii. Și când eră tăcerea mai grozavă de numai o muscă s'auziă prin partea ferestrii, când la toți băeții le tremură sufletul la o clipire de ochi a dascălului nostru, eu pleosc odată, fi trântii lui Pasăre o palmă de răsună clasa.

— »Ce e?» se întoarse dascălul brusc și cu ochii inholbați.

Eu tremurând:

— S'a mișcat dle!

Pasăre de colo cu o voce ca din pământ:

— Nu-i drept dom...

— Taci! se răsti profesorul la el.

Eu prinsei curaj:

— S'a mișcat dle și d-voastră ați zis că...

— Bravo... bravo băiete... bine i-ai făcut, măgarul... Să mai cuteze și altădată... Bravo!..

Pasăre suflă din greu..., eu par'că sburam... și-mi eră cald... îmi eră bine! mă răz bunasem.

Tot restul orei de latinește a fost pentru mine un deliciu. Trăgeam cu coada ochiului la vecinul și-l vedeam roșu ca racu și mă bucuram grozav. Și apoi îl auziam cum suflă ca de-o po-vară grea și-mi plăcea.

Dar fericirea mea n'a durat mult. Când am auzit că sună clopoțelul un fior de ghiață m'a săgetat: pleacă dascălul și are să mă bată Pasăre. Și începui să tremur. Când dascălul își luă pălăria și porni spre ușe îmi pierdui firea cu totul și tipai odată:

— Domnule...

Dascălul se întoarse:

— Ce vrei?

— O să mă bată, domnule... o să mă...

— Cine?

— Pasăre domnule!

Dascălul se întoarse la vecinul meu, îl fulgeră odată cu ochii și zise:

— Măgarule!... Să nu te-atingi de el că-i foc și pară... Ai auzit?!

Și-apoi infuriat ridicând mâna să-l turtească: Benvenuto Cellini!!! și eși.

Z. Bârsan.

PASTEL.

În sărutarea lină
Și cald'a primăverii,
Au înflorit și merii
Din umeda grădină.

Podoaba lor se lasă
Ca fulgii de ninsoare,
Pe ochii plini de soare,
În părul de mătăasă.

De mult, odinioară
O primăvară nouă
Sădeă lumini și rouă
În ochii de fecioară,

Dar noua primăvară
Ce-a înflorit grădina,
Acum trezește vina
În ochii de cicoară —

Și peste fruntea albă
Părtașa 'ntâi a vinii
Încep să-și țesă crinii
Îndurerata salbă...

Victor Eftimiu.

Debutanții în muzică.

O scurtă stagiune de operă în București.

De câtu' timp concertele și producțiile de tot felul se țin lanț și, se înțelege, că această mișcare muzicală neobișnuită primăvara, când lumea începe să se ferească de năduhul sălilor, înseamnă ceva. Pe de o parte o trebuință din ce în ce crescândă de a gusta muzica, iar pe de alta pornirea de a se manifesta a atâtor muzicanți-interpreți, cari țin să arate ce pot.

Atât numai că din numărul mereu crescând al celorce îndrăznesc să iasă în fața lumii, puțini, de tot puțini, sunt cei ce sunt îndreptățiți s'o facă, prin puterea talentului și a școlii.

De aceea nu-i ceva greu de închipuit perspectiva dezastrelor. Și cu cât focul rampei și ispita aplauzelor călduroase sunt mai mari, cu atât naufragiul e mai sigur chiar dela debut.

În cealaltă ramură de activitate artistică controlul e mai sigur; începătorul ca și celce e de mult cunoscut se isbesc, și unul și altul, deopotrivă, de puterea criticeii ce nu șovăie decât arareori.

Celor ce se manifestă însă în muzică, li se pare că pot face orice, de îndată ce câțiva amici binevoitori i-a asigurat că sunt fără seamăn, ne mai pomeniți.

Și-atunci, e ușor de înțeles cu câtă libertate pășeste în fața lumii un june tenorino care crede că pe dată ce a cântat, mai așa și mai așa, »La donna e mobile» sau »Parigi o cara» are dreptul să înfrunte lumea cu puterea lui de cabotin.

După fiasco unui concert, dat »pentru desăvârșirea studiilor», junele idolatrizat de câțiva amici »desinteresati» se hotărăște să plece. Unde? De sigur că în Italia, »patria muziceii», »patroana cabotinilor» și etc.

Cu puțin cabotinaj, mofturi făcute prin două-trei saloane pe unde reușește să pătrună, tânărul debutant câștigă câteva simpatii cari îi deschid pungile: Italia e asigurată și Polymnia se pregătește să cuprindă în brațe pe noul cântăreț.

Și cu asemeni procedee, ajutor și de talentul de reclamagii a câtorva »amici» din presa binevoitoare tânărului talent, junele consacrat mare, dinainte de plecare, înfruntă pe oricine i-ar spune că e departe de ceea-ce și închipuie.

Tenorino e însă și cabotin; și nici un control din lume nu l-ar putea împiedeca din calea-i de triumfuri.

Astfel, înarmat cu tot ce-i trebuie spre a sfida lumea se duce în pământul făgăduinței tuturor cântăreților și petrece, fără să se știe bine cum, un an doi »alla bella Italia».

Pe acolo sunt maestri și »maestrini» de toate categoriile. Sunt maestri unde se pot face studii serioase, în schimbul unor onorarii destul de greu de plătit de întâiul venit. Pe la asemeni maestri nu pot să pătrună decât cei ce, pe lângă recomandății strălucite dela oameni competenți, mai dispun și de un fond argintifer strălucit. Deci puțini de tot pot ajunge prin clase de acestea de cânt.

Maestrini însă, cabotini de meserie ei înșiși, sunt fericiți când le dau asalt simpaticonii, mai mult sau mai

puțin fără voci — deci cantități negligeabile, și îi primesc ușor în rândul elevilor ce le măresc faima.

Altădată clasele de cânt ale măestrilor italieni se bucurau de alt renume.

Dovadă, prețioasele date ce le aflăm în câteva însemnări ale lui Berlioz, de pe vremea când își făcea studiile în Italia. Și însăș acele notițe, pline de ironia firească a marelui compozitor francez, sunt date prețioase, ce ne dau, într'o bună măsură, nota decadenței vestitelor școale de cânt italiene.

Trecerea dela studiul amănunțit al tuturor tainelor vocii, cu o deosebită luare aminte la emisiune, s'a făcut cu o repezițiune uimitoare spre faza fatală a îndrăgirii cântecului explosiv, caracteristic tuturor cântăreților italieni de azi. Maestrinii, deci, fac ceea-ce știu; ceea-ce simt că se potrivește cântăreților patriei lor. Și când îi vine unuia înainte un biet tenorino, cabotinul nostru cu glas claponic, mai întâi dă din umeri încurcat. Nu-i o voce. Apoi înțelege că e vorba de altoeva: »dumneata trebuie să cânti lucruri ușoare, trebuie să studiezi bine lieduri. Și da-i cu lieduri!

După un an junele e în stare să abordeze cu succes problematic o scenă de »cafee-chantant» din străinătate, iar pentru studiile făcute capătă patalamaua necesară și se întoarce în patrie.

Acum însă s'a schimbat românul! Are pletele lăsate binisor, pălărie enormă, mai ales cenușie — nuanța tenorilor italieni, — vorbește în mezzo-voce și tușește câte odată în o nuanță acută ce-ar vrea să spuie parcă »și eu sunt tenor!» (Deci tot cabotinaj în primul rând.)

Cântă în două-trei saloane pe unde știe să-și întretie cu dibăcie simpatiile, executând gratuit câte un »lied» învățat cu maestrino dela Milano, mai atacă și vre-o romanță ușoară, și e sigur de simpatia generală din două-trei cereuri.

Dă un prim concert »după sfârșirea studiilor în Italia», sau »prim tenor din clasa maestrului Cabotiniani din Milano» și umple sala.

Cântă patru bucăți bine știute, învățate un an întreg, nu bisează nimic căci are amor-propru omu și se teme.

Iar a doua zi »amiciei» dela gazetele favorabile, trimbiță »marele succes obținut etc.»

Și ia să îndrăznești să spui că îi e vocea cu mult sub mijlocia cuvenită și că e departe de a fi înțeles cutare sau cutare bucată, că ți-ai și găsit beleaua cu tânărul cabotin.

Astfel armat pentru activitate artistică, junele nu se mai stânjinește de nimic, până când dă Dumnezeu și e angajat pe câteva reprezentații cu o trupă de operă italiană.

Și atunci, în mijlocul șuerăturilor și ovațiilor neplăcute, el se deșteaptă ca dintr'un vis și, fără să aibă puterea de a se resemna, el mai îndrăznește încă odată, și ia, până ce publicul prins de milă îl iartă și-l lasă să se »nfașure în laurii isbâozilor închipuite.

O trupă de operă italiană omogenă în care am avut vre-o cinci elemente bune de tot, a dat o serie de reprezentații cu atât mai interesante cu cât s'au auzit, întâia oară, patru opere nouă.

Partea bună a acestei trupe de operă italiană eră perfectă înțelegere a calităților, și defectelor fiecăruia din cântăreți de câtră maestrul concertator, un muzicant încercat și foarte conștiincios.

Dintre operele nouă date, se cuvine să amintesc îndeosebi de »Werther« capodopera maestrului francez Massenet și de »Madame Butterfly« a lui Puccini.

Căci dacă ni s'a dat și dramatica »Fedora« a lui Giordano și slaba compoziție simfonică »Iris« a lui Mascagni; dacă am avut o »Normă« masacrată, fiindcă această lucrare a lui Belini nu mai spitește azi pe marile cântărețe, și, când se găsește câte una să o cânte, nu mai află parteneri cuviințioși; dacă s'a dat cu destul succes admirabila »Tosca« lui Puccini, nu aceste reprezentații, toate la un loc, ar putea să însemne cât »Butterfly« și »Werther«.

Cea dintâi arată, cu o strălucită putere, hotarele în care se frământă un compozitor când a dat tot ce a putut da. »Butterfly« e ceva cunoscut, o operă plină de Puccini inspirat de duioasa lui »Bobemă« și de tragica »Tosca«. Ici colo își mai aduce aminte de Gounod, fie de »Faust«, fie de »Philemon et Baucis« și ca un refren obsedant îi răsar înainte diferitele motive caracteristice ale celor două bune lucrări din întâia lui activitate.

Toate însă cuprinse într'o atmosferă simpatice, în acordurile acelea atât de pucciniane că încep să-i facă școală, dau o alcătuire grațioasă de muzică recreativă, ici și colo duioasă.

De altfel și subiectul ce l-a câștigat pe maestrul italian e demn de așa ceva. E o pagină din dragostea femeii orientale, o japoneză — Madame Butterfly — care rămâne credincioasă trei ani unui oficer englez, necunoscând, sârmana, firea schimbăcioasă a occidentalului care se și însoară cu alta, în țara lui și ea se mângăie, așteptând cu copilul, pe care îl are.

Când află, la sosirea lui că e însurat, și că voinde să fie loial îi ia copilul ca să-l crească, nenorocita japoneză se omoară.

Dragălașia de simțăminte a femeii acesteia ce-și trece vremea cu copilul, privind pe mare apariția unui catarg renăscător de speranțe, psihologia aceasta a femeii merită să ducă viață de schit, în tovărășia copilășului ei, acest libret rafinat cerea o muzică rafinată. Și, cu toată sărăcia de inspirație, Puccini a reușit să fie grațios, delicat ca și biata crisantemă uitată.

Parți caracteristice sunt numai vre-o două trei motive cuprinse într'o culoare orientală bine încrezută — poate chiar motive japoneze — însă așa cum e în întregime, Madame Butterfly cu greu poate sta alături de »Tosca« și mai ales de »Bohema«.

Cu mult mai complicată și mai grea compoziția lui Massenet brodată în jurul romanului pasional al platonului Werther, are atâtea calități mari de orchestrație, ca într'unele clipe, fără să mai privești pe scenă, înțelegi tot din desvoltările orchestrale.

E o muzică plină de dramatism și, în același timp, atât de mult corespunzătoare stărilor sufletești ale eroilor că, nu arareori, deslușești ce poate să mai spună cântărețul sau cântăreța, din cele ce începe să preludieze cutare element din orchestra.

Afară de aceasta o putere de simfonist a lui Massenet, atât de puternic manifestată și în alte lucrări, te uimește în fermecătorul intermezzo — în bătaia lunei — pe care îl desvoltă când Werther se întoarce cu Loti dela serata fatală amândurora.

Apoi, arderea scrisorilor dela începutul actului al patrulea, jocul flăcărilor, pâlălaia ce cuprinde rând pe rând semnele iubirii desperate, e o altă mică minune de muzică simfonică în care simți că trebuie să închizi ochii și să uiți tot ce e în jurul tău ca să zărești ceea ce spune, ce arată orchestrația.

Pentru aceste două frumuseți date acum, primăvara, de trupa de operă ce făcuse stagiunea de iarnă în Rusia, suntem cu atât mai fericiți cu cât micile slăbiciuni, neînăturabile oricărei trupe de acestea, sunt și mai bătătoare la ochi la trupele neomogene, cu elementele discordante.

Și aceasta a fost o trupă perfect omogenă, ceea ce înseamnă ceva.

B. Lăutarul.

Atâta dor de tine...

E primăvară! Uno
Privighetorilor
Să le-ascultăm concertul
În nai și piculină...
Melancolia dulce
A cântecului lor
Pe suflet ne va pune
Durerilor surdina...

Atâta dor de tine
În pieptul meu s'a strâns,
Că'n noaptea fermecată
Când îmi vei fi aproape,
Culcat pe mâna-ți albă
Voi isbucni în plâns, —

Și poate vei pricepe
Că'n tremurul de pleoape,
În lacrimile mele,
În plânsul meu nebul
S'ascunde dulcea vorbă
Ce nu 'ndrăznesc s'o spun...

Victor Eftimiu.

Adevărul.

Motto: »A gróf Karácsonyi palotában Herceg Ferencz ez alkalomra írott »A Jevél« című kacsagató bluettójét mutatták be... Mocsosny Antal egy fölszegen szerelmes tanár szerepében váltott ki sok kacagást a közönség sorából.*)

Ziarele maghiare din Budapesta, 17 Mai.

De luni de zile asistăm la un războiu crâncen în publicistica noastră. O polemică ascuțită a luat proporții neobișnuite. S'au aruncat, în cursul acestei campanii, cuvinte grele, lovituri pătimase. S'au adus pe teren toate armele din arsenal și s'au întrebuințat, pentru smulgerea biruinței chiar și mijloace cari nu mai ținneau seamă de îndatoririle pe cari le cere »lupta dreaptă«. Acum războiul e pe sfârșite. Cel puțin așa îți vine a crede, când vezi, părăsindu-și adăpostul prielnic, o seamă de oameni cari s'au bucurat totdeauna de ocrotirea păcii și cari acum au început să facă plimbări pe câmpul de luptă, deplin conșienți că nu mai primesc lovituri și pot da, fără pier a pericol, chiotul larg de triumf. E o plăcere destul de vulgară această și cei cari o simt pot avea dbar mângăierea că sunt mulți. Vom fi iertați, dacă nu ne vom înșirui în rândurile lor și acum, după potolirea patimilor, vom încerca să spunem un cuvânt sincer într-o chestie de mare importanță pentru viața neamului nostru.

E vorba de articolul dlui Taslăuanu. »Două culturi care a stărnit discuția aprinsă și fulgorele de mânie ale dlui Aurel C. Popovici.

Dacă trecem cu vederea unele judecăți pripite și acceptăm lămuririle ulterioare în cari se desfașura clar intențiile autorului, fondul acestui articol se reduce la afirmarea, că în sânul cărtăririi noastre se ivesc zi de zi, tot mai multe, îndemnurile unui egoism îngust, cari pot compromite legătura de solidaritate firească între cele două categorii sociale ale neamului nostru cari sunt: țărănimea și cărturarii.

Să stăruim puțin asupra acestei chestiuni.

Din zile de demult până deunăzi poporul nostru în această țară a trăit prin o singură patură socială, prin țărănime. Aceleași suferinți, aceleași credințe sbuciumau pe bieții plugari legați de glie pe tot cuprinsul acestui pământ. Uniți prin îndemnurile acelui-aș trau, acelorași datini, iobagii de »legea românească« aveau o singură mătă pentru gândurile și nădejțile lor, și la Murăș și pe Târnave și pe malul Crișurilor, în căsuțele albe sub acoperișul de paie, trăiau un singur suflet fărânat în mii de părțiole. Ca fața unui lac din »munții noștri« așa era sufletul acestui popor. Soarele îi lumina deopotrivă suprafața undelor și trezea aceleași răsunări de raze, iar viforul îi tulbură la fel adâncurile și o picătură din acest

*) În palatul contelui Karácsonyi s'a dat farsa lui Herceg Ferencz scrisă din acest prilej. Antoniu Mocsosny în rolul grotesc al unui profesor îndrăgostit, a stărnit mult râs în rândurile publicului.

întins de apă îți lămurea taina lui. Neamul nostru era o unitate.

Ca pe un popor de țărani, ne-a ajuns anul de sgođuire: patruzeci și opt. În vremea îndelungată a domniei feudale ni s'au prăpădit aristocrații cari și-au sacrificat pe rând toate atribuțiile lor etnice și au fost înghițiți de clasa dominantă străină. Loviți de sus fără nici un sprijin, povățuiți de scriptura evangheliei și îndrumați arare de cărja arhierescă, — acești oameni năcăjiți au petrecut veacuri întregi. Cei ridicați din rândurile lor prin vre-o întâmplare a sorții, au rătăcit în tabăra de unde venea porunca și »slobozenia celor mai mari«. Numai puțini, foarte puțini au fost acei bărbați cărturari smulși din sânul țărânimii, cari în acest timp purtau în sufletul lor dragostea pentru mulțimea obidită. Calauziți de avântul generos al vremii, cu inima sbuciumată de sentimentul unei repulziuni împotriva nedreptății de care și ei înșiși pătimeau, acești cărturari erau în mod firesc destinați pentru rolul de conducători ai sorții celor mulți. Din framântarea unor patimi de veacuri, cari au dospit amărăciunea țărănilor noștri, cei câțiva oameni cu carte au înțeles drumul ce trebuia urmat. În focul luptei care se deslănțuia, ei erau expresia conștiința a unui ideal comun, ogîndit în inimile tuturor. Pașirea lor avea atribuțiile celui mai desăvârșit altruism înfrățit pe deplin cu aspirațiile mulțimii. Aveau deci o legătură de înfrățire sufletească cu mulțimea, aveau cinstea și încrederea țărănilor. Asupra lor se concentră toate privirile, gestul lor domina masele de lănceri, povata lor era cuvânt de ordine. Ei erau concretizarea tuturor nădejților înfrirate în întunec care izbucneau în deslănțuirii pătimase. În dânșii vedeau țărani pe omul iscusit în povețe, menit să-i răsbune și să le croiasă o soartă mai bună. Acestor oameni cu sufletul pătruns de idealul lor, cu inima țărănească sub hainele nemțești le-a dat poporul un nume atât de curat din care se deslușește atâta intimitate, atâta cinste și încredere. Le-au zis: domnii noștri. Cine a ascultat la vatra țărănească poveștile unui moșneag, care spunea de Iancu pe câmpul dela Blaj, ori pe crestele mușților apuseni, cine a auzit glasul unui moț bătrân și s'a înfiorat de fulgerele din ochii lui, acela s'a putut pătrunde de înțelesul pe care l-a pus poporul în cuvintele: domnii noștri...

Dela 1848 și până astăzi au venit două generații. Prin inaugurarea vieții constituționale, între altele, au început să se schimbe și împrejurările sociale ale neamului nostru. Din țărănimea lipsită cu totul de creștere culturală, în condiții economice destul de vitrege, având în suflet ințipărită amintirea atâtor ani de umilință istorică, au început să răsara, pe ici pe colo, oameni trecuți prin școli. »Domnii noștri« s'au înmulțit, zi de zi, și au ajuns astăzi să alcătuiască o nouă patură socială. În cursul acestor cincizeci de ani însă încrederea tradițională a fost știrbită pe alocurea de urmași și sentimentul de frățietate între cele două categorii sociale a slăbit.

Ce s'a petrecut anume în acest restimp? Obida mas-

selor țărănești n'a găsit alinare așteptată. Au rămas și pe mai departe vii și chinuitoare aceleași nevoi. Truda acelor suflete curate cari au fost cei dintâi din »domnii noștri» a suferit tot mai multe înfrângeri. Încrederea pusă în puterile lor n'a putut aduce roadele așteptate și desamăgirea a trezit clipele celor dintâi șovăiri. În rândurile răsfețe ale cărturării înfiripate de curând, au început a se ivi mișcări de dibuire, proprii tuturor tagmelor improvizate. După zilele de ridicare unitară a neamului au urmat anii îndelungi de desfășurare înceată a intereselor particulare. Prin diferențierea socială s'a dat naștere și unei diferențieri de interese. Cei mai mulți din cărturarii ridicați erau prin profesia lor îndrumați la șerparul țaranului, care le da hrana de toate zilele. Cariera celor mai mulți — în situația anormală a împrejurărilor politice — se întemeia pe acest șerpar al bietului om dela sate, platnic, răbduriu, stors de tot. Schimbându-se relațiile vieții politice tot în paguba noastră, aceste împrejurări s'au înăsprit din zi în zi. Prin educația străină încă s'au mai stângeni indemnurile sufletelor și cu vremea s'au furisat între noi tot mai multe tendințe de egoism îngust, îndrumările unui spirit de căpătuală cari alterează echilibrul intereselor vitale între cele două pături ale poporului nostru.

Să fim drepti! În mijlocul nostru au început a se ivi oameni pentru cari tradiția ideilor generoase, sămănate de înaintași, a ajuns o dogmă învechită, fără putere. O seamă din intelectualii noștri au compromis legătura de intimitate sufletească a generației dela patruzeci și opt cu masele poporului. Câți nu cunoaștem noi, astfel de indivizi cari prin purtarea lor au izbutit să schimbe în mintea țaranului straiile nemțești într'un simbol de exploatare a plugarului năcăjit. Cunoaștem o mulțime de »intelenți» călăuziți de pofta îmbogățirii pripite, împinși în toate faptele lor de un egoism brutal. Îi vedem cu-vântând la adunări, aruncând vorbele unui retorism fără suflet, cum începându-se odată pe an prin un »dar» de douăzeci de coroane trâmbițat la gazeta. Îi vedem trăind și murind și împărțind daruri și făcând pe »frunțașii» și ni se urcă sângele în obraz când cutare sătean stors în urma »afacerii» își încheie povestea: »Așa să-mi ajute Dumnezeu, cum ți-am spus adevărul domnule»... S'ar părea că în sufletele hămesite e o sete bolnavă dospită din florul atator generații de strămoși chinuți și flămânzi — cari cer alinare prin rostul acestor urmași... Oricare dintre cetitori poate desfășura mai departe această idee jalnică și poate număra pe degete...

De-o seamă dintre cei »sus puși» ce să mai vorbim? Cuvintele ungurești puse cu atâta amărăciune în fruntea acestor rânduiri sunt argumentul cel mai clar. Ni se înmulțesc oamenii cari în bucuriile și durerile lor se de-partăază de ale noastre, cari în interpretarea datorțiilor lor naționale nu mai țin seamă de adevăratele trebuințe ale neamului. Căci în adevăr, cine își poate închiplu o mai nesocotită jgălire a sentimentului său de mândrie legitimă, ca atitudinea de izolare desăvârșită a celui legat de tine prin porunca tainică a frățietății de sânge? Tu ținere care îți tângești trailul nevoias din fărâmiturile unui stipendiu, în mansardă din etajul al treilea între jidanii din Budapesta, tu culegi strașnice învățăminte ale

dragostei de neam! Și tu scriitor român care te sbuciumi de durerile tuturor, care te cutremuri, ca o mimoză bolnavă, de orice adiere a vânturilor dușmane, tu încă ai un prilej de întărire a credințelor tale, când un descendent al unei familii cu rădăcini atât de puternice în conștiința publică a neamului tău, stoarce aplauze meritate pe urma tiradelor lui Herczeg Ferencz! Scrie-ți înainte versurile, smulge cât poți din inimă, coboară pe hârtie orice fior din sufletul acestui neam fără noroc și ai mângâierea că nu vei izbuti niciodată să te ridici în mintea alor tăi, alături de cutare jidovaș cu pistrii care încoacează rime insipide în plimbările de pe malul Dunării! — Aceste sunt învățăminte grozave. Răceala pe care o trezesc în suflet se curmă cu greu. Inzadar sunt toate contribuțiile unei generosități de ocazie. Noi nu vrem astfel de interpretări ale sentimentului de jertfă cari ingenuunchiază mândria unui popor. Indemnul sufletului deosebește darul de bacșiș. Și noi știm cu toții că demnitatea zdrențuită a unui neam nu se mai poate peteci prin bilete de bancă. Noi vrem sufletul, dar vedeți, sufletul se duce departe, tot mai departe...

Neamul nostru e pus astăzi în fața unor probleme cari nu se pot rezolvi decât prin o puternică disciplină a tuturor rândurilor. Trebuie să apropiem și orânduim mulțimea, să unim toate indemnurile de luptă, să înfiripăm o oștire stăpânită deopotrivă de puterea unei idei. Mișcarea noastră de astăzi e menită să închege toate murmurele de durere și din înrudirea lor să creeze puternicul temel moral al unei acțiuni unitare. În aceste zile de grea cumpănă nu poate exista decât o singură formulă a îndatoririlor obștești. Orice tendință de a crea un sentiment de solidaritate într'un cerc de oameni se întemeiază pe omogenitatea de interese și indemnuri a elementelor menite să formeze o grupare. Nu se poate închiplu solidaritate între oameni ale căror interese se ciocnesc, sau ale căror indemnuri servesc scopuri opuse. Iată de ce în mișcarea noastră, noi încă trebuie să ținem seamă de categoriile din cari vom să închegam o forță colectivă, să pipăim pulsul lor, să le judecăm cu toată liniștea echilibrul actual și să căutăm pe ce căi se poate ajunge la o legătură trunică. Acesta e deci timpul când trebuie să ne măturăm păcatele interne, să ne premenim. Acum e timpul să lămurim și fixăm definitiv în conștiința poporului valorile morale ale oamenilor. Și tot acum e timpul suprem să începem munca de regenerare a nivelului moral în viața noastră publică. Prin spiritul nou al unui altruism cinstit, noi, generația de astăzi, trebuie să reintronăm vechea încredere făcătoare de minuni, între popor și »domnii noștri».

E datoria tuturor oamenilor cari au un rost în viața publică să se angajeze la această luptă de primenire. Și e mai ales datoria publiciștilor să fie în rândurile cele dintâi în această luptă și să primească cele dintâi lovituri. Aceasta e o datorie națională, o trebuință care nu poate suferi amănare. Poate fi botezat acest avânt oricum »socialism» chiar, — porecla e indiferentă, — dar e vremea să-l pornim din toate puterile. Să ridicăm deci vălul de pe toate minciunile cuvioase, să le zicem pe nume păcatelor cari bântuie societatea noastră și să aducem un suflu aspru de sănătate, care să învieze viața noastră publică. Și să nu ne temem de sughițele cărcotașilor mă-

runți. Așa a fost de când e lumea: numai peste ruinele de cadavre s'a putut înfișe pe parapet steagul biruinții.

În serviciul acestei idei s'a angajat și scriitorul articolului «Două culturi» și călăuzit de intenții curate s'a năzuit să înfașeze o problemă de mare interes pentru noi. A avut desigur judecăți pripite, afirmații neîntemeiate acest articol, dar fondul lui — cum am văzut — nu e brodat pe un neadevăr, ci dimpotrivă e izvorât din preocupările noastre zilnice. Iată de ce e nejustificată

violența surprinzătoare a dlui Aurel C. Popovici și desgustătoare injuriile acelu cor de cârtitori improvizati, cari s'au socotit în drept să-și părăsească adăpostul tacerii care i-a ocrotit.

Nu ne dor nici îngăimările presei maghiare. Am fost totdeauna de credința că un popor care are puterea de a nu-și ascunde păcatele, nu e lipsit încă de puțința premenirii sănătoase.

Octavian Goga.

Din literatura străină.

Synnöve Solbakken.

de Björnsterne Björnson.

Capitolul III.

În sat se răspândiseră fel și fel de vorbe, nimeni nu știa însă ceva hotărît. De când se confirmaseră, Torbjörn nu mai da pe la Solbakken și lumea era foarte nedumerită. Ingrid însă mergea adeseori și făcea cu Synnöve plimbări lungi prin pădure.

— Să nu stai prea mult — îi strigă maică-sa din ușe.

— Nu, nu — răspundeă Synnöve, dar nu se întorcea până seara.

Cei doi pețitori veniră din nou. Mama le spuse: „Ea singură să hotărăscă” iar Guttorm fu de aceeaș părere. Când, însă, o luau deo parte s'o întrebe, Synnöve răspundeă „nu”.

Pețitori veniau mereu, dar nu s'a pomenit să-și fi aflat vre-unul norocul la Solbakken.

Într'o zi, pe când frecau amândouă șustarele de lapte, maică-sa o 'ntrebă pe cine are de gând să ia.

Întrebarea neașteptată o făcu să roșiască.

— Ai făgăduit cuiva că l aștepti?

— Nu — răspunse ea repede. Pe urmă nu mai veni vorba despre asta.

Cum, în tot ținutul, era cea mai de seamă și mai avută dintre fete, o urmăreau priviri lacome, de câte-ori venea la biserică, singurul loc unde o puteai vedeă. Fiind părinții ei Haugiani, n'o 'ntâlneau niciodată la joc și la petreceri.

În biserică, scaunul lui Torbjörn era 'n fața ei, dar oamenii băgaseră de samă că niciodată nu vorbeau unul cu altul.

Totuși, bănuia fiecare, că o legătură trebuia

să fie între cei doi și, fiindcă nu se purtau ca alți îndrăgostiți din sat, începură să colinde fel și fel de vorbe pe socoteala lor.

Torbjörn nu le era oamenilor pe plac. O simția și el, din care pricină era și mai aspru, când se întâlnea, pela nunți și la joc, cu alți flăcăi, și de obicei sfârșiau cu vre-o bătaie. De altfel bătaile se răreau pe măsura ce creștea numărul celor ce simțiseră voinicia lui Torbjörn și așa, se obișnui băiatul să nu mai sufere pe nimeni, să-i stea 'n cale.

— Te-ai făcut acum bărbat, fătul meu, și ești stăpân pe brațele tale, nu uită însă că ale mele sunt poate mai tari, îi zicea tată-său, Sämund.

Toamna și iarna trecuseră. Soseă primăvara și satul nu știa încă nimic hotărît.

Atâta se tot vorbise de pețitorii alungați, încât, la urmă, o lăsară și pe Synnöve în plata Domnului. Ingrid era însă neîncetat în jurul ei și se pregăteau amândouă să meargă împreună la munte. Guttorm Solbakken cum-părase un petec de pășune lângă livezile Granliden...

Glasul lui Torbjörn răsuna în munți, unde cântă lucrând și rânduind una-alta pentru să-lășul fetelor.

Într'o zi senină, cam pe 'nserate, după ce-și isprăvisese lucrul, s'așezase la odihnă și se gândia la câte toate și mai ales la cele ce se vorbeau prin sat. Întins pe spate, în iarba ruginie, cu brațele căpătăiu sub cap, se uită la cer cum se bolteă, albastru, pe deasupra crestelor înfrunzite ale copacilor.

Frunzele verzi, cetinile brazilor se legănau ca apele tremurătoare ale unui izvor, pe albas-

trul cerului, iar crengile întunecate, cari brăzdau bolta în toate părțile, zugrăveau tot felul de icoane ciudate...

Cerul se zărea numai din vreme 'n vreme, când se dădea câte-o frunză înlături, iar ceva mai departe, acolo unde nu se mai împreunau crestele copacilor, se ivea ca un râu lat, albastru, alergând în cotituri zburdalnice și se pierdea în șerpuiți uriașe.

Închipuirea luă aripi și 'ncepă să-și plâzmuiească din tot ce vedeă, icoane minunate . . .

Mesteacănul, cu mii de ochi șagalnici, râdea iar în spre cer. Bradul stătea tăcut și disprețuitor și 'mpungea cu acele lui în toate părțile, căci din ce se domolea aerul, răsăreau tot mai mulți slăbănogi, creșteau și-și vârau frunzișul proaspăt chiar sub nasul bradului.

— Unde-ați stat toată iarna, dacă nu e cu supărare? — întrebă bradul . . . își făcu vânt și-l trecură sudori de rășină în căldura nesuferită. — Asta-i chiar prea de tot; așa de sus la miazănoapte? Pfiu!

Alături eră și-un brad bătrân, cu creștetul cărunt și se uita mândru pe deasupra tuturor, își aplecă ramurile pieziș și prindea de moț câte-un paltin obraznic, de-l făcea să tremure din încheieturi.

Oamenii rupeau mereu crengile bradului năstrușnic, până când într'o zi, sătul de așa purtare, se înalță deodată atât de sus în văzduh, încât brăduțelul plâpând de lângă el îl întrebă speriat de s'a gândit și la viscolul iernei?

— Dacă mă gândesc la viscolul iernei, întrebi? — zise bradul și, ajutat de Crivăț, plezni brăduțelul peste urechi de-și pierdă, bietul, cum pătu! Destul de rău.

Bradul ursuz și vânjos își implantase așa de adânc piciorul în pământ, de-i ieșau degetele la șase coți depărtare și erau și-acolo mai groase ca o salcie la locul cel mai gros al trunchiului ei; chiar salcia făcuse într'o sară — cam rușinată — mărturisirea asta hameiului, care o 'nlănțuia îndrăgostit.

Bradul bărbos, încrezut în puterile lui își înalță crengile una după alta, sus în văzduh, peste puterile omului, strigând amenințător:

— Măcelăriți-mă și-acuma, dacă vă mai dă mâna!

— Nu, pe tine nu te mai pot despoia — zise vulturul; apoi se coborî maiestos, își adună ari-

pile cu demnitate și începă să-și curețe, de pe pene, sângele vulgar de oaie.

— Am de gând să-mi chiem regina să-și duzeze cuib aici... Își caută loc de ouat — șopti mai încet și-și privi rușinat picioarele goale... îl năpădiră o mulțime de amintiri dulci, din zilele dintâi ale primăverii, când te 'mbată și te scot din firi, razele calde de soare.

Apoi își ridică capul și se uită în sus pe sub sprâncenele umbrite de pene, spre stâncile negre, să vadă dacă nu se rotește pe-acolo regina, obosită și trudită de povara ouălor. Se avântă deodată și 'n curând bradul îi văzu pe-amândoi cum vâsleau în zarea albastră pe deasupra vârfulor celor mai înalte, sfătuiindu-se despre rostul căsniciei lor. Și-l cuprinse un fel de neliniște căci, cât eră el de mândru și încrezut, nimic nu l-ar fi făcut mai fericit ca cinstea de-a legână în creștet o păreche de vulturi.

Iată-i că se coboară și vin deadreptul spre brad.

Nu mai stătura de vorbă ci s'apucară îndată s'adune crengi. Bradul se 'ntinse și mai și; nu e vorbă, nici nu se găsiă nimeni prin prejura să-l poată împedecă.

Când văzură însă ceilalți copaci, ce mare cinste-l ajunse pe bradul cel bătrân, se 'ncepă zvon mare în pădure. Un mesteacăn gingaș și mlădios, care se oglindea în apa limpede a unui pârâiaș, își închipuia, cu tot dreptul, că i se cuvine ceva din dragostea unei păsăruici sure, care-și făcea somnul de amiazi în frunzișul lui. El îi suflase în cioculeț toate miresmele lui și-i ținuse vermișorii pe frunze, ca să-i prindă mai ușor; ba chiar, în căldurile mari, îi împletise și un coperiș des de frunze și rămurele proaspete, încât păsăruica se hotărî să s'așeze aci pentru toată vara. Dar s'a lăsat Vulturul în bradul cel mare și ea trebuia să plece. Ce jale! Și-a ciripit un cântec de bun rămas, dar încet de tot să n'audă vulturul.

Tot așa le merse și vrăbioarelor mărunte dintr'un tuș de soc. Ele duceau acolo o viață așa de nelegiuită, încât un sturz care locuia alături într'un frasin, nu putea s'adoarmă nici odată la timp, din care pricină, prea adeseori, ocără strașnic; cintețul din copacul vecin răsese odată, de eră mai mai să se rostogolească de pe creacă... Dar acum văzură vulturul în bradul cel mare! Și sturz și vrăbii și cinteț și

tot ce aveă aripi trebui să zboare în ruptul capului. Sturzu se jură, în sbor, că nu-și va mai închiria sălaş în apropierea vrăbiilor.

Și rămase pădurea părăsită și gânditoare în razele vesele de soare. Bradul cel mare aveă să-i fie toată bucuria de-acum; dar ce bucurie pustie! Cu frică se plecau copacii de câteori trecea vântul dela miază-noapte.

Bradul cel bătrân biciuia văzduhul cu crengile lui puternice, iar vulturul se roteă împrejurul lui liniștit și chibzuit, ca și când ar fi fost iac'aci un biet vântuleț, ce aducea ceva din tămăia pădurii.

Dar întreg brădetul se înveselise: nici unul nu se mai gândea că ei nu vor mai legăna nici un fel de cuib în vara asta. — La oparte! — ziceau toți; — suntem și noi din neam! . . .

— Ce gânduri te bat? — întrebă Ingrid răsărind zămbitoare dintre crengile pe cari le dase la o parte.

Torbjörn se sculă:

— Multe-ți trec uneori prin minte — și se uită semet la creșetele copacilor. Prea multe vorbesc oamenii prin sat! — mai zise apoi scurându-și praful de pe haine.

— Ce-ți pasă tie de ce zic oamenii?

— Știu eu? De altfel, pân'acuma nici n'a zis lumea c'aș fi făcut isprăvi, pe cari să nu am de gând să le fac, cu toate că nu le-am făcut încă.

— Urât vorbești!

— O fi; dar așa e!

Ea se așeză în iarbă, el rămase alături de ea, în picioare, privind drept înainte.

— Și e ușor să mă fac așa cum vor oamenii să fiu! Mai bine m'ar lăsa cum sunt.

— Și-ai fi totuși numai tu cel vinovat.

— Se poate — dar și ceilalți își au partea de vină, dacă e omul așa sau așa . . . Îți spun drept mi-e dor de liniște, vreau pace! strigă el și se uită în sus la vultur.

— Torbjörn! murmură Ingrid.

El se 'ntoarse răsărind spre ea:

— Liniștete-te. Cum ți-am spus: multe-ți trec une-ori prin minte . . . Ai vorbit azi cu Synnöve?

— Da; ea s'a și dus la stână.¹⁾

¹⁾ Pășunile pe munții Norvegiei, sunt uneori la 5—6 leghe departe de curte. De obicei se duce una din fetele țăranului cu turma sus la munte și acolo petrece singură (cu slugile) toată vara într'o colibă cu un pat, masă și scaun, nevzând pe nimeni-decât, poate, ici-colea pe iubitul ei.

— Azi?

— Da.

— Cu vitele dela Solbakken?

— Da.

— Tralala!

— Mâne dăm drumu la vite, zise Ingrid, ca să-i întoarcă gândurile aiurea.

— V'ajut și eu.

— Tata vrea să vie el.

— Așa?

— Tata a întrebat azi de tine.

— Adevărat? zise Torbjörn; își tăie cu cuțitul o creangă și 'ncepă s'o curețe . . .

— Ar fi să vorbești mai des cu tata — îi zise ea cu blândețe — el ține mult la tine.

— O fi!

— Vorbește ades de tine, când ești dus.

— Cu-atât mai rar când sunt acasă.

— A ta e vina.

— O fi.

Nu vorbi așa Torbjörn; tu știi bine de ce nu-i mulțumit cu tine.

— De ce?

— Să ți-o spun?

— Tot acolo ieșim, Ingrid; tu știi ce știu

și eu.

— Prea le faci toate de capu' tău.

— El ar vrea să-mi lege mânilor.

— Da. Mai ales, când dai.

D'apoi să las oamenii să zică și să facă ce le place?

— Nu; dar ai putea să te ferești nițel din calea lor. Așa a făcut și tata și vezi de câtă cinste se bucură acuma.

— Nu l-or fi chinuit ca pe mine!

Ingrid tăcu o clipă, se uită în jurul ei, apoi urmă:

— Degeaba mai vorbim . . .; totuși, unde știi că 'ntâlnești dușmani, nu te duce.

— Ba tocmai acolo mă duc! Nu în zadar mă chiamă Torbjörn Granliden.

Curățise lemnul de coajă și-acum îl cioplea. Ingrid se uită la el și-l întrebă cam cu sfială:

— Te duci Duminecă la Nordhaug?

— Da.

După o scurtă tăcere iar îl întrebă:

— Știi că Knut Nordhaug a venit de nunta soru-si?

— Da.

Acum îl privi drept în față:

— Torbjörn! Torbjörn!
 — Să-i fie oare iertat acum, mai mult ca altădată, să se vâre între mine și alții?
 — Nu se poate vâri dacă alții nu vor.
 — Nu se știe ce vor alții.
 — Ba, știi tu.
 — Ea una, nu spune nimic.
 — Cum poți vorbi așa!? și Ingrid se scula uitându-se în jurul ei.
 — El aruncă creanga, vâri cuțitul în șerpar și se 'ntoarse la ea:
 — Ascultă! Mi-e silă uneori de toată povestea. Lumea ne vorbește de rău și pe ea și pe mine, fiindcă nu merg treburile pe față. De altă parte, eu n'am loc la Solbakken fiindcă părinților nu le sunt pe plac. Mie nu mi-e iertat să mă duc la ea, cum fac alți flăcăi cu fetele lor, fiindcă e dintre cei sfinți — știi acum?
 — Torbjörn! strigă Ingrid neliniștită. El urmă:
 — Tata nu vrea să puie o vorbă pentru mine. „Dacă ești vrednic de ea o capeti tu” zice el. Vorbe goale. Numai vorbe pe de-o parte, iar pe de alta nici o despăgubire. — Nu știu nici măcar dacă ea într'adevăr...
 Ingrid îi puse repede mâna la gură, uitându-se îngrijată împrejur.
 Și iar se desfăcù tufișul și o făptură înaltă și subțire păși, îmbujorată, spre ei. Eră Synnöve.
 — Bună sara.
 Ingrid se uită la frate-său, ca și când ar fi vrut să-i zică: „Acù vezi?!” Torbjörne se uită la Ingrid, că și când ar fi voit s'o 'ntrebe: „De ce mi-o făcuși?!” Nici unu nu se uită la Synnöve.
 — Pot să șed puțin la voi? Atât am alergat azi!... Și se așeză.
 Torbjörn întoarse capul să vadă, par'că, dacă e locul uscat. Ingrid își îndreptă privirea spre Granlinden și strigă deodată: — Vai Doamne! Fagerlin s'a deslegat și calcă trifoiul! și Kellers tot așa... Asta prea e de tot... e vremea să ne urcăm la munte.
 Și o rupse la fugă de vale, fără rămas bun. Synnöve se scula.
 — Te duci? întrebă Torbjörn.
 — Da, răspunse ea, dar nu se mișcă din loc.
 — Ai putea să mai rămâi... îi zise făr' a ridică ochii.
 — Altă dată, — îngână ea.
 — Cine știe când...
 Se uitară unu la altu și, câteva clipe, tăcură.

— Șezi —, zise el cam incurcat.
 — Nu —, răspunse ea și rămase în picioare. El simți cum îl cuprinde iar îndărătnicia lui obișnuită, dar ea făcù atunci ceva la ce el nu se așteptă de loc: se apropie de el, i se uită drept în ochi și-l întrebă zâmbind: — Ești supărat pe mine? — și plângea.
 — Nu, nu —, zise el cu obrajii aprinși ca focul și îi întinse mâna. Dar cum ochii îi erau plini de lacrimi ea nu văzù și el și-o trase înapoi.
 — Așa dar ai auzit?
 — Da.
 Vrù să-l privească dar lacrimile o podidiră și mai tare. El nu știă ce să mai zică și ce să mai facă... „Am fost poate cam aspru”, grăi înduioșat. Ea 'ntoarse capul și șopti cu vocea sugrumată:
 — N'ar trebui să judeci ce nu știi.
 I se muiașe inima, i se părea că e un copil și rugător și rușinat îi zise:
 — Iartă-mă, te rog.
 Lacrimile se porniră tot mai dese. Lui îi eră nespus de greu s'o vadă plângând; o cuprinse de mijloc și, aplecându-se spre ea, o întrebă:
 — Ți-e drag de mine? adevărat că-ți sunt drag, Synnöve?
 — Da, suspină ea.
 — Dar fericită nu te face dragostea ta?
 Ea nu răspunse.
 — Nu ești fericită?
 Ea, plângând tot mai tare, cercă să se de-parteze.
 — Synnöve! șopti el strângând-o mai aproape. Ea-și răzimă capul de umărul lui și lăsă lacrimile să curgă 'n voia lor.
 — Șezi colea să ne 'nțelegem amândoi —, și s'așezară alătura în iarbă. Synnöve își sterse ochii și se sill să zâmbească; el îi luă mâna și i se uită adânc în ochi.
 — Synnöve dragă, de ce nu mi-e mie iertat să viu la Solbakken?
 Ea tăcù.
 — Nu te-ai rugat de părinți să mă lase?
 —
 — De ce nu te-ai rugat —, mai întrebă el și-i trase mâna mai aproape.
 — N'am cutezat.
 Fruntea lui se 'ntunecă. Își îndoi un picior, razimă cotul de genunchi și capul în palmă...

— Așa n'o să mai ajung cât lumea să viu la voi!
În loc de răspuns ea smulgea fire de iarbă.

— Oi fi făcut și eu destule... cari... n'or fi fost cum trebuia... dar... putea fi și judecata mai îngăduitoare. Nu sunt un stricat... ș'apoi sunt tânăr încă... abia de 20 de ani. Eu...

Se opri o clipă.

— Dar aceea care cu adevărat mă are drag, tot ar trebui să... — și iar se opri.

O voce înăbușită îi șopti la ureche:

— Nu vorbi așa... tu nu știi cât... nici Ingrid nu știe... nu cutez să-i spun cât...

Și începù din nou să plângă cu amar:

— Eu sufer atât de mult!

Torbjörn o cuprinse cu brațele amândouă și-o strânse cu putere la piept.

— Vorbește, vorbește cu părintii, și vei vedea că toate-or fi bune atunci.

— Toate atârnă dela tine.

— Dela mine?

Synnöve se 'ntoarse și îi trecù brațul de după gât:

— Dacă ți-aș fi dragă, așa cum îmi ești tu mie... zise ea cu drăgălășie și încercând să zâmbească.

— Și nu e așa? o 'ntrebă el cu blândete.

— Nu, nu. Tu n'ascuți niciodată de statul meu. Tu știi ce ne-ar putea uni și nu vrei s'o faci; de ce?

Și, odată limba deslegată, îi mai spuse pe nerăsuflăte:

— Doamne Sfinte! De-ai ști cu cât dor tot aștept ziua în care vei putea veni la Solbakken! Dar ne'ncetat s'aud despre tine lucruri... pe cari... n'ar trebui să le faci și însăși părintii tăi ni-le împărtășesc!...

Și Torbjörn se lumină par'că la minte. O vedea acum deslușit umblând de colo până colo la Solbakken și pândind clipa împăciuitoare în care cu bucurie l-ar putea aduce părinților — dar el nu-i ajutase nici cât de puțin s'ajungă la clipa aceea norocoasă.

— De ce nu mi-ai spus mai curând?

— Nu ți-am spus?

— Nu. Nu în felul ăsta.

Ea se gândi puțin... Își tot potrivea colțul șortului în cutulițe pe cari le tot netezea:

— Poate... pentrucă n'am cutezat.

Gândul că ease teme de el îl turbură și, pentru întâia oară în viață, o sărută.

În ființa ei, se petrecù în clipa aceea o mare schimbare. Lacrimile încetară dintr'odată, privi nedumerită în jurul ei, încercă să zimbească; se uită înfărșit la el și zimbî de-abinele. Se prinseră apoi de mână dar nici unul nu cutezà s'o strângă pe-a celuilalt și nici de vorbit nu mai vorbeau. Ea își trase binișor mâna dintr'a lui și începù să-și ștergă ochii și să-și netezească părul cam răsfirat. El o privi și își zicea în gând:

— E mai sfoasă ca celelalte fete din sat și trebuie să te porți altfel cu ea și — dacă-i așa — nimeni n'are să i se 'mpotrivescă!

O petrecù sus la pășune, că nu erau departe. Ar fi mers bucuros cu ea de mână, dar nu știu ce simț îl cuprinsese de nu cutezà s'o atingă și îi părea minune faptul că putea merge alături cu ea. La despărțire îi zise:

— Multă vreme va trece până să mai auzi ceva rău de mine!

Acasă găsi pe tată-său cărând saci cu grâu, din hambar la moară, căci vecinii măcinau la Granliden când secau apele lor. Părăiașul dela Granliden nu secă niciodată. Erau multime de saci de cărat, și mai mici și mai mari. Femeile întindeau rufe în apropiere. Torbjörn se duse la tată-său și apucă un sac.

— Să nu-ți ajut?

— Pot și singur —, răspuse Sämund, săltă îndemânatec sacu pe spate și o luă spre moară.

— Sunt multe —, zise Torbjörn; apucă și el doi saci, se propti cu spinarea în ei, îi prinse peste umeri, sprijinindu-i cu coatele întinse.

La mijlocul drumului se 'ntâlni cu tată-său care venea să ia altele. Sämund îl privi în treacăt și nu zise nimic.

Când se 'ntoarse, Torbjörn văzù că tată-său ducea doi saci și mai mari în spate. El luă acù numai un sac mic. Când se 'ncrucșară iară, Sämund se uită mai lung la el și se nimeri de ajunseră amândoi odată la ușa surii.

— E un om dela Nordhaug aici; te poștește pe Duminecă la nuntă.

Ingrid se uită rugător la frate-său; tot așa și maică-sa.

— Așa —, zise Torbjörn aspru, și luă în spate doi saci pe cari îi găsi mai mari.

— Te duci? întrebă Sämund încrunțat.

— Nu.

(Va urma.)

Dări de seamă.

Dr. George Gërda, *Bănatu-î Francea!* Poezii în graiu bănațenesc. Tipogr. «Poporul Român» 1908. 1 vol. 8° 96 pp. Prețul: 1 cor.

Sub influența lui Vlad Delamarina, s'au scris mai multe încercări în dialectul bănațean. Ele nu prezintă însă o valoare literară. Între aceste se numără și volumul din fruntea acestor rânduri, al dlui Gërda, apărut în anul acesta. Deosebirea fundamentală între Vlad Delamarina și dl-Gërda e că cel dintâi era un artist, pe când acest din urmă e un versificator. Poeziile lui Delamarina, chiar desbrăcate de particularitățile dialectale, rămân frumoase, pe când ale dlui Gërda, lipsite de calambururile dialectale, susținute adeseori prin barbarisme populare, nu prezintă nici un interes artistic. Mândria Bănațeanului aici e exagerată și supărătoare, degenerând într'o lăudăroșie grotescă:

»Și dac'un viac tu ci-i lăuda
Să șci, că și atunșia
Ca șiacu ț'oi arăta,
Că tăt Bănatu-i francea!!»

răspunde bănațeanul ardeleanului, după ce s'a lăudat cu »vlagica», »catiedrala», »Mocioni», »Bredășianu», »Dărăbielu» și »Vidu».

Toate detaliurile pe cari le înșiră autorul, în loc să contribuie la desăvârșirea imaginilor, le transformă în caricaturi. Așa sunt: »Că tăt Bănatu-i francea», »La Dărăbielu», »Coru dela Chisătău», »Fișcalii» etc.

Dacă poeziile în graiu bănațenesc ale dlui Gërda nu prezintă valori artistice, ele sunt interesante din punct de vedere social, întrucât în ele se rasfrânge judecata țărănilor bănațeni asupra vremii în care trăiesc și asupra oamenilor. Cea mai caracteristică e »Suspîn», pe care o reproducem întreagă, părându-ni-se cea mai bună bucată din volum.

Suspîn.

(Dă pe valea Beghețioai.)

Măi Beghei sărac dă minie,
Multă jălie nie măi vinie!
Jălie multă cu tovar,
Dzilie niēgrie cu amar!

Vin streinî dîn lumea lată
Bată'i Dumniēdzēu să'i bată!!!
Și să 'neuib 'aiși la noi,
Ca și trântorile'n roi!

Cu hotaru s'or băgat
Tăman pân' la noi în sat,
Ni-or tăiat pădurilie
Ni-or cosit fâniēțilie!

Moșlia ni-or loat-o 'ntreagă,
La porțile griă nie bagă;
Iei nie strâng, nie strântoriesc
Ș'apăi iar îei nie globiesc!!

La aliējieri cu jândari
Forniesc fracie, cu cătanie,
Și îț scot husarii tăt
Și onvieți dîn căsarmie.

Să slobod pē capu nost
Fibrăi cu bani cu sacu,
Ne globiesc fără dē milă:
Să nie rupă dē tăt capu.

Pē dascăli năvăliesc dîn grieu
Inspectori!! Mișculanță!!!
Iar pē birtăș buie mierieu
Directorî dē finanță!!

Lumie, lumie dîn bătrâni,
Pe la noi dē șie nu vini,
Ca să viedz acu Rumâni,
Că trăiese măi rău ca căniî.

Nimie'n lumie nu lie crēgie,
Nimie'n lumie nu'i măi viēgie,
Numa moarcea cāt'odată,
Moarcea, moarcea, ha'ndurată!

Alături de această poezie, amintim »Tăt paorie-i mai binie», în care țărănul, voind să-și dea feciorul la învățătură

Ca să trăiască bine
Să nu mai umblie morșielit¹⁾
Și chinuit, ca minie!!»

își spune părerea despre toți cărturarîi cu cari vine el în atingere. Părerea cea mai rea o are despre advocați

Că arvocați-s bielitori
Și-i blastămă tăt natu.

Celelalte poezii sunt anecdotice și glume versificate. Dintre ele merită amintire specială »La tiatăr», zugrăvind groaza bănațeanului de judecătorie.

Întreg volumul nu înseamnă o contribuție reală la literatura dialectală artistică, pe care până acuma o reprezintă numai creațiunile lui Vlad Delamarina. T.

¹⁾ Murdărit.

Despre celelalte cărți, primite la redacție, vom vorbi în numărul 13, care va apărea, la 1 Iulie n., cu frumoase ilustrațiuni de pictorul Satmary și probabil cu o copertă în trei colori, făcută de apreciatul pictor A. Murnu, pe care sperăm să o putem tipări până atunci.

Cronică.

Vlad Delamarina. În Maiu s'au împlinit 12 ani dela moartea poetului nostru bănăţean. Am crezut că memoria acestui suflet de artist e vrednică să-i închinăm un număr al revistei noastre. Împrejurările în cari trăim, ne permit numai asemenea manifestări ale sentimentelor noastre de dragoste faţă de cei ce au contribuit la îmbogăţirea şi înaintarea culturii româneşti. La acest loc ne simţim datorii a aduce mulţămirile noastre d-şoarei Laura Vlad, care a binevoit să ne pună la dispoziţie originalul »Schitelor de călătorie» şi care ne-a făcut coperta numărului de faţă, precum şi d-nei Lucia Barbu n. Vlad, care a binevoit să ne scrie amintirile ce le publicăm în acest număr. Ambele surori ale poetului, ne-au dat tot sprinţul cerut şi în mare parte d-lor e de a se mulţami reuşita numărului de faţă.

D-şoara Laura Vlad ne-a pus la dispoziţie şi un drăgălaş cântec de leagăn, pe care l-a scris duiosa mamă a poetului la 1871, când îşi legăna, plină de nădejdi, copiluşul abia de un an. Cântecul a fost tradus şi în limba germană de L. V. Fischer şi publicat în »Romänische Revue». E aranjat, pentru voce şi pian, de Louis Wiest.

Vlad Delamarina în braţele mamei sale.

Cântec de Leagăn

de Sofia Vlad-Rădulescu.

Dormi şi visează,	Ține-l la tine
Puiule dulce,	Pe aripioare,
Mama veghează	Ici lângă mine
La capul tău!	Lin legănând, —
Vin' îngerele,	Ca să-i văd faţa
Vin' şi fereste,	Surăzătoare
De visuri grele,	S'aud guriţa:
Pruncuţal meu!	»Mamă!» şoptind.

O minune. Ne frământăm de multă vreme s'avem şi noi o mişcare teatrală. Am adunat bani frumoşi în curs de atâtea decenii; am făcut »planuri de acţiune» şi tot felul de propuneri, cum s'ar putea începe o muncă sistematică, care să satisfacă trebuinţele şi aşteptările tuturor.

»Societatea pentru crearea unui fond de teatru român», în timpul din urmă, a încercat chiar să facă un pas spre realizarea scopurilor ce le urmăreşte, împărţind burse mai multor tineri, cari voiau să îmbrăţişeze cariera grea de apostoli călători ai Thaliei noastre întârziate. Dar toate încercările, toate frământările bunelor intenţii au adus prea puţine roade concrete.

»Planurile de acţiune» şi propunerile dorm în A nu are le societăţii; tinerii, cari au primit ajutoare, s'au răsărit care încătrău. Singur dl Z. Bârsan îşi urmează, cu o stăruinţă de admirat, pribegia artistică, colindând odată sau de două ori pe an centrele româneşti, cari s'au arătat primitoare străduinţelor sale de a înfrîpa un început de mişcare teatrală. Ceilalţi bursieri ai societăţii, până acum, nu au prea dat semne de viaţă, fiind încă la studii. — Mai avem o Bibliotecă teatrală, care se sporeşte anevoie şi pătrunde greu în cercuri mai largi. Diletanţii din deosebitele centre urmează cu reprezentarea pieselor, bune-rele, cum dă Dumnezeu. Dacă mai amintim A nu are le şi adunările generale ale »Societăţii pentru crearea unui fond de teatru român», am schiţat în liniamente generale întreaga mişcare teatrală dela noi.

Nu e mult ce s'a putut face! Şi dacă am avea măcar nădejdi în viitor, văzând începuturi de muncă sistematică, cari să prindă rădăcini şi să dea semne de viaţă îndelungată! Dar nu prea putem înregistra nici de aceste.

Cu toţii ne întrebăm, care e cauza acestei înaintări încete: a cui e vina că nu se face o muncă sistematică şi intensivă?! Ar fi o copilărie să aruncăm vina în căra unora sau altora, să făurim cauze artificiale pentru talmăcirea unor scăderi, cari cad în afară de responsabilităţile indivizilor singuratici.

Cauzele adevărate le putem găsi numai în stările noastre sociale; vina nu e a unuia sau a altuia, ci e a întregii noastre societăţi, care, supunându-se unei legi sociale, numită legea imitaţiei a lui G. Tarde (un vestit sociolog francez), a ascultat îndemnurile străine ale mediului în care şi-a făcut educaţia şi, prin urmare, fără să-şi dea seama, s'a depărtat de poporul din care a ieşit, a adoptat obiceiuri, cari trebuia s'o aducă într'o criză morală.

Închipuiţi-vă că societatea noastră ar fi călăuzită în viaţa de toate zilele de alte îndemnuri sufleteşti, închipuiţi-vă că idealul cărturărimei noastre n'ar fi cel de a-şi crea o situaţie materială cât mai bună, ci cel de a trăi o viaţă culturală intensivă, căutând să servească interesele de obşte ale neamului. În acest caz nu am mai putea face constatările tânguitoare, cari se repetă regulat pe la adunările generale ale reuniunilor noastre culturale. »Indiferenţa publicului», care se osândeşte la toate ocaziile, ar dispărea şi toată lumea ar fi mulţumită, fiindcă fiecare ar simţi că trăeşte între oameni, cari îşi fac datoria, cari, pe lângă preocupăţiunile vieţii lor individuale, lucrează

din răspuneri pentru interesele obștești, pentru înaintarea culturală a neamului întreg. Fără îndoială că e mai ușor de împlinit, decât de realizat o asemenea activitate ideală a oamenilor, cari alcătuiesc pătura noastră conducătoare. Dacă vrem, însă, să punem baze durabile unei vieți culturale în sânul poporului nostru, trebuie să ne nuzim o înlătură mai întăiu cauzele cari stăvolesc activitatea culturală a cărturărimii noastre. Fără schimbarea spiritului care stăpânește cea mai mare parte a societății noastre, e cu neputință o îndreptare a stărilor de astăzi. Una dintre condițiile de îndreptare este fără îndoială îndrumarea păturei cărturărești dela noi spre idealuri, cari conglănesc cu interesele întregului popor. Cei cari stau în fruntea instituțiilor noastre culturale și au dragoste de o muncă conștientă, credem că ar ajunge la rezultate mai răspătitoare și mai reale, dacă ar căuta să-și îndrepte atențiunea și spre sate, cari stau izolate și străine de mișcarea noastră culturală. Chiar și Societatea pentru crearea unui fond de teatru român ar găsi un teren mai larg de activitate, încercând să organizeze satele în vederea unei mișcări teatrale. Lucrul, adevărat că e foarte greu, din cauza stării materiale înapoiate a țărănimii, care în multe părți își cheltuiește clipele vieții numai în lupta pentru existența de toate zilele. Sunt însă ținuturi, cu sate mai bogate, în cari au prins reuniunile de cântări și altele. Aici e un teren prielnic pentru a încetățâni și începuturile de mișcare teatrală.

Un preot dela sate, dl Ioan Baciu din Șoimuș, a și făcut un plan amănunțit, cum ar trebui să se organizeze tovărășiile și reuniunile în teatru (vezi: Prospect pentru înființarea, organizarea și susținerea tovărășiilor și reuniunilor de teatru, precum și a unei trupe teatrale de artiști români la noi, ca îndreptariu pentru artiști, diletanți și pentru întreg publicul românesc doritor și iubitor de artă națională, compus și editat de preotul Ioan Baciu, Șoimuș 1907. Apoi: Regulament pentru diletanții de teatru și tovărășie ocazională, pentru subvenționarea și ajutorarea diletanților, compus de Ioan Baciu, preot în Șoimuș, Bistrița 1906). Aceste s'ar putea lua de bază pentru alcătuirea unui plan de organizare din partea Societății pentru crearea unui fond de teatru.

Dl Baciu a făcut și minunea de a duce la îndeplinire planul său de organizare în comuna Șoimuș, unde a înființat o «tovărășie teatrală» și a clădit un teatru popular cu trei rânduri de loje și o galerie, care încurând va fi inaugurat. Așteptăm cu oarecare nerăbdare darea de seamă ce ni-o promite dl Baciu despre minunea d-sale.

Ideia dlui Baciu o găsim minunată și serioasă. După părerea noastră e calea cea adevărată, care urmată în toate străduințele noastre culturale și economice ne va duce la o viață conștientă și armonică. Apropierea de popor și organizarea acestuia pe toate terenele e singurul mijloc de îndreptare a celor mai mari scăderi, de cari pătimeste astăzi cea mai mare parte a cărturărimii noastre.

T.

Arta națională. Încă de mulți ani, Doamnele române din Regat, după îndemnul și pilda M. S. Regina Elisabeta și A. S. R. Princesa Maria, scot tot mai mult la iveală frumoasa artă națională. S'au înființat societăți și

există în capitală un mare număr de ateliere de cusături și țesături cari au de scop, pe de o parte a adună, a copia și a răspândi modelele vechi românești, iar pe de alta a da lucru, în timp de iarnă, țărancilor dela sate cum și la sute și mii de fete și femei sărace din orașe. Ba chiar multe doamne din societatea înaltă învață ele înșile la aceste ateliere, pentru ca apoi, pe la moșile lor, să învețe pe țărance și să le îndemne a-și păstra portul, țesăturile și cusăturile strămoșilor.

Nu de mult s'a înființat societatea «Domnița Maria» sub patronajul A. S. R. Princesa Maria cu d-na Eliza I. Brătianu — întemeietoarea și conducătoarea societății «Albina» — ca viceprezidentă și Dnul Tzigara Samurcaș, ca secretar general. Această societate are de scop să încurajeze țesutul scoarțelor românești cu lănuiri vopsele din buruieni, cum făceau bătrânii, și cu izvoade curat românești, precum și încurajarea sculpturii și olăriei naționale.

Pentru scoarțele, vasele și sculpturile cele mai reușite, cele mai desăvârșit românești, societatea «Domnița Maria» împarte premii în bani.

Cu chipul acesta, arta națională va face desigur progrese mari, iar societatea «Domnița Maria» urmărind scopuri atât de frumoase, nădăjduind că va înflori și prosperi, servind de pildă tuturor societăților românești.

De altfel, și noi ardelenii ne putem mândri cu hărnicia reuniunilor noastre de femei, căci și noi avem deja două ateliere, unul la Orăștie, înființat de «Reuniunea femeilor române» din com. Hunedoarei, în frunte cu d-na Elena Hossu Longiu, iar altul în Sibiu, înființat de «Reuniunea femeilor române» din loc și încredintat supravegherii d-nei Maria Cosma, harnica și neobosită prezidentă a Reuniunii.

Acest atelier sau, mai bine zis, această «Școală de industrie casnică» a aranjat, cu începere dela 3 Mai a. c., o expoziție foarte reușită, la care tot publicul sibian cum și oaspeții veniți din prilejul Sinodului Metropolitan, au putut admira și constata progresele și foloasele acestei instituțiuni. Expoziția eră, într'adevăr, neașteptat de bogată pentru timpul scurt de când există școala:

Covoare, căpătâie, scoarțe și tot felul de țesături și cusături, cum și modele vechi, costume întregi, concieri bănățenești etc. . . împodobeau expoziția.

Cetim în «Neamul Românesc» că și la Craiova, D-na Lucia N. Romanescu, a aranjat o mică Expoziție de industrie românească. Fel și fel de obiecte pentru căsnicie: ștergare, fețe de mese etc., ulcioare, talere, linguri, cane, lădițe sunt de vânzare cu prețuri foarte ieftine. Beneficial vânzării e destinat pentru scopuri de binefacere.

Sunt tot atâtea începuturi serioase de a îndruma viața noastră artistică pe căile drepte ale artei naționale și, deci, vrednice de încurajare.

A.

Dela Brașov. Duminecă în 4/17 Mai dl Dr. Nicolae Vecerdeș și-a desvoltat conferința d-sale despre «Socialismul modern și naționalitatea noastră». Făcând istoricul numelui și al ideilor socialiste mai vechi decât numele, insistă, conformându-se temei, pe lângă raportul dintre stările sociale în genere și cele particulare ale noastre, scoțând la iveală faptul, că dela socialiști am

putea învăța să apreciem importanța disciplinei și a curajului în lupta pentru ideale. Enunțarea dlui conferențiar, că nu avem motiv a ne teme de socialism, deoarece țărânuma noastră ne apără de pericolele lui, dacă acestea există, — este un adevăr care luat în seamă poate liniști și pe cei mai îngrijați din cauza socialismului. Temeinicia studiului și sentimentul cald național care a însoțit acest studiu, fac onoare vicepreședintelui despărțământului Brașov al Asociațiunii.

Seria conferințelor, puse la cale de despărțământul Asociațiunii, a încheiat-o dl prof. A. Ciortea cu o conferință interesantă și instructivă din domeniul fizicii, ținută în 11/24 Maiu. Mănat de intențiunea practică de a lămurii unii termeni din fizică, cari au intrat în limba de toate zilele și cari nu se întrebunțază corect, cum sunt »suteală«, »greutate«, »massă« și altele, a făcut cu deplină reușită unele experimente bazate pe energie pentru a ajunge la concluziunea, că viața nu e altceva decât energie manifestată sub diferite forme. N'a cetit, ci a predat liber și clar. Publicul, nu prea numeros, l-a urmărit cu interes.

L... a.

Reviste și ziare. »Viața Românească« din Iași, cea mai serioasă dintre revistele românești, cari apar astăzi, în numărul cel mai nou (4) se ocupă, în trecut, la revista revistelor, și de teoriile d-lui Aurel C. Popovici, publicate în »Convorbiri Literare« și, mai ales în revista »Sămănătorul«, care apare acum sub direcția d-sale.

Cu o foarte ușoară ironie, revista ieșană dovedește că teoriile d-lui Popovici sunt clădite pe nisip, că, o analiză minuțioasă, le dărămă cu multă înlesnire.

Dl Popovici e un invierșunat dușman al democrației, care după d-sa nu e decât o »vorbă«, care »de existat n'a existat de fapt și nu există decât »demagogia« (S. p. 251).

Împotriva acestei afirmațiuni, »Viața Românească« dovedește că democrația există ca realitate în Elveția și în toate statele civilizate și anume în drept, în măsura în care națiunea e recunoscută ca izvorul legal al puterii statului; de fapt, în măsura în care poporul participă la guvernarea țării.

Dacă însă »fapt pozitiv este că democrația există« — continuă V. R. — tot așa de cert este, ca ea, pur și simplu, nu-i place dlui Aurel C. Popovici.

»Și nu-i place, fiindcă d-sa, cu toate că e sincer când vorbește cu dragoste despre popor, și e sincer când îi laudă înțelepciunea, totuși în fond, ca toate firile conservatoare, toate inteligențele pornite spre reacționarism, nu are încredere în judecata poporului; d-sale i se pare că e de ajuns ca »băețandri, liceani și studenți, suflete avântate tinerțești« să țină poporului un discurs incendiar, pentruca »un lung și prelung consentiment să răsune: Așa e, Domnule! Las pe noi, Măria Ta!... Și »în zarea îndepărtată se înalță plastic coarnele furcilor, și uite zorile roșii ale războiului civil!...

»Nu, vorbele niciodată n'au răzvrătit nici un popor, — dacă nu sunt cauze adânci și reale pentru răzvrătire. Să se năpustească mii de »băețandri« incendiari într-o țară ca Danemarca sau Elveția, — nu vor răzvrăti masele!.

»Și numai fiindcă acestui aprig publicist nu-i place

democrația, d-sa o identifică cu »anarchia«, »demagogia« și alte prăpăstii.

În realitate dl Aurel C. Popovici, — deși nu găsește cuvinte destul de aspre împotriva »doctrinelor« și a »doctrinarilor«, e un doctrinar conservator foarte rigid, cum vom arăta altă dată, — și în virtutea doctrinei sale, nu a »bunului simț«, cum i se pare, combate democrația.

E o critică serioasă, pe care e greu de a o combate cu gesturi și cu exclamații, cum obișnuște dl Popovici. Teoriile reacționare ale d-sale pentru stările dela noi sunt deosebit de periculoase. Chiar și ziarul lui Moldovan Gergely, »Ungaria«, în numărul său din 15 Maiu, reproduce articolul dlui Popovici »Politica și libertatea«, în loc de frunte, însoțindu-l de următoarea declarație, puțin măgulitoare pentru d-sa:

»Dăm loc credeului »Ungariei« compus de Aurel C. Popovici, aprobat de noi din cuvânt în cuvânt.

Vorbind de demagogie, V. R. scrie:

»Demagogia e un fenomen foarte urât, — dar când declari demagog pe oricine are alte idei... și ataci cu atâta furie, cu atâta netoleranță, cu atâta lipsă de orice frâu, pe oricine nu se închină lui... Houston Stewart Chamberlain, când faci apel la prejudecățile mulțimii și zugrăvești pe orice democrat ca pe un monstru, fără D-zeu, fără patrie, un smiuit, — nu e și aceasta o adevărată demagogie, — demagogia reacționară, care e tot atât de detestabilă ca și demagogia revoluționară?...

»Viața Românească« se ocupă și de articolul »Demagogie eriminală«, scris de dl Popovici împotriva dlui Oct. C. Taslaianu. Iată de ce părere e în această chestiune:

»Că între țărani și cărturari sunt deosebiri de cultură și divergențe de interese (la armonizarea cărora orice patriot, în vederea succesului luptei din Ungaria, e dator să tindă, și deci e dator să-i dea seama de ele) e un fapt material pe care cele mai brutale vehemențe de limbaj nu-l pot înlătura.

»Însuși dl Aurel C. Popovici e silit să recunoască: »E perfect adevărat că cultura noastră dela oraș a pierdut multe puncte de contact cu viața lui (a țărânului). Că ea trebuie dezvoltată în armonie cu tot ce e frumos și bun și caracteristic în viața țărănilor. Căci numai păstrând tot ce se poate păstra din ea, cultura noastră poate deveni națională (deci trebuie încă să devină!). Și ea va fi națională sau nu vom fi noi. Noi ca națiune (Conv. Lit. Nr. 3, 1908, p. 306)«.

Spune altceva în fond dl Taslaianu?...

»Începuturile de gândire critică trebuiesc încurajate, luminate, îndreptate, nu reprimite cu brutalitate (mai ales când sinceritatea e mai presus de orice îndoială). Așa înțelegem noi rostul unei polemici adevărate. Fără critică nu e cu putință doar nici o propășire.

În altă parte vorbind de felul de a discuta al dlui Popovici scrie:

»Adevărul nu poate rezulta decât din studii și din gândirea cinstită, și gândirea cinstită presupune respectul gândirii altora, oricât ne-ar fi ea de contrară.

»Invectivele violente, în publicistică, ca și în literatură și în știință, sunt, prin ele însele, probe de inferioritate.

Probe de acestea ne-a dat dl Popovici mai ales în

seria de articole »Idei anarchice«, publicate în ziarul Lupta, în care se trage la îndoială sinceritatea, cinstea și bună credința unui om, aducându-i-se un potop de insulte nemaipomenite în publicistica dela noi. Incetățenirea astorfel de discuții duc cu adevărat la o anarhie morală.

Numărul mai cuprinde începutul comediei în trei acte, »Cometa«, scrisă de d-ii Anghel și Șt. Iosif; încheierea studiului d-lui C. Stere, »Socialdemocratism sau poporanism?«, care ar trebui cetit în cercuri cât mai largi și la noi, etc., etc.

Zaharie Bărsan la Sibiu. Cu toate că două enorme pene de pălărie m'au împiedecat să văd tot ce-a jucat Zaharie Bărsan, am putut totuși surprinde câteva scene din cele două reprezentații date de el la 3 și 4 Maiu.

Zaharie Bărsan, al cărui talent dramatic îl cunoaștem cu toții, are un ajutor de mare valoare, pe d-na Olimpia Bărsan; d-sa a fost o apariție nouă — surprinzătoare și încântătoare — pentru publicul sibiian. Joacă cu multă căldură și mult realism; știe să sară cu multă îndemănare, dela rolul de ingenuă, din piese ușoare, la roluri grele, de tragedie. D-na Bărsan e o artistă de mare viitor.

Soții Bărsan au adus la Sibiu un diavol de prin București, Calmuschi, a cărui vervă a smuls hohotele de râs ale pașnicilor noștri concetățeni: râdea toată lumea, dela fetița din internat, până la venerabilul membru al consistoriului.

Au fost două reprezentații bine alese; d-nul Enescu — harnicul conducător al diletanților din localitate — și-a dat concursul său jucând în »Chinul unei femei«; în aceeași piesă, a cules multe aplauze micuța d-ră Augusta Popescu.

Urmile reprezentații date acei de Bărsan, ne-au făcut să dorim două lucruri.

1. Zaharie Bărsan să ne viziteze ceva mai des și 2. ... frumoasele doamne să poarte pene ceva mai mici, sau să-și lase pălăriile acasă.

Bucovinenii în Iași. Un grup de peste șase sute de bucovineni au vizitat, pe la sfârșitul lui Aprilie, capitala Moldovei.

În frunte cu părintele Morariu, pâr. Zaharovski, pâr. Atanasie Gherman, cu d-nii Sextil Pușcariu, Gheorghe Tofan ș. a., oaspeții bucovineni au trecut prin Ițcani, s'au oprit în Burdujeni, unde au fost întâmpinați de o comisiune. S'au ținut călduroase cuvântări, s'au amintit vremenile când între Bucovina și Moldova erau legături mult mai strânse, iar bucovinenii au accentuat caracterul cultural al vizitei.

La Iași, primiți cu ural și steaguri, de către mii de oameni, oaspeții au ascultat cuvântarea venerabilului primar al Iașilor, — cunoscutul scriitor N. Gane, — cărei i-a urmat răspunsul părintelui Morariu; seara, o sărbătoare națională, cu cântece și hore de înfrățire, a oprit pe toți până noaptea târziu.

A doua zi, la opt dimineața, s'a oficiat la mitropolie slujba religioasă, în fața unui număr de credincioși neobișnuit de mare.

După slujbă, bucovinenii s'au dus la statuia lui Ștefan cel Mare, apoi după amiază au vizitat principalele așeză-

mente ale Iașilor, iar a treia zi, parte din ei au făcut călătoria la mănăstirile din apropiere.

Au fost trei zile de o însulețire rară, în cari Iașul s'a bucurat de o impunătoare și înalțătoare priveliște. Ziarele din regat au întâmpinat cu multă căldură călătoria bucovinenilor, publicând amănunțite dări de seamă cu privire la cele trei zile petrecute de frații noștri în România, iar d. N. Iorga, azi deputatul Iașului, căruia se datoresc de sigur, în bună parte, aceste clipe de însulețire, a închinat fraților bucovineni un număr special din »Neamul Românesc«.

† **François Coppée.** — Săptămâna trecută s'a stins, în vârsta de 66 ani, celebrul scriitor francez François Coppée.

A fost un francez desăvârșit, un om admirabil și un scriitor de mare talent. Fiu al Parisului, rînd pe rînd vesel, melancolic, revoltat și senin, François Coppée oglindește în opera sa întreg acest Paris, cuprins între fata umilită, care coase noaptea la lumina mică a lămpii și între negustorul gras și mulțumit, care dela țesghea își vede trecutul plin de lupte, de deziluzii și de clipe fericite.

Artiștii fini sau profunzi, au învinuit pe François Coppée că poezia lui e o proză rimată; alții au spus că proza lui poeziază banalități, iar un cupletist din Montmartre l-a poreclit »Victor Hugo al băcanilor«.

Totuși, Coppée a fost considerat și va rămâne un scriitor mare; mare, nu prin adăncimea, sau extraordinarul operei sale, ci prin sinceritatea, căldura, spontaneitatea sa.

A fost el. Personalitatea lui eră cea mai bine reliefată în galeria academicianilor și marilor scriitori francezi.

Poporul îl iubea ca pe un fiu al său, ca pe cel care l-a înțeles mai bine; poezii tineri îl adorau pentru avântul și forma lui părănsiană, iar femeile erau fermecate de sentimentalismul, care aruncă un val de duioșie peste tot ce-a scris François Coppée.

Născut la 26 Ianuarie 1842, Francis, — mai târziu și-a schimbat numele în François — a fost fiul unui funcționar la ministerul de războiu. La douăzeci de ani, i se făcu rost și lui de o slujbă, tot acolo, până când, pe urma lucrărilor sale literare, a fost numit ajutor de bibliotecar la Luxemburg și apoi bibliotecar al Comediei franceze.

În 1884, murind poetul Laprade, Coppée fu ales în locul său, la Academie; de atunci, toate greutatele materiale încetară și Coppée putu să trăiască numai de pe urma condeifului său.

Cităm dintre operile sale — cari l-au ridicat la gradul de comandor al Legiunii de onoare — Le Passant, Le Luthier de Crémone (tradus și la noi, în versuri, de Traian Demetrescu), Severo Torelli (jucat mai demult pe scena Teatrului Național din București), Les Jacobites, Pour la Couronne, teatru; le Reliquaire, les Humbles, Poèmes Modernes, Paroles Sincères, Arrière Saison, poezii; iar din proza sa: Une idyle pendant le Siège, Henriette, Toute une jeunesse, Contes Rapides, Contes en Prose, les Vrais Riches, la Bonne Souffrance etc.

Succesele lui François Coppée, încep cu piesa lui într'un act Trecătorul, care a făcut celebri, odată cu el, pe marea tragediană Sarah Bernhardt și pe Massenet,

autorul muzicii. Câteva zile după ce s'a reprezentat *Le Passant*, toată lumea vorbea de autor. Se purtau cravate à la *Coppée*, ziarele scriau că poetul locuiește în Montmartre și cum își iubește mama; toate teatrele principale din Europa — și chiar din toată lumea — îi jucară piesa.

De atunci, François Coppée a fost socotit printre frunzașii literaturii franceze; astăzi, opera sa grandioasă îl pune în rândul marilor scriitori ai lumii. E.

Știri. Reproducem articolul »Adevărul«, publicat de dl Octavian Goga în »Țara noastră« pentru a da din nou prilej cetitorilor noștri să se gândească la o problemă de o fundamentală importanță, care trebuie să preocupe serios pe toți ceice vreau să contribuie la o îndreptare a relor, ce stăpânesc astăzi societatea noastră. Astfel de probleme nu se pot amuți cu ciomagul violențelor și insultelor, nici cu cărțile mărunte ale papagalilor de pe la diferitele fițuice din târgușoarele noastre. Câți vor înțelege glasul poetului?!

* În »Bulletin de la Société Belge d'Astronomie«, anul 1907, pag. 377—387 și anul 1908, pag. 71—74, citesc un studiu al vestitului astronom american W. H. Pickering dând expresiune părerii, destul de răspândite de altfel, că Luna s'a rupt din Pământ și a nămețit regiunea, ce o ocupă azi Oceanul Pacific. Acestei rupturi datorăm formarea oceanelor și a continentelor. Dacă Luna nu s'ar fi separat, sau ar fi rupt toată scoarța terestră, Pământul nostru ar fi pe de ntregul acoperit de oceane, după cum, probabil, acesta e cazul pentru Luceafăr, iar inteligența rasei noastre abia ar fi intrăcut pe

cea a peștilor din apa profundă. Dacă Luna ar fi avut numai jumătate din volumul actual sau ar fi fost numai cu ceva mai voluminoasă decât acum, suprafața continentelor noastre ar fi foarte micșorată, numărul nostru decimat, sau țările noastre suprapopulate. (G. T.)

* La 3/16 Maiu a. c. Reuniunea sodalilor români din Sibiu a avut o frumoasă convenie socială, împreună cu un concert reușit și cu dans.

Poșta Redacției.

Aron Cotruș, student cl. V. gimn. Blaj. Poezia apare cu corecturi mărișoare. Te îndemnăm să-ți acorzi lira și să-i smulgi cântece tot mai frumoase...

Poșta administrației.

Lucreția Miclea Balea, Voivodinț. Vă mulțumim pentru șirele magulitoare și vă rugăm să credeți că suntem de perfect acord cu D-voastră și vom încuraja întotdeauna tot ce va fi spre progresul și binele neamului.

Nicolae Georgescu, Basna. Vă recomandăm călduros »Libertatea« din Orăștie cu anexele »Tovărășia« și »Foiaia interesantă«. Numai 8 cor. pe an.

Redactor: OCT. C. TĂSLĂUANU.

În prăvălia dlui

A. MORAWETZ

Sibiu, Str. Ciznădiei Nr. 14.

se pot cumpăra cu prețuri reduse, cele mai elegante, moderne și solide obiecte de lux; oroloage, juvaeruri, și argintărie de casă.

Costume bărbătești de tot felul, Reverenzi perfect croite și Uniforme militare

se pot comanda cu toată încrederea la firma bine cunoscută

Petrașcu

Sibiu, Str. Ciznădiei Nr. 34.

Materialul este cel mai bun, prețuri cât se poate de moderate și executarea comenzilor urgente se efectuează în cel mai scurt timp.

Tuturor Românilor buni, doritori de a încuraja industria românească, le recomandăm călduros, sa lucreze la aceasta firmă solidă. (7)

Numai 18 cor. costă 3 metri stofă pentru un costum complet bărbătesc, camgarn — culoare după plac — în magazinul »Országos Posztókvivelti Áruház« Budapest VII. **Verseny u. 2.** Comande cu ramburse. Modele se trimit gratuit. (2)

IOSIF JIKELI

SIBIU, strada Ciznădiei 47.

Magazin special de obiecte de sticlă, porcelan și metal, unelte pentru casă și bucătărie, rame pentru icoane, lămpi electrice și de petrol, en gros și en detail.

Pentru biserici:

Candelabre argintate și suflute cu argint, sau cu aur veritabil, apoi **Candele**; sfeșnice argintate, pentru luminări.

Căldăruși pentru apă sfințită. **Anaforări, cădelnițe.**

Prețurile cele mai moderate.

Chivot pentru păstrarea cuminecăturii. **Discuri** pentru bani etc. argintate, nichelate sau de aramă. **Potir, stea,**

copie (cuțit), lingurițe, disc pentru agneți, argintate sau aurite. Comandele se efectuează imediat. (6—*)

Harta Compusă a Ungariei

de

Dr. Fr. Schuller,

aprobată de Inalt. Minister al Instrucțiunii publice și de Ven. Consistor arhiepiscopial ort. rom., recomandată pentru a se introduce în școli ca mijloc ușor și plăcut de a învăța Geografia Ungariei; este totodată și un joc plăcut pentru copii în familie. **Ediția de lux, Cor. 5.50, ediția școlară Cor. 3.**

Prospecte, deslușiri, precum și blocuri pentru desemnarea Hartei, oferă gratuit și franco

Francisc Neuzil,
Compactor, Sibiu.

(7)

În atelierul lui să mai pregătească en gros: Blocuri de desen „Globus” și Blocuri de desen „Donath”.

Cheia profesorului Donath pentru deslegarea proporțiilor de suprafață a diferitelor obiecte plane; Herbariul profesorului Găspăr precum și Mape spre păstrarea documentelor.

Primul atelier de uniforme din Ardeal

Fondat în anul 1872.

Medalii de argint

și de aur.

A. ZACH

possesor

I. Vilhelm Zach, Sibiu, Str. Ciznădiei 57.

Furnisor al mai multor institute militare.

Mare deposit de stofe din țară și străinătate, pentru haine civile și militare. Specialist în costume de călărie, pantalonii englezești fason „breches”. Asortiment bogat de armatură și recuise de scrimă și duel. Pregătește tot felul de uniforme pentru toate armele din orice țară precum și haine civile. Croială modernă și perfect potrivită după jurnalele cele mai nouă.

Prețuri fixe, serviciu prompt, condițiile de plată, după învoială. (6)

În Librăria lui W. Krafft în Sibiu (Nagyszeben)

se află:

(Prețurile în coroane.)

- Adam Ioan, **Năzuinți**, povestiri. 1.50.
— **Pe lângă vatră**, pilde și glume țărănești. Ediție nouă compl. 1.50.
Alexandri V., **Despot Vodă**, legendă istorică în versuri, 5 acte și 2 tablouri. 1.—.
Alessiu D., **Cultura legumelor**, cu 90 figuri în text. 2.—.
Bilaud și Henequin, **Hapuri miraculoase**, comedie în 3 acte, trad. de L. Potamianu. —.60.
Bărsan Z., **Poezii**. Editura „Minerva”. 1.50.
Boteni I., **Casa din Muscel**, nevele și schițe. 1.50.
Brezecanu V.S., **Altoirea forțată a vițelor americane**. 1.50.
Cămpianu T., **Roadele miiile creștinești**, nouă așezăminte de îndreptare morală, broș. 3.—, leg. 4.50.
Caragiale I. L., **Teatru**: „O noapte furtunoasă”, „O scrisoare pierdută”, „D'ale Carnavalului”, „Conul Leonida față cu reacțiunea”, „Năpasta”, „1 Aprilie”. 2.—.
Chendi Il., **Impresii literare**. 2.50.
Conta C. P., **Curs de Albinărie**. Vol. I și II a —.35.
Cornea Neli, **Irena**, dramă în patru acte. 1.50.
Corbu I., **Nouă teorie cosmogonică**. Ed. în două întregități. 1.50.
Coșbuc G., **Balade și Idile**. Ediția a patra. 3.—.
— **Fire de tort**, poezii. Ediția a treia. 2.50.
— **Ziarul unui Pierde-Vară**, versuri. 2.—.
— **Cântece de vitejie**, versuri. 1.—.
— **Költemények**. Román eredetű fordította Révai K. 1.50.
Delavrancea, **Inocent**, pleduare pronunțată în noaptea de 27 Sept. 1904 la curtea cu jurați în procesul de incendiu intentat d-lui arhitect și inginer I.N. Socolescu. 1.—.
Dumbrava B., **Haiducul**, roman tradus din nemțește de T. N. (Viața lui Iancu Jianu și a timpului său.) 2.—.
— **Der Haiduck**. Roman. Orig.-Ausgabe geb. 8.40.
Drăghicescu D., **Din psihologia poporului român**. (Introducere.) 6.—.
- Eminescu M., **Poezii**. Ediția a zecea, cu o notiță biografică de T. Maiorescu. 1.50.
— **Poezii**, cu o notiță biografică de Ioan Săndulescu. 2.—.
— **Proză**, povești și povestiri. 1.—.
Găina, Dr. V., **Admisibilitatea căătoriei a doua a preoților**, din punct de vedere dogmatic, canonic și practic. 1.20.
Gârleanu Em., **Cea d'intâi durere**, nevele și schițe. 1.50.
Ghica I., **Scrisori către V. Alexandri**. (Ghica ca bărbat de știință și ca om de stat.) 3.—.
Grigorovitz și Ghil, **Dicționar complet german-român**. 2.80.
Hasdeu B. P., **Sic cogito. Ce e viața? — Ce e moartea? — Ce e omul?** 2.50.
Hodoș Const., **Martirii**, roman. 1.50.
Holban Aug. D., **Oameni celebri din antichitate** 3.50.
Ispirescu P., **Legende**, sau basmele Românilor adunate din gura poporului. 1.50.
— **Poveștile Unchiului Sfântos**. 1.50.
Ioanescu D. și Alex. I. Daniil, **Culegere de descântece din județul Romanai**. 1.50.
Iosif St. O., **Zorile**, dramă istorică în două acte și în versuri. 1.—.
Iosif Nic., **Viierul român sau noua cultură a viilor**, îndrumări practice pentru viieri. Cu mai multe ilustrațiuni. —.70.
Lessing G. E., **Minna von Barnhelm sau Noroc de soldat**, comedie în 5 acte. —.40.
Maeterlinck M., **Viața Albinelor** („La vie des abeilles”), traducere. 3.—.
Maier Petru, **Predici sau învățături la toate duminicile și sărbătorile anului**. Vol. I cuprinde: Predici pe toate duminicile anului, broș. 5.—. Vol. II cuprinde: Predici pe toate sărbătorile anului, broș. 1.—. Vol. I și II leg. laolaltă 7.—.
Mândru A., **Zări senine**, poezii. 1.50. (Va urma).